

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLA
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

GRETA SAVICKAITĖ
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS PROGRAMA

APSVAIĞIMAS NUO ALKOHOLIO, NARKOTINIŲ, PSICHOTROPINIŲ AR KITŲ
PSIČIKĄ VEIKIANČIŲ MEDŽIAGŲ IR JO ĮTAKA BAUDŽIAMAJAI ATSAKOMYBEI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Doc. dr. Tomas Girdenis

Vilnius, 2022

TURINYS

ĮVADAS	3
1. APSVAIGIMO ĮTAKA BAUDŽIAMAJAI ATSAKOMYBEI UŽSIENIO ŠALIŲ BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE	8
1.1. Apsvaigimo vertinimas užsienio šalyse, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti ar lengvinanti aplinkybė.....	8
1.2. Vairavimas apsvaigus – užsienio šalių baudžiamojoje teisėje.....	19
2.1. ALKOHOLIO, NARKOTINIŲ, PSICHOTROPINIŲ IR KITŲ PSICHIKĄ VEIKIANČIŲ MEDŽIAGŲ ĮTAKA ASMENS BAUDŽIAMAJAI ATSAKOMYBEI.....	35
2.1. Patologinis girtumas – medicininis nepakaltinamumo kriterijus.....	35
2.2. Apsvaigimas, kaip baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė pagal LR BK 19 str. 2 d. ir kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė	39
2.3. Apsvaigimas, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė	45
2.4. Apsvaigimas, kaip nusikalstamos veikos sudėties požymis	50
IŠVADOS	61
PASIŪLYMAI	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	64
ANOTACIJA.....	75
ANNOTATION.....	76
SANTRAUKA	77
SUMMARY	78
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	79

IVADAS

Temos aktualumas. Apsvaigimo įtakos baudžiamajai atsakomybei tema yra labai aktuali, nes alkoholio ir narkotinių, psichotropinių medžiagų vartojimas ir iš to atsirandančios priklausomybės dažnai egzistuoja kartu su teisės pažeidimais. Kai kuriems asmenims alkoholio vartojimas yra priežastis, dėl jų agresyvaus, nekontroliuojamo elgesio.¹ Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento (toliau - NTAKD) parengtame leidinyje „Psichoaktyvios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2021“² yra pateikiami statistiniai duomenys apie alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimo tendencijas. Leidinyje pateikiami duomenys kiek nusikalstamų veikų padaro asmenys apsvaigę nuo alkoholio arba narkotinių, psichotropinių medžiagų. Pagal leidinyje pateikiamą informaciją yra išskiriama kiek ir kokių nusikalstamų veikų padaro apsvaigę asmenys. Nuo 2018 metų, kai nusikalstamų veikų, kurias padarė apsvaigę asmenys skaičius, buvo 10787, pastebima, kad jis mažėja, nes 2019 metas buvo užregistruotos 9673 nusikalstamos veikos padarytos apsvaigusiu asmenų, o 2020 metais – 9348.³ Taip pat, pastebimas ir kai kurių atskirų nusikalstamų veikų padarymo skaičiaus mažėjimas: „išžagininimų skaičius sumažėjo 29,6 %, grasinimų nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą – 23,2 %, nužudymų – 21,2 %, viešosios tvarkos pažeidimų – 14,2 %.“⁴ Bet nors skaičius mažėja, vis tiek jis yra pakankamai didelis ir apsvaigimas yra rimta nusikalstamų veikų padarymo problema. Pavyzdžiui plėšimų, kuriuos padaro neblaivūs asmenys skaičius išaugo 13 %, fizinio skausmo sukėlimų ar nežymaus sveikatos sutrikdymų 2020 metais buvo 4079, kai 2019 metais, lyginant su 2018 metais (4312), skaičius buvo sumažėjęs iki 3775. Taip pat ir turto sunaikinimų ar sugadinimų skaičius 2020 metais išaugo 7 %.⁵ Lietuva yra viena iš pirmaujančių valstybių pasaulyje, pagal alkoholio suvartojimą – Pasaulio sveikatos organizacijos tyrimų duomenimis. Taip pat pastebėtina, kad apsvaigusiu nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų asmenų daromų nusikalstamų veikų skaičius nėra stabilus, tai reikštų, kad ši problema vis dar yra aktuali ir tikėtina, kad dar ilgą laiką jos aktualumas išliks. Aptariant apsvaigimo įtaką baudžiamajai atsakomybei reikėtų paminėti ir 2020 metais prasidėjusią COVID-19 ligos pandemiją. Dėl pandemijos didžiajai daliai žmonių teko susidurti su ribojimais, kurių metu asmenys būdavo

¹ Julia Houston, *Making Sense with Offenders. Personal Constructs, Therapy and Change*, (John Wiley & Sons, 1998), 201.

² „Psichoaktyvios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2021,“ Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, žiūrėta 2022 balandžio 2 d., https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/Psichoaktyviosios_medziagos_tendencijos_ir_pokyciai_2021.pdf

³ *Ibid*, 123.

⁴ *Ibid*, 124.

⁵ *Ibid*, 124.

izolijuojami savo namuose ir būtent dėl to kilo grėsmė, kad didės smurto artimoje aplinkoje atvejų.⁶ Nors statistikos departamento duomenimis smurto artimoje aplinkoje buvo užregistruota mažiau 2020 metais, negu 2019 metais, bet nužudymų artimoje aplinkoje padidėjo net 33,3 procentais.⁷ Žmonėms būnant izoliuotiems vienoje patalpoje ilgą laiką, susidarė puikios sąlygos smurtui, nes auka nukentėjusi nuo smurto neturi kur eiti ir ne visada turi galimybę pranešti apie smurto atvejus. Remiantis 2020 metų Informatikos ir ryšių departamento duomenimis apie smurto artimoje aplinkoje smurtautoją, smurtauti labiausiai buvo linkę vyrai, taip pat net 55,2 procentai smurtautojų įvykio metu buvo apsvaigę nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų.⁸ Alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimas kenkia ne tik vartotojui bet ir jį supantiems šeimos nariams, nuo smurto bei neblaivių vairuotojų sukeltamų avarių, nukentėjusiems asmenims.⁹ Svarbu baudžiamojoje teisėje tinkamai įvertinti apsvaigimą ir nustatyti jo įtaką baudžiamajai atsakomybei, kad būtų paskirtos proporcingos baudžiamosios atsakomybės priemonės arba net nusikalstamas veikas padariusiems asmenims, būtų suteikta reikalinga pagalba ar gydymas.

Tiriama problema. Ar teismai tinkamai kvalifikuoja apsvaigimą, kaip sunkinančią arba lengvinančią aplinkybę, taip pat kaip nusikalstamos veikos kvalifikuojantį požymį arba baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę? Ar teisingai baudžiamosiose bylose yra vertinamas apsvaigimas, kai jis neturi įtakos nusikalstamos veikos padarymui? Ar taikant baudžiamąją atsakomybę dėl nusikaltimų eismo saugumui, asmeniui apsvaigusiam nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų užtenka tik nustatyti, kad asmuo buvo apsvaigęs, nevertinant nustatytos medžiagos kiekio?

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Apsvaigimo nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų įtaka baudžiamajai atsakomybei nėra labai plačiai analizuojama. Apsvaigimą ir baudžiamąją atsakomybę nagrinėja Vytautas Piesliakas.¹⁰ Daugiausiai dėmesio, Lietuvos baudžiamojoje teisėje ir doktrinoje yra skiriama apsvaigimui, kai tai prisipažįstama nusikalstamos veikos kvalifikuojančiu požymiu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau - LAT) apžvalgose, kai

⁶ „Namuose žmonės įkalinęs karantinas parankus smurtautojams, o jų aukoms – pražūtingas,“ Oficialios statistikos portalas, žiūrėta 2021 gegužės 20 d., <https://osp.stat.gov.lt/straipsnis-namuose-zmones-ikalines-karantinas-parankus-smurtautojams>

⁷ *Ibid*

⁸ *Ibid*

⁹ Dagmara Reingardienė ir kt., *Psichostimuliatoriai ir haliucinogenai*, (Kaunas: Lietuvos sveikatos mokslų universitetas Medicinos akademija, 2010), 158.

¹⁰ Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė (Pirmoji knyga): baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*, (Vilnius: Justitia, 2006). Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė (Antroji knyga): aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai* (Vilnius: Justitia, 2008).

apsvaigimas yra nusikalstamą veiką kvalifikuojanti aplinkybė.¹¹ Apie atsakomybę už kelių transporto priemonės vairavimą apsvaigus nuo alkoholio rašė Alvydas Pikelis¹², Vilius Paulauskas rašė apie eismo įvykių ikiteisminio tyrimo kriminalistinius ypatumus.¹³ Taip pat vairavimą apsvaigus ir dėl to kylančią baudžiamąją atsakomybę nagrinėjo Aurelijus Gutauskas.¹⁴ Apsvaigimas, kaip baudžiamąją atsakomybę šalinanti ar lengvinanti aplinkybė iš viso mažai nagrinėjama tema, tai gali būti ir dėl teismų praktikos trūkumo taikant lengvinančią ar šalinančią atsakomybę aplinkybę, kai asmuo yra priverstinai apsvaiginamas ir padaro nusikalstamas veikas. Apie apsvaigimą, kaip sunkinančią aplinkybę rašė Albertas Milinis,¹⁵ taip pat apie apsvaigimo, kaip sunkinančios aplinkybės taikymą buvo rašoma LAT apžvalgoje.¹⁶ Apie apsvaigimą ir dėl to kylančią baudžiamąją atsakomybę buvo rašoma ir kitose LAT apžvalgose.¹⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) komentare yra plačiau aptariami apsvaigimą reglamentuojantys LR BK straipsniai, apsvaigimo baudžiamojoje teisėje samprata.¹⁸ Pagal minėtą temos ištyrimo lygį galima daryti išvadą, kad apsvaigimas baudžiamojoje teisėje nėra labai plačiai nagrinėjama tema, taip pat nėra išnagrinėta koks narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kiekis turi būti nustatytas asmenims, padariusiems nusikaltimus eismo saugumui. Kaip teismai turėtų vertinti nepilnamečių asmenų, kurie nusikalstamas veikas padaro apsvaigę, bet svaigiąsias medžiagas vartoję suaugusiųjų iniciatyva, apsvaigimas. Ir kokių priemonių reikia imtis, kad sumažėtų nusikalstamų veikų, kurias padaro apsvaigę asmenys. Tai daro nagrinėjamą temą nauja.

Tyrimo tikslas – Kompleksiškai ir sistemiškai išanalizavus teisinį reguliavimą, teismų praktiką ir doktriną analizuojant apsvaigusio kaltininko baudžiamąją atsakomybę, įvertinti šio teisinio instituto taikymo praktiką ir apsvaigimo įtaką baudžiamajai atsakomybei.

¹¹ „Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (Baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga,“ LAT, žiūrėta 2021 gegužės 15 d., <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/naudziamuju-bylu-apzvalgos/68>

¹² „Metinis informacinis pranešimas 2018,“ LAT, 17-21, Žiūrėta 2021 gegužės 15 d. <https://www.lat.lt/doclib/ixgstbjszeubaptwhjzmuufcag3dup84>

¹³ Vilius Paulauskas, „Eismo įvykių ikiteisminio tyrimo kriminalistiniai ypatumai,“ *Societal innovations for global growth*. 2012, No. 1 (1): 24-39, <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188622301/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

¹⁴ Aurelijus Gutauskas, „Vairavimas apsvaigus: grėsmės, padariniai ir baudžiamoji atsakomybė“, *Teisės viršenybės link*. Vilnius, (2019): 101-120. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2019/06/teises_virsenybes_link_145x205mm_INTERNETUI_geras.pdf

¹⁵ Albertas Milinis, „Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (BK 129 str. 1 d.)“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009), 369-371. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1944999/datastreams/MAIN/content>

¹⁶ „Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54 – 64 str.) apžvalga,“ LAT, žiūrėta 2021 gegužės 15 d., <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/naudziamuju-bylu-apzvalgos/68>

¹⁷ „Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga,“ LAT, „Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga,“ LAT, žiūrėta 2021 gegužės 15 d., <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/naudziamuju-bylu-apzvalgos/68>

¹⁸ Armanas Abramavičius ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentarai. Bendroji dalis (1 – 98 straipsniai)*. (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004), 118-120, 331-332, 339-340.

Tyrimo uždaviniai:

1. Naudojantis gerąją užsienio praktika, palyginti kuo skiriasi ir kuo yra panašus baudžiamosios atsakomybės apsvaigus reglamentavimas Lietuvoje ir užsienyje,
2. Įvertinti teismų praktiką, norint skirti švelnesnes arba griežtesnes baudžiamosios atsakomybės priemones asmenims, kurie nusikalstamas veikas padaro apsvaigę nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.
3. Išanalizuoti kaip teismų praktikoje yra vertinamas apsvaigimas, nagrinėjant nusikaltimus transporto eismo saugumui ir kokios baudžiamosios atsakomybės priemonės yra skiriamos.

Ginamieji teiginiai.

1. Teismai tinkamai vertindami apsvaigimą smurtiniuose nusikaltimuose, dažniausiai pripažįsta, kad apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui ir jį pripažįsta, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę.
2. Lietuvos baudžiamojoje teisėje neužtenka teisinio reguliavimo, kad už vairavimą apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė, lygiai taip pat, kaip yra įtvirtinta atsakomybė už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, kai nustatomas didesnis negu 1,51 promilės girtumas.

Tyrimo metodika. Baigiamajame darbe naudotas dokumentų analizės metodas, kurio dėka buvo analizuojami teisės aktai, kuriais reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė, jos taikymo ypatumai, kai nusikalstamą veiką padaręs asmuo yra apsvaigęs ir mokslinė doktrina nagrinėjanti skirtingus baudžiamosios atsakomybės taikymo apsvaigusiam kaltininkui aspektus. Lingvistiniu metodu išanalizuotos temai aktualios teisės normos ir reikalingos sąvokos. Loginio – analitinio metodo dėka išrinkta aktualiausia teismų praktika ir mokslinė doktrina. Taikytas lyginamasis metodas siekiant palyginti kokią įtaką kaltininko apsvaigimas daro baudžiamajai atsakomybei Lietuvoje ir užsienio šalyse, taip pat siekiant įrodyti, kad Lietuvos baudžiamajame įstatyme yra plačiau įtvirtinta, kaip turi būti vertinamas apsvaigimas. Sintezės metodas naudotas apjungiant teisės aktus, teismų praktiką ir mokslinę doktriną. Apibendrinimo metodu formuluoti kiekvieno skyriaus apibendrinimai ir išvados.

Darbo struktūra. Baigiamasis darbas pradedamas įvadu. Pirmasis skyrius skirtas palyginti baudžiamosios atsakomybės taikymą apsvaigusiems, nusikalstamas veikas padariusiems, asmenims Lietuvoje ir užsienyje, naudojantis gerąją užsienio šalių praktika. Antrasis skyrius skirtas apžvelgti teismų praktiką bei apsvaigimo reglamentavimą baudžiamojoje teisėje, apžvelgti kodėl dažniausiai tik patologinis girtumas yra pripažįstamas nepakaltinamumo medicininis

kriterijumi. Nustatyti kodėl Lietuvos teismų praktikoje trūksta praktikos, kai apsvaigęs asmuo yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės arba, kai apsvaigimas yra vertinamas kaip lengvinanti aplinkybė. Išanalizuoti nusikalstamos veikos pasekmes asmenims, kurie nusikalstamas veikas padaro apsvaigę ir kokią įtaką tai daro baudžiamajai atsakomybei. Taip pat kokios baudžiamosios atsakomybės priemonės yra skiriamos asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas apsvaigimo būsenoje, ir ar pakanka teismų išaiškinimų, kaip turi būti nustatinėjamas apsvaigimas nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų nusikaltimuose transporto eismo saugumui. Darbas baigiamas išvadamis, literatūros sąrašu, anotacija ir santrauka lietuvių bei anglų kalbomis.

1. APSVAIGIMO ĮTAKA BAUDŽIAMAJAI ATSAKOMYBEI UŽSIENIO ŠALIŲ BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

1.1. Apsvaigimo vertinimas užsienio šalyse, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti ar lengvinanti aplinkybė

Nusikaltimo padarymas, baudžiamojoje teisėje, pirmiausia yra siejamas su baudžiamąją atsakomybę. Baudžiamoji atsakomybė yra pagrindinė nusikaltimo padarymo teisinė pasekmė.¹⁹ Baudžiamoji atsakomybė, kylanti už nusikalstamą veiką padaryta apsvaigus nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų yra įtvirtinta LR BK 19 straipsnyje. Jame įtvirtinta tai, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo, kuris veikos padarymo metu yra apsvaigęs nėra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, bet tai yra taikoma tokiu atveju, kai apsvaigimas yra savanoriškas.²⁰ LR BK bendrosios dalies komentare yra nurodoma, kad baudžiamojoje teisėje yra keturios apsvaigimo formos: „1. Savanoriškas apsvaigimas. 2. Priverstinis apsvaigimas. 3. Patologinis apsvaigimas. 4. Fiziologinis apsvaigimas.“²¹ Pagal šias apsvaigimo formas, yra skirstoma ir kokie teisiniai padariniai, kils asmeniui, kuris padarė nusikalstamą veiką būdamas apsvaigęs. Vienais atvejais apsvaigimas bus vertinamas, kaip sunkinanti aplinkybė, kitais atvejais kaip lengvinanti aplinkybė ar net baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė. Gali būti tokių situacijų, kai esant patologiniam girtumui, nusikalstamą veiką padaręs, apsvaigęs asmuo, baudžiamojon atsakomybėn visai nėra traukiamas, nes dėl savo psichinės būsenos bus pripažintas nepakaltinamu.

Prieš plačiau apžvelgiant Lietuvoje esantį baudžiamosios atsakomybės apsvaigus reglamentavimą, pirmiausia reikėtų apžvelgti, kokia atsakomybė kyla asmenims, kurie padarė nusikalstamas veikas būdami apsvaigę nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, užsienio šalyse. Išanalizavus kelių užsienio šalių baudžiamuosius kodeksus pastebima, kad daugumoje valstybių baudžiamųjų įstatymų, kaip ir LR BK yra įtvirtinta tai, kad apsvaigęs asmuo nuo baudžiamosios atsakomybės nėra atleidžiamas. Nors normos savo formuluotėmis šiek tiek skiriasi, bet jų esmė dažniausiai išlieka panaši. Svarbu paminėti, kad nuo baudžiamosios atsakomybės yra neatleidžiamas tas asmuo, kuris apsvaigimo būseną sau sukėlė savo noru, kas užsienio šalių baudžiamuosiuose kodeksuose dažniausiai ir yra akcentuojama,

¹⁹ Vytautas Piesliakas, „Baudžiamoji atsakomybė, kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys“, *Jurisprudencija* 8, 98 (2007), 9.

²⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 straipsniai), *supra note*, 18, 119.

²¹ *Ibid*, 19.

nurodant kad apsvaigimas buvo savanoriškas, ar asmuo pats piktnaudžiavo psichiką veikiančiomis medžiagomis.

Pirmiausia įdomu pažiūrėti, kaip apsvaigimas yra vertinamas kaimyninėse Lietuvos valstybėse – Baltijos šalyse – Estijoje ir Latvijoje. Estijos Respublikos baudžiamajame kodekse, yra nurodoma, kad tyčia ar dėl neatsargumo sukeltas apsvaigimas nepanaikina asmens kaltės.²² Estijos Respublikos baudžiamajame kodekse nei prie baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių, nei prie sunkinančių aplinkybių apsvaigimas nėra įtvirtintas, tik jau minėtame straipsnyje nurodoma, kad jis nepanaikina kaltės, kas galėtų reikšti, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo, nusikalstamos veikos padarymo metu buvęs apsvaigęs, baudžiamosios atsakomybės neišvengia. Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse atskiro straipsnio, kuriame būtų nurodoma, kad apsvaigęs kaltininkas nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžiamas, nėra. Bet kaip ir LR BK, taip ir Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse apsvaigimas nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų yra įtvirtintas, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė.²³ O prie lengvinančių aplinkybių, net ir nesavanoriškas apsvaigimas nėra įtvirtintas. Bet pastebima, kad Latvijoje, prie atleidimo nuo bausmės ar bausmės vykdymo yra įtvirtinta, kad teismas gali atleisti asmenį, padariusį baudžiamąjį nusizengimą ar nesunkų nusikaltimą dėl alkoholizmo, narkomanijos, psichotropinių ar toksinių medžiagų priklausomybės, nuo bausmės atlikimo, jeigu šis asmuo sutiko gydytis nuo alkoholizmo, narkomanijos, psichotropinių ar toksinių medžiagų priklausomybės.²⁴ Tai yra, kad toks asmuo baudžiamosios atsakomybės neišvengs, bet jam yra suteikiama galimybė gydytis, tikėtina su tikslu, kad ateityje toks asmuo daugiau nenusikalstų.

Šiaurės Europoje, tiksliau Suomijos baudžiamajame kodekse įtvirtinta, tai, kad pačio nusikalstamą veiką padariusio asmens sukeltas apsvaigimas ar kitoks psichinis sutrikimas, nustatant tokio asmens baudžiamąją atsakomybę iš viso nėra vertinamas, nebent tam yra svarbių priežasčių.²⁵ Pagal šią normą galima spręsti, kad Suomijoje nusikaltusio asmens apsvaigimas, jo baudžiamajai atsakomybei nedaro labai didelės įtakos, ir asmuo yra teisiamas lygiai taip pat, jeigu nusikalstamą veiką būtų padaręs blaivus. Aišku šiai normai yra išimčių, kurios yra susijusios su transporto priemonių vairavimu apsvaigus, kas bus analizuojama kitame baigiamojo darbo

²² „Penal Code of the Republic of Estonia. (2001, as of May 2021)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 1 d., 36 straipsnis, https://www.legislationline.org/download/id/9098/file/EST_CC_as%20of%20May%202021.pdf

²³ „Criminal law of the Republic of Latvia. 1998, as of June 2020“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 1 d., 48 straipsnio 1 dalies 12 punktas, https://www.legislationline.org/download/id/9122/file/Latvia_Criminal%20Code%20as%20of%202020.pdf

²⁴ *Ibid*, 58 straipsnio 4 dalis.

²⁵ „Criminal Code of the Republic of Finland (1889, amended 2015)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 2 d., 3 skyrius 4 straipsnis 4 dalis, https://www.legislationline.org/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf

skyriuje. Suomijos baudžiamajame kodekse apsvaigimas taip pat nėra laikomas nei baudžiamąją atsakomybę lengvinančia aplinkybe, nei sunkinančia.

Islandijos baudžiamajame kodekse, antrame skyriuje, kuriame įtvirtintos bendrosios bausmės skyrimo sąlygos, įtvirtinta tai, kad asmeniui, kuris nusikalstamą veiką padarė būdamas neblaivus ar paveiktas kitų svaiginančių medžiagų, bausmė vis tiek yra paskiriama, nebent asmuo dėl savo tokios būsenos visiškai nesuprato savo veiksmų. Bet ir šiuo atveju, įstatyme yra įtvirtinta išimtis, kuri numato, kad jeigu asmuo vartodamas alkoholį ar narkotines medžiagas iš anksto ketino padaryti nusikalstamą veiką arba žinojo, kad būdamas neblaivus gali nusikalsti, tai net jeigu jis ir visiškai nesuprato savo veiksmų, bausmės toks asmuo neišvengs.²⁶ Islandijos baudžiamajame kodekse, taip pat apsvaigimas yra numatytas kaip atskirta nusikalstama veika viešajai tvarkai, ko prieš tai minėtuose įstatymuose nebuvo. Islandijos baudžiamajame kodekse įtvirtinta, kad asmuo, kuris tyčia ar dėl didelio neatsargumo apsvaigęs nuo alkoholio ir tokios būklės kelia grėsmę kitiems asmenims ar didelės piniginės vertės asmenų daiktams, yra baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki 6 mėnesių, ypač jeigu nusikaltimas yra padarytas pakartotinai arba kitaip labai sunkus.²⁷ Tokia nusikalstama veika nėra numatyta ir LR BK, bet Islandijoje apsvaigimas nėra įtvirtintas nei prie lengvinančių, nei prie sunkinančių aplinkybių.

Panašus reguliavimas, kaip Islandijoje yra įtvirtintas Norvegijos baudžiamajame kodekse, kad nusikaltęs asmuo, kuris nusikalstamos veikos padarymo metu buvo laikinai nepakaltinamas dėl apsvaigimo, nėra atleidžiamas nuo bausmės.²⁸ Norvegijos baudžiamojo kodekso 25 straipsnyje, kuriame įtvirtinta kaip yra vertinamas faktų nežinojimas (angl. *factual ignorance*) nurodoma, kad visi asmenys yra teisiami pagal tai, kaip jie suvokė situaciją veikos padarymo metu, to pačio straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad į nežinojimą, kuris atsirado dėl pačio asmens sukeltos apsvaigimo būsenos nėra atsižvelgiama, ir tokioje situacijoje pažeidėjas yra teisiamas taip lyg jis būtų buvęs blaivus.²⁹ Nors nurodoma, kad apsvaigęs pažeidėjas Norvegijoje nuo bausmės nėra atleidžiamas arba į apsvaigimą iš viso nėra atsižvelgiama, bet šioje valstybėje apsvaigimas nėra vertinamas visiškai taip pat kaip Lietuvoje. Atskirai prie baudžiamąją atsakomybę lengvinančių ar sunkinančių aplinkybių apsvaigimas nėra įtvirtintas, bet straipsnyje, kuriame nurodomi atvejai, kada gali būti paskirta mažesnė negu sankcijoje nurodyta minimali bausmė arba gali būti paskirta švelnesnė bausmės rūšis, g punkte įtvirtinta, kad kaltininkui bausmė gali būti švelninama jeigu jis

²⁶ „General Penal Code of Iceland (1940, amended 2015)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 2 d., 17 straipsnis, <https://www.legislationline.org/download/id/6159/file/General%20Penal%20Code%20of%20Iceland%201940.%20amended%202015.pdf>

²⁷ *Ibid*, 123 straipsnis.

²⁸ „Penal Code of the Kingdom of Norway. (2005, as of April 2021)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 4 d., 20 straipsnis, https://www.legislationline.org/download/id/9055/file/Norway_Penal%20Code.pdf

²⁹ *Ibid*, 25 straipsnis.

veikė būdamas savanoriško apsvaigimo būsenoje arba pačio sukėltoje nepakaltinamumo būsenoje, bei byloje yra kitų ypač lengvinančių aplinkybių.³⁰ Pagal tai matoma, kad net ir savanoriškas apsvaigimas, gali palengvinti kaltininko baudžiamąją atsakomybę ir galima sakyti veikti, kaip lengvinanti aplinkybė.

Švedijos Karalystės baudžiamajame kodekse, kodekso antrame straipsnyje yra įtvirtinta, kad veika yra laikoma nusikalstama tada, kai ji yra padaroma tyčia. To paties straipsnio antroje dalyje, yra nurodoma, kad jeigu asmuo padarė nusikalstamą veiką būdamas apsvaigęs, kai apsvaigimas buvo sukeltas pačio asmens, tai nereiškia, kad jo padaryta veika yra nenusikalstama,³¹ kas reikštų, kad ir Švedijoje apsvaigimas nepanaikina baudžiamosios atsakomybės. Analizuojant šį straipsnį matoma, kad asmuo nėra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai jis nusikalstamą veiką padaro apsvaigęs, tačiau minėtas straipsnis, taip pat nepatikslinka ar asmens apsvaigimas yra traktuojamas, kaip sunkinanti ar lengvinanti aplinkybė baudžiamosiose bylose. Švedijos Karalystės baudžiamajame kodekse apsvaigimas nėra įtvirtintas, kaip atskira teisės norma, kuri nurodytu ar apsvaigimas yra priskiriamas prie atsakomybę sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių, kaip ir daugumoje kitų, minėtų valstybių, įstatymų. Aišku Švedijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtinti keli straipsniai, kuriuose matoma, kad apsvaigimas pasunkina nusikaltusio asmens atsakomybę. Pirmiausia, tai kito asmens mirties sukėlimas dėl neatsargumo yra baudžiamas laisvės atėmimu ne daugiau, kaip dvejiems metams, bet esant aplinkybėms, kai kaltininko veikla reikalavo didelio susitelkimo arba įgūdžių, bet jis buvo apsvaigęs nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jo veika yra vertinama kaip sunkesnė ir jam užtraukia laisvės atėmimą nuo vienerių iki šešerių metų.³² Panaši norma yra įtvirtinta ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo, dėl neatsargumo atveju, tada kai kaltininko veikla reikalavo didelio susitelkimo arba įgūdžių, bet jis buvo apsvaigęs, jam gersią laisvės atėmimas iki ketverių metų, kai be kvalifikuojančios aplinkybės, asmuo būtų baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu ne ilgesniam kaip šešių mėnesių laikotarpiui.³³ Tai nors atskirai prie sunkinančių aplinkybių apsvaigimas nėra įtvirtintas, jis akivaizdžiai yra vertinamas griežtai ir sukelia sunkesnes teises pasekmes pažeidėjui, padarius atitinkamas nusikalstamas veikas.

Vidurio Europos valstybėse – Vokietijoje ir Slovakijoje dėl apsvaigimo padaryta nusikalstama veika yra vertinama kaip atskiras nusikaltimas, kai kitoje Vidurio Europos valstybėje – Lenkijoje, tokios normos nėra. Kaip minėta Vokietijos baudžiamajame kodekse dėl apsvaigimo

³⁰ „Penal Code of the Kingdom of Norway. (2005, as of April 2021)“, *supra note*, 28, 80 straipsnio g punktas.

³¹ „Criminal code of the Kingdom of Sweden (1962, amended 2021)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 4 d., 1 skyriaus 2 straipsnis, https://www.legislationline.org/download/id/9097/file/Sweden_CC.pdf

³² *Ibid*, 3 skyriaus 7 straipsnis.

³³ *Ibid*, 3 skyriaus 8 straipsnis.

padaryta nusikalstama veika yra vertinama kaip atskiras nusikaltimas. Įstatymas aiškiai nurodo, kaip turi būti baudžiamas asmuo, kai jis nusikalstamą veiką padaro apsvaigimo būsenoje.³⁴ Kodekso 323a straipsnyje yra įtvirtinta, kad tas, kas vartodamas alkoholinius gėrimus ar kitas svaigiąsias medžiagas tyčia ar dėl neatsargumo privedė save į apsvaigimo būseną, jeigu būdamas tokios būsenos padarė neteisėtą veiką ir dėl to negali būti baudžiamas, nes dėl apsvaigimo nuo alkoholio ar kitų svaigiųjų medžiagų visiškai nesuprato savo veiksmų esmės ir negalėjo jų valdyti, arba nėra kaip įrodyti, kad asmuo nebuvo tokio stipraus apsvaigimo būsenoje, bus baudžiamas bausme arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.³⁵ Tai yra, kad asmuo padaręs sunkesnę nusikalstamą veiką, būdamas stipraus apsvaigimo būsenos, bus teisiamas pagal šį straipsnį, o ne pagal sunkesnę, atitinkamos veikos straipsnį. Aišku straipsnio antroje dalyje yra nurodyta, kad bausmė negali būti griežtesnė už bausmę, numatytą už nusikalstamą veiką, kuri buvo padaryta apsvaigus nuo alkoholio, dėl to jeigu padaryta nusikalstama veika, už kurią sankcija yra lengvesnė negu prieš tai minėtame straipsnyje nurodyta, tada bus taikomas tas straipsnis, kuris numato lengvesnę atsakomybę. Norint išanalizuoti šią normą, neužtenka vadovautis tik ja, nes ji yra glaudžiai susijusi ir su kita Vokietijos baudžiamojo kodekso norma įtvirtinta 20 straipsnyje.³⁶ Vokietijos baudžiamojo kodekso 20 straipsnyje yra įtvirtinta, kad bet kuris asmuo, kuris nusikalstamos veikos padarymo metu, dėl psichikos sutrikimo, negali suvokti savo veiksmų neteisėtumo arba negali valdyti savo neteisėtų veiksmų, laikomas, kad jis veikė be kaltės, kitaip sakant toks asmuo yra laikomas nepakaltinamu.³⁷ Šioje normoje yra pateikiamas teisinės kaltės aprašymas. Pagal tai pastebima, kad vokiečiai bando suderinti du pernelyg griežtus individualios atsakomybės principo reikalavimus, nes iš esmės yra pripažįstama, kad apsvaigęs kaltininkas negali būti traukiamas atsakomybėn už savo veiksmus, dėl to ir atsiranda poreikis atskirai nusikalstamai veikai. Dėl apsvaigimo nuo alkoholio poveikio, tam tikrais atvejais, kaltininkas patenka į 20 straipsnio taikymo sritį kaip asmuo, kuris elgiasi teisiškai nekaltai, dėl to nusikaltimas, padarytas būnant apsvaigus nėra baudžiamas, bet verčiau pats apsvaigimas yra kaltinimo verta būseną.³⁸ Aišku svarbu paminėti, kad 323a straipsnyje įtvirtinta norma bus taikoma tik tuo atveju, kai nėra kaltės elemento. Būtų galima šį straipsnį analizuoti pasitelkiant bendruosius baudžiamosios teisės principus ir išskirti faktus, kuriuos reikia nustatyti norint taisyti šią normą. Pirmiausia, kaltininkas turi būti ūmaus apsvaigimo būsenoje, sukėltoje arba sąmoningai arba dėl

³⁴ Arlie Loughnan ir Sabine Gless, „Understanding the law on intoxicated offending: principle, pragmatism and legal culture“, *Journal of International and Comparative Law*, (2016): 361, <https://www.jicl.org.uk/storage/journals/November2020/uuRxzcGCIGGrqIcX2Bcp.pdf>

³⁵ „Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2019)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 5 d., 323a straipsnis https://www.legislationline.org/download/id/10003/file/GERM_CC_en.pdf

³⁶ Brian Foley, „Same Problem, Same Solution? The Treatment of the Voluntarily Intoxicated Offender in England and Germany“, (2001), <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=360#sdfootnote55sym>

³⁷ „Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2019)“, *op. cit.*, 20 straipsnis.

³⁸ Foley, *op. cit.*

neatsargumo. Antra, ūmus apsvaigimas turi būti alkoholio ar kitų svaigiųjų medžiagų rezultatas. Trečia, būdamas ūmaus apsvaigimo būsenos asmuo turi padaryti teisei priešingą veikia ir galiausiai dėl apsvaigimo kaltininkas neturi teisinės kaltės, kas reikštu, kad pradeda galioti prieš tai minėtas 20 straipsnis.³⁹ Pirmi du faktai yra susiję su apsvaigimu, o paskutiniai du su veika. Nors nurodoma, kad padaryta veika turi būti neteisėta, bet asmuo padaręs veiką neturi turėti kaltės, dėl to čia pastebima, kad pagal šį straipsnį pats apsvaigimas yra laikomas neteisėtu, tai yra mažiau dėmesio yra skiriama veikai, kuri buvo padaryta. Bet nors ši norma gali būti taikoma, kai kaltininkas neturi kaltės ir pačiai padarytai veikai skiriama mažiau dėmesio, tai nereiškia, kad padarytos veikos neteisėtumo visai nereikia įrodinėti. Tyčia, sudaranti nusikaltimo subjektyviųjų neteisėtų požymių dalį, turi būti tam tikra apimtimi nustatyta iki veikos padarymo. Tai, kad nėra kaltės, vėlgi rodo, kad tyčios laipsnis, kuris paprastai yra kaltės dalis, yra mažesnis, nei paprastai reikalaujama. Taigi Vokietijos teisė numato, kad tam tikro laipsnio psichinė atsakomybė už veiksmus, sudarančius veiką, turi būti nustatyta kaltinamajam, nepaisant to, kad jis neturi kaltės. Dėl to Vokietijoje yra vadovaujamosi prigimtinės valios sąvoka, kuri reiškia, kad žmogus, nors ir būdamas stipriai apsvaigęs, daugeliu atvejų veiks vadovaudamasis tam tikra savivale, siekdamas artimo tikslo. Todėl teigiama, kad, nepaisant ne sąmoningumo būsenos, kuri atkreiptų 20 straipsnio dėmesį, nusikaltėlis vis tiek elgiasi turėdamas tam tikrą veiksnumą, kurio pakanka bausmei skirti.⁴⁰ Autorės Arlie Loughnan ir Sabine Gless analizuodamos toki Vokietijoje įtvirtintą teisinį reguliavimą dėl apsvaigimo, atkreipė dėmesį į tai, kad 323a straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika prieštarauja 20 straipsnyje įtvirtintai taisyklei, o jų tarpusavio santykio negalima išspręsti sisteminiu principiniu būdu.⁴¹ Kad būtų galima pastebėti pagrindinį 323a straipsnio prieštaravimą 20 straipsniui, reikia apžvelgti dar vieną kodekso straipsnį. Kodekso 21 straipsnyje įtvirtinta norma, kurioje nurodoma, jeigu nusikaltimo padarymo metu kaltininko gebėjimas suvokti nusikalstamos veikos neteisėtumą arba elgtis pagal šį suvokimą yra labai sumažėjęs dėl vienos iš 20 straipsnyje nurodytų priežasčių (priežastys būtų: patologinis psichikos sutrikimas, gilus sąmonės sutrikimas ar intelekto sutrikimas), bausmė gali būti sumažinta pagal 49 straipsnio 1 dalį.⁴² Žinant, kad dėl girtumo laikinai sutrinka asmens mąstymas, pagal šią normą apsvaigusiams, nusikalstamas veikas padariusiems asmenims, paprastai skiriama mažesnė bausmė dėl "psichikos sutrikimo".⁴³ Pagal 49 straipsnio 1 dalį, bausmės, tokiems pažeidėjams yra radikaliai sumažinamos – laisvės atėmimo iki gyvos galvos, gali būti sumažinama ne mažesniai, kaip trijų metų terminui, minimalūs dešimties ir penkerių metų laisvės atėmimo terminai gali būti

³⁹ Foley, *supra note*, 36.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Loughnan ir Gless, *supra note*, 34: 362.

⁴² „Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2019)“, *supra note*, 35: 21 straipsnis.

⁴³ Loughnan ir Gless, *op. cit.*, 361.

sumažinami iki dvejų metų, trejų arba ketverių metų laisvės atėmimas iki šešerių mėnesių ir vienerių metų laisvės atėmimas iki trejų mėnesių.⁴⁴ Taigi, jeigu asmuo pagal 20 straipsnį yra pripažįstamas nepakaltinamu dėl apsvaigimo, pasidaro sunku suprasti ar jam turi būti taikomos 20 straipsnio ir 21 straipsnių nuostatos ir bausmė turi būti švelninama pagal 49 straipsnį, ar visgi tokiam asmeniui yra inkriminuojama nusikalstama veika įtvirtinta 323a straipsnyje, kur numatyta sankcija, tai yra laisvės atėmimas iki penkerių metų, yra griežtesnis, negu švelninant bausmę pagal 49 straipsnį. Yra pripažįstama, kad apsvaigimas, kaip nusikalstama veika buvo pripažintas Vokietijoje dėl nepasitenkinimo, kuris kilo dėl apsvaigusiu asmenų atsakomybės reglamentavimo. Politinės kampanijos pasmerkė baudžiamojo įstatymo, kuriame daugiausia dėmesio buvo skiriama kaltinamojo gebėjimui įvertinti savo veiksmų esmę ir veiksmų neteisėtumą veikos padarymo metu ir kuriame į jo platesnę kaltę dėl situacijos sukūrimo atsižvelgiama tik griežtoje *actio libera in causa* sistemoje, ribotumą.⁴⁵ *Actio Libera in Causa* doktrina reiškia, kad kaltininkas pats sukuria sau gynybos sąlygas,⁴⁶ kitais žodžiais sakant, jau prieš sukeldamas sau apsvaigimo būseną, asmuo turėjo tikslą padaryti nusikalstamą veiką, o apsvaigęs jis palengvina sau veikos padarymą. Įtvirtinus 323a straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką, bausmė už jos padarymą buvo laisvės atėmimas iki dvejų metų, neatsižvelgiant į faktinį nusikaltimą ir buvo manyta, kad ši gana švelni, bendra bausmė užtikrina pusiausvyrą tarp kaltės principo moduliacijos ir poreikio nubausti nusikaltimą padariusį asmenį.⁴⁷ Bet po kažkiek laiko norma buvo pakeista ir bausmė buvo padidinta. Ši nusikalstama veika buvo ir įvairių mokslinių tyrimų objektas, bet autorės Arlie Loughnan ir Sabine Gless pastebi, kad Vokietijos teisininkai yra pasidalinę į utilitaristų ir dogmatikų stovyklas, ir užuot bandę suartinti pozicijas, dar labiau pagilino šią atskirtį ir net negali susitarti dėl *actio libera in causa* taikymo reikalavimų.⁴⁸ O ir pati *actio libera in causa* doktrina Vokietijos baudžiamojoje teisėje neturi jokio teisinio pagrindo. Apibendrinant Vokietijoje įtvirtintą teisinį reguliavimą dėl apsvaigimo, Vokietija siekia išsaugoti laisvos valios naratyvą, kuris yra baudžiamosios teisės ir bausmės pagrindas. Norint tai padaryti, Vokietijoje apsvaigusiams, nusikalstamas veikas padariusiems asmenims, apsvaigimas yra laikomas kaip psichikos sutrikimas ir tokiu atveju bausmė asmeniui yra švelninama arba yra renkamas išimtinio kaltinimo kelias, pagrįstas *actio libera in causa* požiūriu. Kraštutiniu atveju, Vokietijos prokurorai, gali remtis įstatymo nuostata, pagal kurią baudžiamoji atsakomybė taikoma už apsvaigimo nuo alkoholio atvejus, kai padaromas nusikaltimas, tai yra bus taikoma 323a straipsnio norma.⁴⁹

⁴⁴ „Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2019)“, *supra note*, 35: 49 straipsnis.

⁴⁵ Loughnan ir Gless, *supra note*, 34: 362.

⁴⁶ „Actio libera in Causa“, University of Pennsylvania Law School, žiūrėta 2022 m. vasario 8 d., <https://archive.law.upenn.edu/institutes/cerl/conferences/actiolibera/index.html>

⁴⁷ Loughnan ir Gless, *op. cit.*, 362.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*, 363.

Slovakijos baudžiamajame kodekse, straipsnyje, kuriame yra įtvirtintos atleidimo nuo bausmės sąlygos, nurodoma, kad atleidimas nuo bausmės nėra taikomas, kai asmuo dėl savo paties sukkelto apsvaigimo, nusikalstamos veikos padarymo metu, buvo nepilnai sveiko proto būsenoje.⁵⁰ Slovakijos baudžiamajame kodekse dėl apsvaigimo padaryta nusikalstama veika, kaip ir prieš tai minėtoje Islandijoje, bei Vokietijoje yra numatyta, kaip atskiras nusikaltimas. Slovakijoje įtvirtinta norma yra artimesnė įtvirtintai Vokietijoje. Kodekso 363 straipsnyje įtvirtinta, kad bet kuris asmuo, kuris dėl priklausomybę keliančių medžiagų vartojimo, (priklausomybę keliančiomis medžiagomis laikoma – alkoholis, narkotinės, psichotropinės ar kitos psichiką veikiančios medžiagos) sukėlė sau beprotystės būseną ir dėl to padarė veiką, kuria yra įvykdomi nusikalstamos veikos požymiai, yra baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki aštuonerių metų. Aišku įstatyme nurodoma, kad asmuo padaręs nusikalstamą veiką, būdamas apsvaigimo būsenoje, už kurią įstatyme yra numatyta mažesnė bausmė, tada asmeniui yra taikomas tas atitinkamas straipsnis.⁵¹ Bet šis straipsnis turi ir išimtį, kad jis nebus taikomas asmeniui, kuris siekdamas padaryti nusikalstamą veiką sukėlė sau beprotystės būseną vartodamas psichiką veikiančias medžiagas. Nors Slovakijos baudžiamajame kodekse prie lengvinančių aplinkybių nėra įtvirtintas apsvaigimas, bet geriau išanalizavus šį straipsnį galima spręsti, kad vien šito straipsnio taikymas gali palengvinti kaltininko baudžiamąją atsakomybę, padarius labai sunkų nusikaltimą, jeigu jis sukedamas sau tokią būseną iš anksto neturėjo tikslo padaryti nusikaltimo. Tik reikia paminėti, kad ir ši nusikalstama veika nėra inkriminuojama esant bet kokiam apsvaigimui, o tik tuo atveju kada apsvaigimas sukelia nekontroliuojamą būseną, dar kitaip, verčiant iš anglų kalbos, vadinamą - nepakaltinamumu (angl. *insanity*).

Lenkijos baudžiamajame kodekse įtvirtinta, kad kai asmuo padaro nusikalstamą veiką, bet dėl savo psichinės ligos ar sutrikimo nesupranta jos esmės ar negali dėl tos ligos kontroliuoti savo veiksmų, jo veika nėra laikoma nusikalstama ir tokiam asmeniui baudžiamoji atsakomybė nėra taikoma. Šia norma Lenkijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtintas nepakaltinamumas, antroje šios normos dalyje įtvirtintas ribotas pakaltinamumas. Būtent šioje normoje yra nurodoma, kad savo veiksmų nesuvokimas arba negalėjimas suvaldyti savo veiksmų, kai jis yra sukeltas pačio asmens, dėl alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo, nėra laikomas nei kaip nepakaltinamumo kriterijus, nei kaip riboto pakaltinamumo kriterijus, nes asmuo dėl apsvaigimo nėra laikomas psichiškai nesveiku.⁵² Ir toks vertinimas akivaizdžiai skiriasi nuo Vokietijoje ar

⁵⁰ „Criminal Code of the Slovak Republic (2005)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 9 d., 40 straipsnio c punktas, https://www.legislationline.org/download/id/3763/file/Slovakia_CC_2005_en.pdf

⁵¹ *Ibid*, 363 straipsnis.

⁵² „Criminal Code of the Republic Poland (1997)“ (2022), Kancelaria Sejmu, žiūrėta 2022 m. vasario 9 d., 31 straipsnis https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf?fbclid=IwAR3Wx3cB0bNwjntx_B7SrnYhZQsYIZ0OR2IsWjBJygssoaznl22P5p1ifIY

Slovakijoje įtvirtintų normų, kuriose tam tikro lygio apsvaigimas yra pripažįstamas kaip psichikos sutrikimas. Pagal šią taisyklę, apsvaigęs asmuo už nusikalstamos veikos padarymą atsako pagal įprastas baudžiamosios atsakomybės taisykles. Tai reiškia, kad jis atsako taip pat, kaip ir asmuo, kuris nusikaltimo padarymo metu neturėjo psichikos sutrikimų, nors faktinės psichikos būklės požiūriu, tai yra, kad jis buvo apsvaigęs ir galėjo ne pilnai suvokti savo veiksmų esmės ar juos valdyti, veikos padarymo metu iš tikrųjų turėjo psichikos sutrikimų.⁵³ Lenkijoje, teismas neretai į apsvaigimo būseną atsižvelgia kaip į baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuri pateisinama baudžiamosios politikos aspektais, taip pat socialiniu ir moraliniu nusikaltimo padarymo apsvaigus atgrasumu. Taip pat apsvaigimas dažnai yra pagrindinis veiksnys, lemiantis smurto veiksmus, remiantis nacionaliniais Lenkijos policijos duomenimis, aiškiai matyti, kad beveik pusę nužudymų įvykdė nusikaltėlis, kuris šių veikų metu buvo apsvaigęs nuo alkoholio ir beveik 55 proc. visų smurto artimoje aplinkoje atvejų priežastis - smurtautojų problemos dėl alkoholio.⁵⁴ Bet vis tiek Lenkijoje pripažįstama, kad trūksta reguliavimo, kuris pagrįstu apsvaigusio asmens baudžiamosios atsakomybės pagrindą, ar tik, kad tokiam asmeniui būtų taikoma griežtesnė baudžiamoji atsakomybė. Nors kaip ir aišku, kad Lenkijoje nusikalstamą veiką padaręs apsvaigęs asmuo nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžiamas, įstatyme nėra įtvirtinta, kaip turi būti vertinama tokio asmens baudžiamoji atsakomybė, nes Lenkijos baudžiamajame kodekse apsvaigimas nėra įtvirtintas nei kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti arba lengvinanti aplinkybė.

Dveiose iš trijų nagrinėtų Vidurio Europos valstybių, apsvaigimas yra įtvirtintas kaip atskira nusikalstama veika, bei tam tikro lygio apsvaigimas yra vertinamas kaip psichikos sutrikimas. Nagrinėjamosiose Pietų Europos valstybėse – Kroatijoje, Serbijoje ir Ispanijoje - apsvaigimo, kaip atskiros nusikalstamos veikos nėra, bet pavyzdžiui Ispanijoje, apsvaigimas yra vertinamas kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė. Teisinė norma, susijusi, su apsvaigimo vertinimu, yra įtvirtinta Kroatijos baudžiamojo kodekso 25 straipsnyje, šioje kodekso normoje yra išaiškinta tai, kad nusikaltęs asmuo nėra laikomas psichiškai nepajėgiu, kai nusikalstamą veiką padaro savanoriško apsvaigimo nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų būsenoje ir dėl tos būsenos jis negalėjo kontroliuoti ar nesuvokė savo veiksmų esmės.⁵⁵ Kitame Kroatijos baudžiamojo kodekso straipsnių yra įtvirtintas priverstinis asmens gydymas nuo priklausomybės, kuris galima sakyti yra laikomas kaip apsaugos priemonė nuo priklausomybe sergančio asmens galimo pakartotinio nusikaltimo padarymo. Tai yra, kad teismas, skiria apsaugos priemonę –

⁵³ Anna Danuta Golonka, „Alcohol-related crime or no crime because of the perpetrator’s(factual) insanity?“, *Oñati Socio-Legal Series*, Volume 11 Issue 6(S) (2021): 154, <https://opo.iisj.net/index.php/osls/article/view/1312/1495>

⁵⁴ *Ibid*, 159.

⁵⁵ „Criminal Code of the Republic of Croatia (2011)“, *Legislationline*, žiūrėta 2022 m. vasario 10 d., 25 straipsnis, https://www.legislationline.org/download/id/7896/file/Croatia_Criminal_Code_2011_en.pdf

priverstini gydymą nuo priklausomybės – kaltininkui, kuris, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, ar kitos rūšies priklausomybės, padaro nusikalstamą veiką, jeigu yra pavojus, kad dėl šios priklausomybės jis ateityje gali padaryti sunkesnę nusikalstamą veiką.⁵⁶ Taip pat ši priemonė gali būti taikoma su bausme, tai yra tiek su paskirta bauda, laisvės atėmimu, viešaisiais darbais ar netgi su bausmės vykdymo atidėjimu. Daugiau, Kroatijos baudžiamajame kodekse, koks yra apsvaigimo vertinimas, plačiau nelabai yra reglamentuojama. Kaip ir daugumoje kitų Europos valstybių, Kroatijoje nėra įtvirtinta ar apsvaigimas yra vertinamas kaip aplinkybę sunkinanti ar kaip lengvinanti aplinkybę.

Serbijos baudžiamajame kodekse įtvirtinta, kad asmens, kuris vartojo alkoholį ar narkotines medžiagas ir taip sukėlęs sau tokią psichikos būseną, kurios metu negalėjo suvokti savo veiksmų esmės ar tuos veiksmus valdyti, kaltė yra vertinama pagal jo būseną iki apsvaigimo, taip pat tokiam asmeniui gali būti netaikomos bausmę švelninančios aplinkybės.⁵⁷

Nemažai užsienio šalių yra įtvirtinusios, kad savanoriškas apsvaigimas baudžiamosios atsakomybės nepašalina, bet Ispanijos Karalystės baudžiamajame kodekse, savanoriškas apsvaigimas, su tam tikromis sąlygomis, yra vertinamas kitaip. Ispanijos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio, kuriame įtvirtintos aplinkybės, kada nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui nekyla baudžiamoji atsakomybė, 2 dalyje yra įtvirtinta, kad asmuo, kuris nusikalstamos veikos padarymo metu buvo visiškai apsvaigimo būsenoje, kurį sukėlė pats sau, alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų pagalba, tai tokiam asmeniui baudžiamoji atsakomybė nėra taikoma.⁵⁸ Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad tokia norma iš karto palengvintų nusikaltimų darymą Ispanijoje, kad bet koks asmuo, kuris nori padaryti tam tikrą nusikalstamą veiką tiesiog gali išgerti alkoholinių gėrimų, kad pasiektų stipraus apsvaigimo būseną ir padaręs nusikalstamą veiką, dėl savo apsvaigimo, baudžiamosios atsakomybės išvengtų. Bet taip tikrai nėra, ir prieš tai minėtame straipsnyje nurodyta sąlyga dėl apsvaigimo, iš karto yra nurodoma su išimtimis. Pirmiausia, kad ši sąlyga nebus taikoma asmeniui, kuris siekdamas padaryti nusikalstamą veiką, sukėlė sau apsvaigimo būseną. Antra, kad ši sąlyga nebus taikoma asmeniui, kuris galėjo numatyti, kad būdamas apsvaigęs jis gali padaryti nusikalstamą veiką. Ir trečia, kad ši sąlyga nebus taikoma asmeniui, kuris nusikalstamą veiką padarė dėl abstinencijos sindromo, kuris buvo sukeltas dėl priklausomybės nuo psichiką veikiančių medžiagų, ir dėl to asmuo negalėjo suprasti, kad daroma veika yra nusikalstama.⁵⁹ Nors matoma, kad minėtame Ispanijos baudžiamojo kodekso straipsnyje

⁵⁶ „Criminal Code of the Republic of Croatia (2011)“, *supra note*, 55: 69 straipsnis.

⁵⁷ „Criminal Code of the Republic of Serbia (2005, amended 2012)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 10 d., 24 straipsnis, https://www.legislationline.org/download/id/5480/file/Serbia_CC_am2012_en.pdf

⁵⁸ „Criminal Code of the Kingdom of Spain (1995, as of 2013)“, Legislationline, žiūrėta 2022 m. vasario 11 d., 20 straipsnis, https://www.legislationline.org/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf

⁵⁹ *Ibid.*

įtvirtinta norma, kad baudžiamoji atsakomybė nėra taikoma nusikaltusiam asmeniui, kuris veikos padarymo metu buvo apsvaigęs, turi išimčių, bet ji akivaizdžiai skiriasi nuo Lietuvoje ir daugelyje kitų užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinto reglamentavimo. Ispanijos baudžiamajame kodekse nėra išskiriama ar atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės dėl jo apsvaigimo, yra svarbu ar apsvaigimas buvo sukeltas pačio asmens, tai yra savanoriškai, ar apsvaigimas buvo nesavanoriškas, dėl to tai būtų dar vienas skirtumas nuo to, kaip Lietuvoje yra vertinamas apsvaigimas. Taip pat Ispanijos baudžiamajame kodekse, apsvaigimas yra įtvirtintas ir kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė. Ispanijos baudžiamojo kodekso 21 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad baudžiamąją atsakomybę lengvinančia aplinkybe bus laikoma tai, kad nusikaltęs asmuo nusikalstamą veiką padarė dėl sunkios formos priklausomybės nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.⁶⁰ Lietuvos baudžiamajame kodekse būtent tokios aplinkybės, kuri lengvintu nusikaltusio asmens atsakomybę nėra, nes Lietuvoje, apsvaigimas lengvinančia aplinkybe yra laikomas tik tada, kai nusikalstamą veiką padaręs asmuo buvo nugirdytas ar apsvaigintas prieš savo valią.⁶¹

Nors atrodo, kad išvardintuose užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose apsvaigimas yra vertinamas panašiai, bet yra pastebima, kad formuluotės nėra vienodos. Kai kuriuose kodeksuose apsvaigimas nurodomas, kaip dalykas, kuris panaikina galimybę asmenį pripažinti psichiškai nesveiku, nes tokią būseną jis sukėlė savo valia, kai LR BK, o būtent kodekso 19 straipsnio 1 dalyje, tiesiog yra nurodoma, kad apsvaigęs asmuo nuo baudžiamosios atsakomybės nėra atleidžiamas. Aišku, negalima teigti, kad tokia straipsnio formuluotė yra netinkama, tiesiog pastebima, kad kiekviena valstybė apsvaigimą vertina savotiškai. Analizuojant kitų šalių baudžiamuosius kodeksus pastebima, kad apsvaigimas nėra nurodomas, kaip atsakomybę lengvinanti ar sunkinanti aplinkybė. Tik Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse apsvaigimas yra įtvirtintas kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė, o Ispanijoje savanoriškas apsvaigimas, kuris aišku nėra tiesiog paprastas, o toks, kai asmuo serga alkoholizmu ar narkomanija, gali būti laikomas ir lengvinančia aplinkybe. Daugumoje kodeksų tiesiog yra įtvirtinama, kad apsvaigęs asmuo baudžiamosios atsakomybės neišvengs, nurodant, kad apsvaigimas nepanaikina asmens kaltės arba apsvaigimo sukelta būseną nėra pripažįstama kaip psichinės sveikatos sutrikimas arba pasitaiko ir tokių atvejų, kai apsvaigimas baudžiamajai atsakomybei nedaro jokios įtakos. Pastebima, kad užsienio šalių baudžiamuosiuose kodeksuose yra įtvirtintos normos, kuriose minimas savanoriškas apsvaigimas, bet kaip būtų vertinamas nesavanoriškas apsvaigimas nėra nurodoma. Tai parodo, kad LR BK apsvaigimo baudžiamajai

⁶⁰ „Criminal Code of the Kingdom of Spain (1995, as of 2013)“, *supra note*, 58: 21 straipsnis.

⁶¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, LRS, žiūrėta 2022 m. vasario 12 dieną, 59 straipsnio 2 dalies 12 punktas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>

atsakomybei reikšmės aiškinimas yra platesnis. Aišku, keliose valstybėse, tai yra Islandijoje, Slovakijoje ir Vokietijoje apsvaigimas yra kaip atskira nusikalstama veika, ko Lietuvos baudžiamajame kodekse nėra, bet tada ir kyla klausimas ar tokia norma būtų naudinga, jeigu ji būtų įtvirtinta LR BK, nes ji kaip ir palengvintu sunkias arba labai sunkias nusikalstamas veikas padariusių asmenų atsakomybę. Pirmiausia norint tokią normą įtvirtinti Lietuvoje reikėtų keisti ir nepakaltinamumo sampratos ribas, nors toks nepakaltinamumas ir nesudarytu sąlygų netaikyti asmeniui baudžiamosios atsakomybės, bet darbo autorės nuomone LR BK apsvaigimo įtaka baudžiamajai atsakomybei jau ir taip yra pakankamai plačiai apibrėžta ir dar papildoma nusikalstama veika, dėl apsvaigimo, būtų perteklinė. Išanalizavus kelių užsienio šalių baudžiamuosius kodeksus, kaip yra vertinamas apsvaigimas ir kokios normos tai reglamentuoja, galima daryti išvadą, kad apsvaigimas ir didžiojoje dalyje užsienio šalių yra vertinamas neigiamai ir yra netoleruojamas, bet įstatymuose apsvaigimas nėra taip plačiai reglamentuojamas kaip Lietuvoje. LR BK yra įtvirtinta kaip turi būti vertinamas savanoriškas apsvaigimas, tiek nesavanoriškas apsvaigimas, ko kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose yra pasigendama. Dėl to išnagrinėjus užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad Lietuvoje esantis teisinis reguliavimas dėl apsvaigimo įtakos baudžiamajai atsakomybei, būtent kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinančios ar sunkinančios aplinkybės, yra pakankamas.

1.2. Vairavimas apsvaigus – užsienio šalių baudžiamajoje teisėje

Europoje eismo įvykiai yra viena pagrindinių 15-29 metų amžiaus žmonių mirtingumo priežasčių, o vairavimas apsvaigus nuo alkoholio yra pagrindinis daugumos avarių rizikos veiksnys.⁶² Tai parodo, kad transporto priemonės vairavimas, kai tai daro asmenys apsvaigę nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų yra didelė problema ne tik Lietuvoje bet ir kitose Europos šalyse. Su šia problema, taip pat susiduria ir kitos pasaulio šalys. Junginių Amerikos Valstijų (toliau - JAV) nacionalinės greitkelių eismo saugumo administracijos duomenimis, kiekvieną dieną, eismo įvykių metu, kurie buvo sukėti neblaivių vairuotojų, žūsta maždaug 28 žmonės, tai yra, vienas žmogus kas 52 minutes. JAV 2019 metais, dėl neblaivių vairuotojų kaltės žuvo 10 142 žmonės.⁶³ Vairuotojai paprastai nesuvokia, kaip yra rizikinga vairuoti transporto priemonę apsvaigus, nes juk ne kiekvieną kartą, sėsdami prie vairo išgėrę jie

⁶² Francisco Alonso, Juan C Pastor, Luis Montoro ir Cristina Esteban, „Driving under the influence of alcohol: frequency, reasons, perceived risk and punishment“, Alonso et al. Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy (2015): 1, <https://substanceabusepolicy.biomedcentral.com/track/pdf/10.1186/s13011-015-0007-4.pdf>

⁶³ „Drunk Driving“, United States Department of Transportation National Highway Traffic Safety Administration, žiūrėta 2022 m. vasario 15 d., <https://www.nhtsa.gov/risky-driving/drunk-driving>

padaro eismo įvykį, dėl to jie linkę manyti, kad nėra jokio pavojaus vairuoti apsvaigus.⁶⁴ Tačiau tikrovė yra visai kitokia. Alkoholis sukelia labai akivaizdžius elgesio pokyčius, nes veikia beveik visus fizinius įgūdžius, kurių reikia saugiam vairavimui. Jis gali trikdyti dėmesį, suvokimą ir motoriką, taip pat reikiamus įgūdžius priimant sprendimus vairuojant.⁶⁵ Tas pats gali būti ir vairuojant apsvaigus nuo narkotinių medžiagų. Tokios narkotinės medžiagos kaip marihuana sulėtina asmens reakcijos laiką, dėl kokaino ir metamfetamino vairuotojai gali būti agresyvesni, praranda atsargumo jausmą, o vienu metu vartojant du ar daugiau narkotikų, įskaitant alkoholį, gali sustiprėti kiekvieno pavartoto narkotiko žalingas poveikis.⁶⁶ Dėl to, kad vairavimas apsvaigus yra didelė problema ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, įdomu išanalizuoti, kaip skirtingos šalys sprendžia šią problemą, būtent baudžiamosios teisės srityje.

Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse yra įtvirtintas straipsnis – transporto priemonių vairavimas apsvaigus nuo alkoholio ar narkotinių, psichotropinių, toksinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kitų svaiginamųjų medžiagų.⁶⁷ Straipsnio pirmoje dalyje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už transporto priemonės vairavimą, kai tai daro asmuo, kuris neturi teisės vairuoti transporto priemonę, tai yra arba jis niekada neturėjo teisės vairuoti, arba teisė vairuoti buvo atimta ir jei vairuotojas yra apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių, toksinių ar kitų svaigiųjų medžiagų.⁶⁸ Iš karto pastebima, kad Latvijos baudžiamajame įstatyme įtvirtinta teisės norma dėl vairavimo apsvaigus yra kitokia, nei įtvirtinta Lietuvoje. Pirmiausia, kad straipsnyje nėra nurodyta, koks apsvaigimo lygis turi būti nustatytas, taip pat neužtenka, kad vairuotojas būtų tik apsvaigęs, norint taikyti šią normą reikia, kad vairuotojas neturėtų teisės vairuoti, kai Lietuvoje tokios sąlygos nėra, dar nurodoma, kad apsvaigimas gali būti sukeltas ne tik alkoholio, bet ir kitų psichiką veikiančių medžiagų. Kitose, Latvijos baudžiamajo kodekso, minėto straipsnio dalyse yra įtvirtinta atsakomybė už transporto priemonės vairavimą apsvaigus, kai yra pažeidžiamos kelių eismo taisyklės arba transporto priemonės eksploatavimo taisyklės ir atitinkamai pagal straipsnio dalis, kitam asmeniui yra padaromas nesunkus, vidutinio sunkumo arba sunkus sveikatos sutrikdymas, arba žūsta žmogus, o paskutinėje straipsnio dalyje atsakomybė numatyta už tai, kai dėl taisyklių pažeidimo žūsta du arba daugiau žmonių. Tokia norma yra panašesnė į Lietuvoje įtvirtintą normą LR BK 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalyse, bet vis tiek yra pastebima ir skirtumų. Kaip jau buvo minėta, Latvijoje įtvirtintame straipsnyje dėl vairavimo apsvaigus nėra nurodoma, koks girtumo laipsnis turi būti nustatytas kaltininkui, bet kaip ir

⁶⁴ Alonso, Pastor, Montoro ir Esteban, *supra note*, 62, 2.

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ „Drug-Impaired Driving“, United States Department of Transportation National Highway Traffic Safety Administration, žiūrėta 2022 m. vasario 15 d., <https://www.nhtsa.gov/risky-driving/drug-impaired-driving>

⁶⁷ „Criminal law of the Republic of Latvia. 1998, as of June 2020“, *supra note*, 23: 262 straipsnis.

⁶⁸ *Ibid.*

Lietuvoje nėra nurodomas kokia turi būti ir narkotinių ar psichotropinių medžiagų koncentracija vairuotojo kraujyje. Analizuojant šį Latvijos baudžiamojo kodekso straipsnį pastebėta, kad sankcija už šios veikos padarymą yra pakankamai griežta. Už vairavimą be teisės vairuoti būnant apsvaigus gali būti paskirtas laisvės atėmimas iki vienerių metų, arba laikinas laisvės atėmimas arba viešieji darbai, kas atitiktų LR BK įtvirtinto 281¹ straipsnio 1 dalyje numatytai sankcijai, bet pavyzdžiui, kai neblaivus asmuo padaro eismo įvykį, kurio metu žūsta du arba daugiau asmenų, Latvijoje tokiam asmeniui gresia laisvės atėmimas iki 15 metų, kai Lietuvoje už tokią nusikalstamą veiką laisvės atėmimo bausmė būtų iki dešimties metų.⁶⁹ Taip pat įdomu tai, kad Latvijoje prie sankcijos yra numatyta kokiam terminui bus atimta teisė vairuoti, tai yra pagal atitinkamą straipsnio dalį teisė vairuoti transporto priemonę gali būti atimta arba iki penkerių metų arba iki dešimties metų laikotarpiui, kai Lietuvoje prie sankcijos tai nėra įtvirtinta. Pagal Latvijoje įtvirtinta reguliavimą pastebima, kad vairavimas apsvaigus nuo alkoholio, kai nėra sukeliamas eismo įvykis arba vairuotojas turi vairuotojo pažymėjimą neužtraukia baudžiamosios atsakomybės.

Estijos baudžiamajame kodekse įtvirtintas teisinis reguliavimas kažkiek skiriasi tiek nuo Lietuvoje, tiek Latvijoje įtvirtinto reguliavimo. Pirmiausia pastebima, kad atsakomybė už transporto priemonės vairavimą, pažeidžiant kelių eismo taisyklių reikalavimus, kyla tik tuo atveju kai kitam asmeniui yra padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas arba eismo įvykio metu žūsta žmogus, o tuo atveju, kai vairuotojas yra apsvaigęs nuo alkoholio, straipsnio antroje dalyje nurodoma, kad tuo atveju jam bus taikoma griežtesnė atsakomybė. Tai yra, kad apsvaigusiam vairuotojui, kuris padarė eismo įvykį, grės laisvės atėmimas nuo trejų iki dvylikos metų, kai tą pačią veiklą padariusiam blaiviam kaltininkui gėstu laisvės atėmimas iki penkerių metų.⁷⁰ Taip pat pastebėta, kad Estijos baudžiamajame kodekse yra nurodoma, kad griežtesnė atsakomybė kyla, kai padaręs eismo įvykį asmuo yra apsvaigęs nuo alkoholio. Kitaip nei Lietuvoje ar Latvijoje, kur yra išskiriamas alkoholis, narkotinės ar kitos psichiką veikiančios medžiagos. Bet kaip ir Latvijoje, Estijos baudžiamajame įstatyme nėra numatyta, koks girtumo arba apsvaigimo laipsnis turi būti nustatytas. Aišku galima pasižiūrėti kokios yra nustatytos vairuotojo kraujyje galimo alkoholio koncentracijos ribos. Estijoje nustatyta, kad asmuo jau yra laikomas apsvaigęs nuo alkoholio, ir negalintis vairuoti transporto priemonės, kai jam nustatomas didesnis negu 0,2 promilės girtumo laipsnis, kai Latvijoje girtumo laipsnis negali būti didesnis negu 0,5 promilės.⁷¹ Dėl to iš karto kyla klausimas – ar Estijoje ir už vairavimą esant apsvaigus baudžiamoji atsakomybė kyla, kai

⁶⁹ „Criminal law of the Republic of Latvia. 1998, as of June 2020“, *supra note*, 23, „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61.

⁷⁰ „Penal Code of the Republic of Estonia. (2001, as of May 2021)“, *supra note*, 22.

⁷¹ „Blood Alcohol Content (BAC) Drink Driving Limits across Europe“, European Transport Safety Council, žiūrėta 2022 m. vasario 16 d., <https://etsc.eu/issues/drink-driving/blood-alcohol-content-bac-drink-driving-limits-across-europe/>

vairuotojui būna nustatytas didesnis negu 0,2 promilės girtumo laipsnis? Norint sužinoti atsakymą į šį klausimą neužtenka vadovautis tik baudžiamuoju kodeksu, nes kaip jau buvo minėta apsvaigimo riba Estijos baudžiamajame kodekse nėra įtvirtinta. Estijos baudžiamajame kodekse 424 straipsnyje yra įtvirtinta, kad motorinės transporto priemonės, visureigio ar tramvajaus vairavimas apsvaigus nuo alkoholio yra baudžiamas pinigine bauda arba laisvės atėmimu iki trejų metų, o pakartotinis vairavimas apsvaigus baudžiamas iki ketverių metų laisvės atėmimo. Pagal tokį reglamentavimą atrodytų, kad įstatymas yra stipriai per griežtas, jeigu baudžiamoji atsakomybė yra taikoma asmeniui, kuriam buvo nustatytas 0,2 promilės girtumo laipsnis. Bet kaip jau buvo minėta, vadovautis vien tik Estijos Respublikos baudžiamuoju kodeksu neužtenka. Estijos kelių eismo įstatymo 224 straipsnyje, kuriame numatyta atsakomybė už motorinės transporto priemonės, visureigio ar tramvajaus vairavimą viršijus didžiausią leistiną alkoholio kiekį kraujyje, įtvirtinta, kad pagal šį įstatymą yra padaromas nusižengimas ir atsakomybė kyla, kai vairuotojui būna nustatytas 0,20 – 0,49 promilės girtumo laipsnis, arba 0,50 – 1,49 promilės girtumo laipsnis.⁷² Dėl to pagal šitą straipsnį galima spręsti, kad baudžiamoji atsakomybė, už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio yra taikoma tada, kai vairuotojui būna nustatytas 1,50 promilės girtumo laipsnis. Pagal tai pastebima, kad Lietuvoje įtvirtintas reguliavimas dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio ir Estijoje esantis yra labai panašūs, tik Estijoje taikomos sankcijos yra daug griežtesnės. Taip pat Estijos baudžiamojame kodekse 424 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad už vairavimą apsvaigus teismas gali skirti papildomą bausmę - teisės vairuoti transporto priemones atėmimą nuo trijų mėnesių, o kai pakartotinai vairuojama apsvaigus - teisės vairuoti transporto priemones atėmimas taikomas kaip papildoma bausmė, privalomai.⁷³

Analizuojant Baltijos šalių baudžiamųjų kodeksų, dėl vairavimo apsvaigus teisinės normas pastebėta, kad normose pasitaiko tam tikrų trūkumų. Vienas iš trūkumų būtų tai, kad Estijos baudžiamajame kodekse, nors ir yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, kai nėra padaromas eismo įvykis, bet baudžiamajame įstatyme nėra nurodyta riba, nuo kada baudžiamoji atsakomybė yra taikoma. Vien tik analizuojant Estijos baudžiamąjį kodeksą gali pasirodyti, kad vairuotojams baudžiamoji atsakomybė yra taikoma jau nuo tada, kai jiems yra nustatomas 0,2 promilės girtumo laipsnis, bet kaip jau buvo minėta, taip nėra. Kad sužinoti, nuo kada yra taikoma baudžiamoji atsakomybė asmenims, reikia vadovautis kitu Estijos teisės aktu. Taip pat pastebėta, kad Latvijoje baudžiamoji atsakomybė už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio visai nėra taikoma. Nors Latvijos Respublikos Seimo opozicija jau yra pateikusi raginimą nustatyti baudžiamąją atsakomybę vairuotojams, kai jiems bus nustatomas

⁷² „Road Traffic Act of the Republic of Estonia (2022)“, Riigi Teataja, žiūrėta 2022 m. vasario 16 d., 224 straipsnis, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/510012017001/consolide/current>

⁷³ „Penal Code of the Republic of Estonia. (2001, as of May 2021)“, *supra note*, 22: 424 straipsnio 3 ir 4 dalys.

didesnis negu 1,5 promilės girtumo laipsnis, o Teisingumo ministerija jau ruošia įstatymo pataisas.⁷⁴ Latvijoje įtvirtinus vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, kai vairuotojui nustatomas 1,5 promilės girtumo laipsnis, reikėtų, kad visose trijose Baltijos šalyse teisinis reguliavimas būtų suvienodintas.

Išanalizavus Baltijos šalių teisinį reglamentavimą dėl vairavimo apsvaigus, įdomu pažiūrėti kaip vairavimas apsvaigus yra vertinamas Šiaurės Europos šalyse, tai yra Švedijoje, Norvegijoje ir Suomijoje. Pirmiausia reikia apžvelgti ar vairavimas apsvaigus šiose šalyse yra laikomas kaip nusikalstama veika. Švedijoje ir Norvegijoje yra nustatyta, kad vairuotojas yra laikomas apsvaigusi nuo alkoholio, kai jam būna nustatytas 0,2 promilės girtumo laipsnis, o Suomijoje – 0,5 promilių girtumo laipsnis.⁷⁵ Pastebėtina, kad tik Suomijos baudžiamajame kodekse nusikalstama veika dėl vairavimo apsvaigus yra įtvirtinta, o Švedija ir Norvegija turi atskirus teisės aktus, kurie reglamentuoja eismo saugumą, kuriuose, atskirai nuo baudžiamojo kodekso yra įtvirtinta atsakomybė už vairavimą apsvaigus.

Suomijos baudžiamajame kodekse 23 skyriuje yra įtvirtinti du straipsniai, kuriuose numatoma baudžiamoji atsakomybė už vairavimą apsvaigus. Viename iš straipsnių yra įtvirtinta atsakomybė už vairavimą apsvaigus, kitame, numatyta atsakomybė už vairavimą sunkaus apsvaigimo būsenoje. 23 skyriaus 3 straipsnyje įtvirtinta, kad asmuo, kuris vairuoja motorinę transporto priemonę arba tramvajų po to, kai vartojo alkoholinius gėrimus taip, kad jo kraujyje buvo mažiausiai 0,5 promilės alkoholio vairavimo metu arba po jo, yra baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu ne daugiau kaip šešiams mėnesiams.⁷⁶ Vien tik iš tokio teisinio reguliavimo pastebima, kad Suomijoje vairavimas apsvaigus yra vertinamas labai griežtai, nes baudžiamoji atsakomybė yra numatyta, nuo mažiausios apsvaigimo ribos, tai yra 0,5 promilės. Šio straipsnio antroje dalyje yra įtvirtinta, kad už vairavimą apsvaigus yra baudžiamas ir tas asmuo, kuris vairuoja motorinę transporto priemonę arba tramvajų po to, kai pavartojo narkotinių medžiagų taip, kad pavartojus jų, jo kraujyje yra veikliosios narkotinių medžiagų arba jų apykaitos produktų. Kadangi nėra nurodoma koks kiekis narkotinių medžiagų turi būti nustatytas vairuotojo kraujyje, dėl to būtų galima spręsti, kad bet koks narkotinių medžiagų kiekis asmens kraujyje yra pagrindas taikyti tokiam asmeniui baudžiamąją atsakomybę tai yra inkriminuoti 23 skyriaus 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta veika. Straipsnio trečioje dalyje įtvirtinta, kad apsvaigimas ir nuo kitų svaiginančių medžiagų, arba šių medžiagų vartojimas kartu su alkoholiu, kada asmeniui sutrinka gebėjimai

⁷⁴ „Drunk driving on the rise in Latvia“, Public broadcasting of Latvia, žiūrėta 2022 m. vasario 16 d., <https://eng.lsm.lv/article/society/crime/drun-driving-on-the-rise-in-latvia.a443954/>

„Police in Latvia support making drunk driving a criminal offence“, Batic News Network, žiūrėta 2022 m. vasario 16 d., <https://bnn-news.com/police-in-latvia-support-making-drun-driving-a-criminal-offence-232068>

⁷⁵ „Blood Alcohol Content (BAC) Drink Driving Limits across Europe“, *supra note*, 71.

⁷⁶ „Criminal Code of the Republic of Finland (1889, amended 2015)“, *supra note*, 25: 23 skyriaus 3 straipsnis.

atlikti reikiamas užduotis, yra baudžiamas kaip vairavimas apsvaigus.⁷⁷ Sunkesnio laipsnio apsvaigimui, Suomijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtintas atskiras straipsnis. Kuriame yra nurodoma, kad jeigu vairuojant apsvaigus, vairuotojui yra nustatomas ne mažesnis kaip 1,2 promilės girtumo laipsnis, arba vairuojant dėl apsvaigimo yra stipriai susilpnėję vairuotojo gebėjimai vairuoti, arba dėl vartotų kitų psichiką veikiančių medžiagų, taip pat yra stipriai susilpnėję vairuotojo gebėjimai, ir sąlygos yra tokios, kad vairuotojas tada kelia pavojų kitų asmenų saugumui, dėl to yra baudžiamas ne mažiau kaip 60 parų arešto arba laisvės atėmimo bausme, ne daugiau kaip dvejiems metams.⁷⁸ Iš karto pastebima, kad Suomijoje vairavimas apsvaigus yra vertinamas labai griežtai, nes tokios sankcijos yra numatytos vien tik už vairavimą, nesukeliant eismo įvykio. Nors atskirai, už apsvaigusių asmenų padarytus eismo įvykius, Suomijos baudžiamajame kodekse atsakomybė nėra įtvirtinta. Nuo 2008 metų Suomijoje buvo įtvirtinta galimybė pažeidėjams transporto priemonėse įsirengti antialkoholinius variklio užraktus, vietoj teisės vairuoti transporto priemones atėmimo. Pagal teismo sprendimą, programos laikotarpis yra nuo vienerių iki trejų metų, ir pagal Suomijoje atliktus tyrimus, įrengti antialkoholiniai vairo užraktai, kuriuos naudojo pažeidėjai, mažiausiai 12 000 atvejų neleido vairuoti apsvaigus nuo alkoholio.⁷⁹

Švedijoje atsakomybė už vairavimą apsvaigus yra įtvirtinta Švedijos kelių eismo taisyklių pažeidimų įstatyme.⁸⁰ Švedijoje yra draudžiama vairuoti motorinę transporto priemonę apsvaigus, jeigu vairuotojui yra nustatytas didesnis negu 0,2 promilės girtumo laipsnis. Švedijoje, kaip Suomijoje vairavimas apsvaigus yra vertinamas labai griežtai, nes vairuotojui nustatytas 0,2 promilės girtumo laipsnį, vairavimas yra laikomas nusikaltimu, net jeigu asmuo ir nesukėlė eismo įvykio.⁸¹ Minėtame įstatyme yra įtvirtinta, kad asmuo, kuris vairuoja motorinę transporto priemonę arba tramvajų ir jam būna nustatytas 0,2 promilės girtumo laipsnis, yra baudžiamas bauda arba areštu iki šešerių mėnesių. Pagal šią, 4 straipsnio dalį asmuo taip pat yra baudžiamas, jeigu jis yra apsvaigęs nuo narkotinių medžiagų ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir jų buvo rasta vairuotojo kraujyje, išskyrus atvejus, kai tokios medžiagos buvo vartojamos gydytojo paskyrimu,

⁷⁷ „Criminal Code of the Republic of Finland (1889, amended 2015)“, supra note, 25: 23 skyriaus 3 straipsnis.

⁷⁸ *Ibid*, 23 skyriaus 4 straipsnis.

⁷⁹ Marita Loytty, „ETSC Safe & Sober: Alcohol Interlocks: towards a European approach for the fight against drink-driving? Feedback and analysis of Finnish legislation and interlock rehabilitation programme for offenders and recidivists“, Finnish Transport Safety Agency, (2016), 12, <https://etsc.eu/wp-content/uploads/Analysis-of-Finnish-legislation-on-alcohol-interlocks-TRAFI-Marita-L%C3%B6ytty.pdf>

⁸⁰ „Lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott t.o.m. SFS 2019:346“, Sveriges Riksdag, žiūrėta 2022 m., vasario 17 d., https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1951649-om-straff-for-vissa-trafficbrott_sfs-1951-649

⁸¹ „Drunk Driving“, Government Offices of Sweden, žiūrėta 2022 m. vasario 17 d., <https://www.government.se/government-of-sweden/ministry-for-foreign-affairs/diplomatic-portal/diplomatic-guide/9.-respect-for-the-local-laws-and-regulations/9.1-drunk-driving/>

mediciniais tikslais.⁸² Griežtesnė atsakomybė už vairavimą apsvaigus yra įtvirtinta įstatymo 4a straipsnyje. Už vairavimą apsvaigus, kai yra nustatomos sunkinančios aplinkybės yra baudžiama laisvės atėmimu iki dvejų metų. Vertinant ar nusikaltimas yra sunkus yra atsižvelgiama į tai, ar vairuotojui buvo nustatytas ne mažesnis, kaip 1,0 promilės girtumo laipsnis, vairuotojas buvo stipriai apsvaigęs nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, transporto priemonės vairavimas kėlė didelį pavojų eismo saugumui.⁸³ Švedijoje, taip pat kaip ir Suomijoje 2012 metais pradėta taikyti nuolatinė alkoholio kontrolės blokavimo programa. Ši programa yra savanoriška ir leidžia pažeidėjams, kurie vairuoja išgėrę, išsaugoti vairuotojo pažymėjimą, jei jie savo transporto priemonėse įsirengia antialkoholinius vairo užraktus. Programos trukmė - vieneri arba dveji metai, priklausomai nuo vairavimo išgėrus pažeidimo sunkumo.⁸⁴

Norvegijoje, kaip ir Švedijoje, vairavimas apsvaigus, kaip nusikalstama veika nėra įtvirtintas baudžiamajame įstatyme, bet tam yra kitas teisės aktas, kuris draudžia vairuoti apsvaigus. Norvegijos kelių eismo įstatyme yra įtvirtintas draudimas, kuriame nurodoma, kad yra draudžiama vairuoti motorinę transporto priemonę apsvaigus nuo alkoholio, narkotinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Asmuo yra laikomas apsvaigusi, kai jam yra nustatomas 0,2 ir daugiau promilių girtumo laipsnis.⁸⁵ Dėl apsvaigimo nuo narkotinių medžiagų, Norvegijoje yra nustatyta 20 skirtingų narkotinių medžiagų, nuo kurių apsvaigusiam vairuotojui bus taikoma atsakomybė. Narkotinės medžiagos įtrauktos į sąrašą būtų, kokainas, metamfetaminas, LSD, morfinas ir kitos. Pagal Norvegijos transporto ir susisiekimo ministerijos pateiktus duomenis, yra pateikta lentelė, kurioje koks narkotinių medžiagų kiekis atitinka apsvaigimą nuo alkoholio, pavyzdžiui nurodoma, kad morfino 9 nanogramai asmens kraujyje atitinka 0,2 promilių apsvaigimą, o 61 nanogramas atitinka 1,2 promilių girtumo laipsnį.⁸⁶ Aišku tik 13 iš 20 išvardintų narkotinių medžiagų yra nurodomos ribos, kurios sukelia apsvaigimą panašų į 0,5 promilių arba 1,2 promilių girtumą, nes kitų medžiagų, tokių kaip pavyzdžiui kokainas ar metamfetaminas, ryšys tarp narkotikų koncentracijos ir eismo įvykio ar apsvaigimo rizikos yra kintantis arba nežinomas.⁸⁷ Pagal tokius duomenis galima teigti, kad Norvegijoje neužtenka bet kokio kiekio narkotinių medžiagų asmens kraujyje, kad asmuo būtų patrauktas atsakomybėn dėl vairavimo apsvaigus nuo

⁸² „Lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott t.o.m. SFS 2019:346“, *op. cit.*, 4 straipsni.

⁸³ *Ibid*, 4a straipsnis.

⁸⁴ Asa Forsman ir Susanne Wallhagen, „Drink drivers' views of a voluntary alcohol interlock programme for drink driving offenders in Sweden“, *Accident Analysis & Prevention*, (2019): 210. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0001457519300417?via%3Dihub>

⁸⁵ „Law On Road Traffic (Traffic Act) LAW-1965-06-18-4“, *Global-Regulation*, 22 straipsnis, žiūrėta 2022 m. vasario 17 d., <https://www.global-regulation.com/translation/norway/5961801/law-on-road-traffic-%2528traffic-act%2529.html>

⁸⁶ „Driving under the influence of non-alcohol drugs – legal limits implemented in Norway“, *Norwegian Ministry of Transport and Communications*, (2014): 5, https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/sd/vedlegg/brosjyrer/sd_ruspavirket_kjoring_net.pdf

⁸⁷ *Ibid*, 4.

narkotinių medžiagų, bet tikslaus teisės akto, kuris reglamentuotų narkotinių medžiagų kiekius yra pasigendama, nes ir prieš tai minėtos narkotinių medžiagų ribos yra gristos eksperimentiniais psichomotorinio ir kognityvinio veiksmingumo tyrimais. Įstatymo 31 straipsnyje yra įtvirtinta, kad už šiame Norvegijos įstatyme numatytus teisės pažeidimus yra baudžiama arba bandomis arba ne didesne, kaip vienerių metų laisvės atėmimo bausme, o tais atvejais, kai padaryta veika sukelia sunkesnius padarinius, yra taikomos ir baudžiamojo kodekso normos. Straipsnyje įtvirtinta, kad bauda yra baudžiama tuo atveju, kai vairuotojui yra nustatomas ne didesnis kaip 0,5 promilės girtumo laipsnis. Pagal tai galima spręsti, kad tokiam asmeniui yra taikoma ne baudžiamoji atsakomybė, nes už tokį pažeidimą laisvės atėmimo bausmė nėra įtvirtinta. Galima sakyti, kad baudžiamoji atsakomybė asmeniui yra taikoma tada, kai jam būna nustatytas didesnis negu 0,5 promilės girtumo laipsnis, bet ne didesnis negu 1,2 promilės girtumo laipsnis, kai už tokį apsvaigimą baudžiama bauda ir lygtiniu įkalinimu arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.⁸⁸ O kai yra nustatomas didesnis negu 1,2 promilės girtumo laipsnis, asmuo baudžiamas arba bauda ir laisvės atėmimu iki vienerių metų. O kiekvienu atveju vertinant apsvaigimą nuo narkotinių medžiagų yra nustatinėjama, kokį apsvaigimo nuo alkoholio lygį atitinka apsvaigimas nuo narkotinių medžiagų. Pastebėta, kad už vairavimą apsvaigus, Norvegijoje, kai apsvaigimas viršija 0,5 promilės, sankcijos yra šiek tiek švelnesnės negu Suomijoje ar Švedijoje, bet nusikaltimą padariusiam asmeniui yra paskiriama ir bauda ir laisvės atėmimas, nes tai nėra alternatyvios bausmės.

Apibendrinant galima teigti, kad Šiaurės Europos šalys vairavimą apsvaigus vertina labai griežtai. Tai pastebima iš įtvirtinto teisinio reguliavimo, kur baudžiamoji atsakomybė yra numatyta nuo mažiausios apsvaigimo ribos. Kitaip nei Estijoje ir Lietuvoje, kur vairavimas apsvaigus užtraukia atsakomybę tik kai yra nustatomas didesnis negu 1,5 promilės girtumo laipsnis. Taip pat pastebėta, kad Švedijoje ir Norvegijoje atsakomybė už vairavimą apsvaigus yra reguliuojama ne baudžiamuoju įstatymu, o kitas teisės aktais. Įdomu tai, kad Šiaurės Europos šalių įstatymuose, atskirai, tiksliai nėra nurodoma, kokia atsakomybė bus taikoma asmeniui, jeigu jis vairuodamas apsvaigęs padarys eismo įvykį. Tik Norvegijos įstatyme yra nurodoma, kad jeigu dėl neatsargumo buvo sunkiai sužalotas kitas asmuo ar tas asmuo žuvo, asmuo padaręs eismo įvykį bus baudžiamas pagal Norvegijos baudžiamojo kodekso 280 ir 281 straipsnius,⁸⁹ kuriuose yra įtvirtinta atsakomybė už sunkaus sveikatos sutrikdymą ir gyvybės atėmimą dėl neatsargumo.⁹⁰ Taip pat pastebėta, kad tik Norvegijoje yra plačiau užsimenama apie vairavimą apsvaigus nuo narkotinių medžiagų, kad neužtenka nustatyti bet kokį medžiagų kiekį kraujyje, kad asmeniui būtų galima takyti

⁸⁸ „Law On Road Traffic (Traffic Act) LAW-1965-06-18-4“, *supra note*, 85: 31 straipsnis.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ „Penal Code of the Kingdom of Norway. (2005, as of April 2021)“, *supra note*, 28: 280 ir 281 straipsniai.

atsakomybę. Bet kaip jau buvo minėta, tikslaus teisinio reguliavimo, kaip narkotinių medžiagų kiekiai yra nustatomi – pasigendama.

Nustačius, kad Šiaurės Europoje vairavimas yra vertinamas labai griežtai, galima sakyti, daug griežčiau negu Lietuvoje, įdomu kaip vairavimą apsvaigus vertina Vidurio Europa, o konkrečiau, Lenkija ir Vokietija. Ar vairavimas apsvaigus ir šiose šalyse yra vertinamas taip pat griežtai kaip Šiaurės Europoje, ar visi teisinis reguliavimas yra panašesnis į įtvirtintą Baltijos šalyse. Vokietijoje yra nustatyta, kad asmuo yra laikomas apsvaigusi, kai vairuoja transporto priemonę, kai jam būna nustatytas 0,5 promilės girtumo laipsnis, o Lenkijoje – 0,2 promilės.⁹¹

Vokietijos baudžiamajame kodekse, 316 straipsnyje yra įtvirtinta nusikalstama veika – vairavimas apsvaigus nuo alkoholio arba narkotinių medžiagų. Straipsnyje yra įtvirtinta, kad asmuo, kuris vairuoja kelių transporto priemonę eisme, nors negali saugiai vairuoti transporto priemonės, nes yra vartojęs alkoholinių gėrimų ar kitų svaigiųjų medžiagų, baudžiamas laisvės atėmimu iki vienerių metų arba bauda, išskyrus atvejus, kai už nusikaltimą numatyta bausmė pagal 315a arba 315c straipsnį.⁹² Taip pat atsakomybė yra numatyta ir tuo atveju, kai nusikalstama veika yra padaryta dėl neatsargumo. Iš karto pastebima, kad įstatymo normoje nėra numatyta riba nuo kada yra taikoma baudžiamoji atsakomybė, dėl to vadovautis tik baudžiamuoju kodeksu nebeužtenka. Vokietijos kelių eismo įstatymo 24a straipsnyje yra numatyta, kad asmuo padarė administracinį nusižengimą, jeigu vairavo transporto priemonę ir jam buvo nustatytas didesnis negu 0,5 promilės girtumo laipsnis.⁹³ Bet ir šiame įstatyme apsvaigimo riba iki kada tai bus laikoma administraciniu nusižengimu, neįtvirtinta. Aišku kai kuriuose šaltiniuose yra rašoma, kad baudžiamoji atsakomybė yra taikoma asmeniui tada, kai jam būna nustatytas 1,1 promilės ir didesnis girtumo laipsnis.⁹⁴ Vokietijos kelių eismo įstatyme, minėtame straipsnyje taip pat yra nurodoma, kad asmuo vairuodamas apsvaigęs nuo narkotinių medžiagų, kurios yra nurodytos įstatymo priede, taip pat padaro administracinį nusižengimą. Nurodytos medžiagos yra tokios, kaip kanapės, heroinas, morfijus, kokainas ir kitos.⁹⁵ Bet įstatyme nėra nustatyta, koks medžiagų kiekis užtraukia administracinę atsakomybę, o koks kiekis jau yra laikomas baudžiamosios atsakomybės taikymo pagrindu. Tikėtina, kad reikia remtis, tuo, kaip apsvaigimas paveikia patį vairavimą, jeigu

⁹¹ „Blood Alcohol Content (BAC) Drink Driving Limits across Europe“, *supra note*, 71.

⁹² „Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2019)“, *supra note*, 35: 316 straipsnis.

⁹³ „Straßenverkehrsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. März 2003 (BGBl. I S. 310, 919), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 12. Juli 2021 (BGBl. I S. 3108) geändert worden ist“, Bundesministerium de Justiz, 24a straipsnis, žiūrėta 2022 m. vasario 18 d., <https://www.gesetze-im-internet.de/stvg/BJNR004370909.html>

⁹⁴ „Drogen und Alkohol am Steuer“, Bussgeldkatalog, žiūrėta 2022 m. vasario 18 d., <https://www.bussgeldkatalog.org/alkohol-drogen/#alkohol>

⁹⁵ „Drunken driving in Germany: What penalties are there for drivers?“, Afronews, žiūrėta 2022 m. vasario 18 d., <https://afronews.de/guides-germany/fines-drunk-driving-germany-penalties-driving-under-influence/>

⁹⁵ „Straßenverkehrsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. März 2003 (BGBl. I S. 310, 919), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 12. Juli 2021 (BGBl. I S. 3108) geändert worden ist“, *op. cit.*

apsvaigęs nuo narkotikų vairuotojas kelia didelį pavojų eismo saugumui, arba yra padaromas eismo įvykis, tuo atveju, toks vairavimas yra baudžiamas pagal baudžiamojo kodekso normas. Aišku padarius eismo įvykį, vairuotojui bus inkriminuojamas jau ne 316 straipsnis, o kiti Vokietijos baudžiamojo kodekso straipsniai. 315c straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika – pavojaus sukėlimas kelių eismui, ir viena iš inkriminuojančių šią veiką aplinkybių yra apsvaigimas nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, kai dėl to yra sukeliamas didelis pavojus žmogaus gyvybei ar sveikatai ar kitam asmeniui priklausančiam didelės vertės turtui, dėl to asmuo yra baudžiamas laisvės atėmimu iki penkerių metų.⁹⁶ Įdomu tai, kad Vokietijos baudžiamame kodekse yra įtvirtinta tokia pati norma ir tuo atveju, kai dėl vairavimo apsvaigus yra sukeliamas pavojus traukinių, laivų ar orlaivių eismui.⁹⁷ Pagrindinė problema pastebėta Vokietijos teisiniame reguliavime, dėl vairavimo apsvaigus – baudžiamajame įstatyme neįtvirtinta riba, nuo kada apsvaigimas nuo alkoholio yra laikomas kaip baudžiamosios atsakomybės taikymo pagrindas, už vairavimą apsvaigus. Kai prieš tai nagrinėtose užsienio šalyse, tiksli riba dažniausiai būdavo įtvirtinta įstatyme. Taip pat pastebima, kad kaip ir kitose šalyse, nėra išaiškinama, koks kiekis narkotinių medžiagų vairuotojo kraujyje užtrauks asmeniui baudžiamąją atsakomybę. Dėl narkotinių medžiagų yra aišku tik tuo atveju, kai yra padaromas eismo įvykis, kad bet koks kiekis bus laikomas nusikalstamu, bet tuo atveju, kai eismo įvykis nėra padaromas, tai kelia problemų, ypač, kai už vairavimą apsvaigus nuo narkotinių medžiagų yra numatyta baudžiamoji atsakomybė. 2020 metų Vokietijos kelių eismo saugumo ataskaitoje, buvo nurodoma, kad nesvarbu koks vairuotojo kraujyje yra rastas narkotinių medžiagų kiekis, nes bet koku atveju asmuo bus laikomas apsvaigusi nuo narkotinių medžiagų.⁹⁸ Aišku reikėtų paminėti, kad Vokietijos baudžiamajame kodekse atskirame straipsnyje yra įtvirtinta, kad padarius nusikalstamas veikas numatytas 315c ir 316 straipsniuose, vairuotojui yra taikomas teisės vairuoti transporto priemones atėmimas, o atėmimo terminas yra nuo šešių mėnesių iki penkerių metų.⁹⁹ O tuo atveju, kai yra tikimybė, kad įstatyme nustatyto penkerių metų termino neužteks, kad būtų išvengta pavojaus, kurį kelią nusikaltęs asmuo, teismas gali skirti nuolatinį teisės vairuoti atėmimą.¹⁰⁰

Lenkijoje įtvirtintas teisinis reguliavimas dėl vairavimo apsvaigus yra panašus į Šiaurės Europos šalių, nes baudžiamoji atsakomybė apsvaigusiems vairuotojams yra taikoma tada, kai yra nustatomas 0,5 promilių girtumo laipsnis.¹⁰¹ Lenkijos baudžiamojo kodekso 178a straipsnyje įtvirtinta, kad tas, kas būdamas apsvaigęs nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų, vairavo motorinę

⁹⁶ „Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2019)“ *supra note*, 35, 315c straipsnis.

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ „International Transport Forum, Road Safety Data: Germany“, *OECD*, (2020): 8, <https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/germany-road-safety.pdf>

⁹⁹ „Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2019)“, *op. cit.*, 69 ir 69a straipsniai.

¹⁰⁰ *Ibid.*, 69a straipsnis.

¹⁰¹ „Criminal Code of the Republic Poland (1997)“ (2022), *supra note*, 52: 115 straipsnio 16 dalies 1 punktas.

transporto priemonę sausumos, vandens ar oro eisme, baudžiamas bauda, laisvės apribojimu arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. O tais atvejais, kai asmuo, jau buvo nuteistas už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų, asmuo baudžiamas laisvės atėmimo bausme nuo trejų mėnesių iki penkerių metų.¹⁰² Nors pačioje normoje nėra įtvirtinta nuo kokios apsvaigimo laipsnio yra taikoma baudžiamoji atsakomybė, bet kaip jau buvo minėta, kad kodekso 115 straipsnyje, yra išaiškinta, kad asmuo yra laikomas apsvaigusi nuo alkoholio, kai jam nustatomas 0,5 promilių girtumo laipsnis. Dėl to iš karto pastebima, kad toks teisinis reguliavimas yra daug griežtesnis, tiek lyginant su Vokietija, tiek su Lietuva ar kitomis Baltijos šalimis ir jis yra artimiausias Šiaurės Europos šalių normoms. Lenkijos baudžiamojoje teisėje taip pat įtvirtinta, kad jeigu yra padaromos nusikalstamos veikos įtvirtintos kodekso 173, 174 ir 177 straipsniuose, ir vairuotojas yra apsvaigęs nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, teismas skiria laisvės atėmimo bausmę, už inkriminuojamą nusikaltimą, tik mažiausia laisvės atėmimo riba yra padidinama per pusę. Minėtuose straipsniuose yra įtvirtinta atsakomybė už eismo įvykio sukėlimą, kai yra padaromas nesunkus arba sunkus sveikatos sutrikdymas, taip pat kai eismo įvykio metu žūsta žmogus. Prieš tai minėta norma reiškia, kad minėtų nusikaltimų atveju, apsvaigimas vairuotojui, bus kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė, nes net ir skiriant minimalią, straipsnyje numatytą laisvės atėmimo bausmę, ji per pusę bus padidinta.¹⁰³ Lenkijos teisiniame reguliavime pastebima ta pati problema, kaip ir kitose Europos valstybėse, nors atskirame baudžiamojo kodekso straipsnyje yra išaiškinta, kada asmuo yra laikomas apsvaigęs nuo alkoholio, niekur nėra įtvirtintas koks narkotinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kiekis turi būti nustatytas vairuotojui, kad būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė. Lenkijos baudžiamajame kodekse taip pat yra įtvirtinta, kad teismas gali atimti teisę vairuoti transporto priemonę asmeniui, kuris padarė nusikalstamas veikas eismo saugumui, ypač jeigu asmens tolimesnis vairavimas gali kelti tolimesnį pavojų eismo saugumui. Įstatyme yra įtvirtinta, kad tais atvejais, kai asmuo nusikalstamas veikas eismo saugumui padaro būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, teismas skiria teisės vairuoti transporto priemonės atėmimą ne trumpesniam kaip trijų metų laikotarpiui. Tuo atveju, kai asmuo yra nuteistas už pakartotinį transporto priemonės vairavimą apsvaigus arba kai apsvaigęs asmuo padaro eismo įvykį, kurio metu žūsta arba yra sunkiai sužalojama kito žmogaus sveikata, teismas skiria teisės vairuoti atėmimą iki gyvos galvos.¹⁰⁴ Analizuojant Lenkijoje įtvirtintą teisinį reguliavimą dėl vairavimo apsvaigus, reiktų paminėti ir tai, kad Lenkijoje yra vykdoma programa dėl antialkoholinių variklio užraktų įrengimo transporto priemonėse, kurios yra savanoriškas

¹⁰² „Criminal Code of the Republic Poland (1997)“ (2022), *supra note*, 52: 178a straipsnio 1 ir 4 dalys.

¹⁰³ *Ibid*, 178 straipsnis.

¹⁰⁴ *Ibid*, 42 straipsnis.

sprendimas visiems pažeidėjams, kurie buvo pagauti vairuojantys išgėrę, kai alkoholio koncentracija kraujyje buvo nuo 0,2 promilės iki 0,5 promilės ir didesnė nei 0,5 promilės. Pagal šią nuostatą pažeidėjai gali prašyti teismo, kad teisės vairuoti transporto priemones atėmimas būtų pakeistas vairuotojo pažymėjimu su kodu, kuris reikštų, kad asmuo gali vairuoti tik tokią transporto priemonę, kurioje yra įrengtas antialkoholinis variklio užraktas. Pažeidėjai tai gali padaryti praėjus bent pusei teisės vairuoti transporto priemones atėmimo terminui, o jei jiems buvo atimta teisė vairuoti visam gyvenimui, jie gali prašyti panaikinti draudimą vairuoti transporto priemones praėjus bent 10 metų. Sprendimą priima teismas, jei pažeidėjo elgesys draudimo vairuoti laikotarpiu rodo, kad jis nebekelia grėsmės eismo saugumui. Antialkoholinio variklio užrakto užraktą pažeidėjas savo transporto priemonėje įsirengia tam laikotarpiui, kiek jam buvo atimta teisė vairuoti, tai pavyzdžiui, jeigu asmeniui teisė vairuoti buvo atimta visam gyvenimui, ir vairuotojo prašymu, teismas sutinka asmeniui gražinti vairuotojo pažymėjimą, tai pažeidėjas visam gyvenimui gali vairuoti tik tas transporto priemones, kuriose yra įrengta antialkoholinis variklio užraktas.¹⁰⁵ Iš karto pastebima, kad galimybė pažeidėjams, prašyti teismo, kad teisių atėmimas, po pusės termino arba po nemažiau, kaip 10 metų, būtų pakeistas į antialkoholinio variklio užrakto įsirengimą transporto priemonėse, Lenkijoje yra įtvirtinta tiek tada, kai pažeidėjas padaro teisės pažeidimą, tiek nusikalstamą veiką. Kas skiriasi nuo Lietuvoje įtvirtinto reguliavimo, kuriame įtvirtinta, kad draudimas vairuoti transporto priemones, kuriose neįrengti antialkoholiniai variklio užraktai yra administracinio poveikio priemonė,¹⁰⁶ kuri nėra taikoma baudžiamosios atsakomybės atveju.

Dviejų Vidurio Europos valstybių teisinis reguliavimas dėl apsvaigimo, kitaip nei Šiaurės Europos valstybių, pakankamai skiriasi. Pagrindinis skirtumas, kad apsvaigimo nuo alkoholio riba, nuo kurios yra taikoma baudžiamoji atsakomybė už vairavimą apsvaigus yra daug žemesnė Lenkijoje, negu Vokietijoje. Bet tiek Vokietijoje, tiek Lenkijoje teismui yra galimybė paskirti asmeniui teisės vairuoti transporto priemones nuolatiniam terminui, ko nei Šiaurės Europos valstybėse, nei Baltijos šalyse nebuvo.

Kaip jau buvo minėta, kad Ispanijoje savanoriškas apsvaigimas gali būti laikomas baudžiamąją atsakomybę lengvinančia aplinkybe, bet įdomu ar ir vairavimas apsvaigus Ispanijoje yra laikomas ne tokiu sunkiu pažeidimu, kaip kitose Europos šalyse. Ispanijoje yra nustatyta, vairuotojas yra laikomas apsvaigusiui tada, kai jam būna nustatytas 0,5 promilės girtumo laipsnis.

¹⁰⁵ „Drink – Driving Fact File: Poland“, *European Transport Safety Council*, (2020), 6, https://etsc.eu/wp-content/uploads/SMART-COUNTRY-ANALYSIS_POLAND_04.pdf

¹⁰⁶ „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas, 2015 m. birželio 25 d., Nr. XII-1869“, LRS, 27 straipsnis, žiūrėta 2022 m. vasario 19 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b8d908c0215b11e58a4198cd62929b7a/asr>

Tradiciškai Ispanijoje kelių eismo taisyklių pažeidimai buvo nagrinėjami pagal administracinius teisės aktus. Baudos buvo pagrindinė valdžios institucijų reakcija į kelių eismo taisyklių pažeidėjus. Kadangi šios sankcijos neatgrasė asmenų nuo vairavimo apsvaigus, Ispanijos valdžia pradėjo tobulinti savo teisinę bazę, tam kad ji geriau užkardytų asmenų vairavimą neblaiviam stovyje, nes tokie vairuotojai sukeldavo didelį kiekį eismo įvykių, per kuriuos žūdavo žmonės.¹⁰⁷ Nuo 2004 metų Ispanijos Vyriausybei kelių eismo sauga tapo vienu iš svarbiausių politinės darbotvarkės prioritetų, kas lėmė teisės aktų pakeitimus, dėl kurių gerokai sumažėjo žuvusiųjų keliuose skaičius. Galiausiai, 2007 metų gruodžio mėnesį, buvo priimti baudžiamojo kodekso pakeitimai, kuriuose buvo įtvirtinta, kad vairavimas apsvaigus, kai vairuotojui nustatytas 1,2 promilės arba didesnis girtumo laipsnis yra laikomas nusikaltimu.¹⁰⁸ Tuo atveju, kai apsvaigimas nesiekia 1,2 promilių, pagal Ispanijos kelių eismo saugumo įstatymo 65 straipsnį vairavimas išgėrus laikomas labai sunkiu pažeidimu, už kurį gresia 300-600 eurų bauda ir vairuotojo pažymėjimo atėmimas ne ilgesniam kaip 3 mėnesių laikotarpiui.¹⁰⁹ Kaip jau buvo minėta, vairavimas apsvaigus Ispanijoje yra laikomas nusikaltimu, kuris yra įtvirtintas Ispanijos baudžiamojo kodekso 379 straipsnio 2 dalyje. Minėtame straipsnyje įtvirtinta, kad už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų yra taikoma sankcija numatyta straipsnio 1 dalyje, tai yra laisvės atėmimas nuo trejų iki šešerių mėnesių arba bauda arba viešieji darbai nuo 31 iki 90 dienų, bei kiekvienu atveju, teisės vairuoti atėmimas nuo vienerių iki ketverių metų.¹¹⁰ Taip pat pastebėtina, kad straipsnio antroje dalyje prie numatytos atsakomybės už vairavimą apsvaigus, nurodoma, kad baudžiamoji atsakomybė bus taikoma tuo atveju, kai vairuotojui bus nustatytas 1,2 promilių arba didesnis apsvaigimas nuo alkoholio. Iš karto matoma, kad kaip ir kitose šalyje, taip ir Ispanijoje, nors yra įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už vairavimą apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, nėra nurodoma, koks šių medžiagų kiekis turi būti nustatytas vairuotojo kraujyje. Taip pat, Ispanijoje baudžiamoji atsakomybė nėra tokia griežta kaip kitose užsienio šalyse, nes laisvės atėmimo bausmė net nesiekia vienerių metų. Ispanijoje vykdytoje apklausoje dėl vairavimo, didžioji dauguma apklaustųjų, tai yra 90 procentų, nurodė, kad ir tokia sankcija teigiamai paveikė jų vairavimą kelyje, o galimybė prarasti vairuotojo pažymėjimą veikia, kaip galinga priemonė, keičianti Ispanijos vairuotojų, o ypač tų, kurių darbas priklauso nuo vairuotojo pažymėjimo, netinkamą elgesį vairuojant.¹¹¹ Tai parodo, kad vairuotojams didesnę įtaką daro, teisės vairuoti praradimas, negu labai didelė laisvės atėmimo bausmė. Analizuojant Ispanijoje

¹⁰⁷ „ETSC Fact Sheet, Drink Driving in Spain“, *European Transport Safety Council*, 2 puslapis, žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., https://archive.etsc.eu/documents/copy_of_fact_sheet_drink%20driving%20spain.pdf

¹⁰⁸ „ETSC Fact Sheet, Drink Driving in Spain“, *supra note*, 107.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ „Criminal Code of the Kingdom of Spain (1995, as of 2013)“, *supra note*, 58: 379 straipsnis.

¹¹¹ „ETSC Fact Sheet, Drink Driving in Spain“, *op. cit.*, 3

esantį teisinį reguliavimą dėl vairavimo apsvaigus, dar pastebėta, kad atskirai atsakomybės už vairavimą apsvaigus, ir padarus eismo įvykį, nėra įtvirtinta. Taip pat Ispanijoje atsisakymas pasitikrinti dėl vairavimo apsvaigus, yra vertinamas daug griežčiau negu pats vairavimas apsvaigus, kai už atsisakymą numatyta laisvės atėmimo bausmė gali būti nuo šešerių mėnesių iki vienerių metų.¹¹² Bet teisės vairuoti atėmimo terminai lieka tie patys.

Kita Pietų Europos šalis, gal labiau Pietryčių Europos, kuri vairavimą apsvaigus vertina kaip nusikaltimą - Bulgarija. Šiuo metu Bulgarijoje vairuotojų kraujyje leistina alkoholio kiekio riba – 0,5 promilės.¹¹³ Policija gali skirti atsitiktinius vairuotojų patikrinimus alkokotesteriu, o jei testas teigiamas, vairuotojas turi atlikti kraujo tyrimą, kuris atliekamas ligoninėje. Vairuotojui nustačius 0,5 – 0,8 promilių girtumo laipsnį, vairuotojas yra baudžiamas bauda ir teisės vairuoti atėmimu iki 6 mėnesių. Už vairavimą esant 0,8 – 1,2 promilėms pagal Kelių eismo įstatymą skiriama bauda ir teisės vairuoti atėmimas iki vienerių metų.¹¹⁴ Tai reikštu, kad vairavimas apsvaigus iki 1,2 promilių yra laikomas kaip nusižengimas, bet viršijus 1,2 promilių ribą, pagal Bulgarijos baudžiamąjį kodeksą, tokia veika yra laikoma nusikaltimu. Bulgarijos baudžiamojo kodekso 343b straipsnyje yra įtvirtinta, kad asmuo, kuris vairuoja transporto priemonę, ir būna nustatytas didesnis negu 1,2 promilių girtumo laipsnis yra baudžiamas laisvės atėmimu nuo vienerių iki trejų metų ir bauda nuo 200 iki 1000 Bulgarijos levų (kas apytiksliai atitinka 103 – 513 eurų baudą), o tuo atveju kai asmuo vairuoja apsvaigęs nuo narkotinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų laisvės atėmimo bausmė išlieka ta pati, bet bauda yra nuo 500 iki 1500 Bulgarijos levų (apytiksliai 256 – 769 eurų).¹¹⁵ Pastebėtina, kad Bulgarijoje pakartotinumą, vairuojant apsvaigus yra labai netoleruojamas, nes antroje straipsnio dalyje yra įtvirtinta, kad pakartotinai vairuojant apsvaigus, kai jau buvo taikyta asmeniui atsakomybė pagal pirmąją straipsnio dalį, užtenka, kad vairuotojui būtų nustatytas 0,5 promilių girtumo laipsnis, kad būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė. O ir sankcija už pakartotinumą yra laisvės atėmimas nuo vienerių iki penkerių metų, bei didesnė bauda. Tas pats yra numatyta ir už pakartotinį vairavimą apsvaigus nuo narkotinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų.¹¹⁶ Slavka Dimitrova, Bulgarijos, Burgaso laisvojo universiteto docentė, nagrinėdama vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, nurodė, kad veiksmingiausios priemonės, mažinanti neblaivių asmenų padarytų eismo įvykių skaičių, yra

¹¹² „Criminal Code of the Kingdom of Spain (1995, as of 2013)“, *supra note*, 58, 383 straipsnis.

¹¹³ Slavka Dimitrova, „Drunk Driving Laws Bulgaria and European Union“, *World Science, No 6(34), Vol.8, (2018): 53*, https://www.researchgate.net/profile/Nugzari-Zosidze/publication/334730887_WORLD_SCIENCE-No_634_Vol8_June_2018/links/5d3d90f5299bf1995b50e847/WORLD_SCIENCE-No-634-Vol8-June-2018.pdf#page=52

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ „Criminal Code of the Republic of Bulgaria (1968, amended 2017)“, Legislationline, 343b straipsnio 1 ir 3 dalis, žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., https://www.legislationline.org/download/id/8395/file/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf

¹¹⁶ *Ibid.*, 343b straipsnio 2 ir 4 dalys.

leistinos alkoholio ribos, vairuotojo kraujyje mažinimas ir griežta teisėsaugos institucijų kontrolė.¹¹⁷ Kas būtent ir pastebima, mažinant galimą alkoholio kiekį vairuotojo kraujyje, esant pakartotinumui. Bulgarijoje pastebima problema, kad vairavimas apsvaigus nuo narkotinių ar kitų psichotropinių medžiagų, kaip ir kitose Europos valstybėse, nėra niekaip apibrėžtas, o autorės nuomone, norint už tokį nusikaltimą taikyti baudžiamąją atsakomybę, ribos turi būti aiškios. Taip pat Bulgarijoje, kitaip nei daugumoje nagrinėtų Europos šalių, baudžiamajame įstatyme yra įtvirtinta atsakomybė už apsvaigusio vairuotojo sukeltą eismo įvykį, kurio metu yra padaromas vidutinis arba sunkus sveikatos sutrikdymas arba žūsta žmogus. Numatyta atsakomybė už šias nusikalstamas veikas yra tikrai labai griežta. Tuo atveju, kai padaromas vidutinis arba sunkus sveikatos sutrikdymas, vairuotojui gresia laisvės atėmimas nuo vienerių iki šešerių metų, o išskirtiniais atvejais – nuo dvejų iki dešimties metų. Asmens žūties eismo įvykio metu atveju, geria laisvės atėmimas nuo trejų iki penkiolikos metų, o ypač sunkiais atvejais – nuo penkerių iki dvidešimties metų.¹¹⁸ Bulgarijoje asmeniui dėl vairavimo apsvaigus, pagal minėtus baudžiamojo kodekso straipsnius, teismas taip pat taiko 37 straipsnio 1 dalies 7 punkte įtvirtintą teisės užsiimti tam tikra veikla atėmimą, šiuo atveju teisę vairuoti transporto priemones.¹¹⁹ O pagal Bulgarijos baudžiamojo kodekso 426 straipsnį, galima suprasti, kad už pakartotinį vairavimą apsvaigus teisė vairuoti gali būti atimta ir visam laikui, nes minėtame straipsnyje nurodoma, kad asmuo, kuriam teisė vairuoti atimta visam laikui, po trejų metų nuo laisvės atėmimo bausmės atlikimo ir iš naujo išsilaikęs teisės vairuoti egzaminus, gali atgauti šią teisę.¹²⁰

Išanalizavus dviejų Pietų Europos valstybių teisinį reguliavimą dėl vairavimo apsvaigus, galima daryti išvadą, kad vairavimas apsvaigus yra laikomas nusikaltimu tik nuo tam tikros apsvaigimo ribos, kas akivaizdžiai skiriasi nuo Šiaurės Europos šalyse įtvirtinto reguliavimo, kur baudžiamajai atsakomybei taikyti užtekdamo žemiausios ribos apsvaigimo. Taip pat pastebėtina, kad Ispanijoje tvirtintos sankcijos yra švelnesnės, vien pagal laisvės atėmimo bausmių trukmę.

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindinė pastebima problema nagrinėtų Europos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, arba įstatymuose reglamentuojančiuose eismo saugumą, yra tai, kad valstybėse, kuriose vairavimas apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų užtraukia baudžiamąją atsakomybę, nėra įtvirtinta, koks minėtų medžiagų kiekis turi būti nustatomas vairuotojui, kad būtų pagrindas taikyti baudžiamąją atsakomybę. Vienintelė Norvegija imasi tam tikrų priemonių, kad vairavimas apsvaigus nuo narkotinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, šiek tiek labiau būtų reglamentuotas, tai yra

¹¹⁷ Dimitrova, *supra note*, 113.

¹¹⁸ „Criminal Code of the Republic of Bulgaria (1968, amended 2017)“, *supra note*, 115: 343 straipsnio 3 dalis.

¹¹⁹ *Ibid*, 343d straipsnis.

¹²⁰ *Ibid*, 426 straipsnis.

nurodomos narkotinės medžiagos ir jų kiekiai kurie sukelia panašų apsvaigimo lygį, kaip apsvaigimas nuo alkoholio, bet teisiškai tokie kiekiai niekur nėra įtvirtinti. Tai padaryti būtų pakankamai sudėtinga, nes kiekvieną asmenį narkotinės medžiagos gali paveikti skirtingai. Dėl to įstatyme turėtų būti aiškiai reglamentuotas apsvaigimo nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų apibrėžimas, kada asmuo yra laikomas apsvaigęs nuo šių medžiagų, kai nėra aiškių narkotinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kiekių nustatymo. Ypač kai vairavimas apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, daugumoje nagrinėtų valstybių užtraukia baudžiamąją atsakomybę, nepadarius eismo įvykio, ar nesukėlus kitų padarinių. Taip pat galima daryti išvadą, kad Šiaurės Europos valstybės, lyginant su kitomis, yra įtvirtinusios griežčiausią teisinį reguliavimą, nes jau kaip buvo minėta vairavimas apsvaigus nuo alkoholio yra laikomas nusikalstama veika nuo mažiausios apsvaigimo ribos. Taip pat vadovaujant gerąją Europos valstybių praktika, dėl vairavimo apsvaigus reglamentavimo, yra keli dalykai, kuriuos būtų galima pritaikyti ir Lietuvoje. Pastebėtina, kad Lietuvoje už vairavimą apsvaigus, taikant baudžiamojo poveikio priemonę – uždraudimą naudotis specialia teise – teise vairuoti transporto priemones asmenims, dažniausiai yra atimama kelių metų laikotarpiai, tai yra dvejiems – trejiems metams. Kai kitose Europos valstybėse, teisų atėmimo terminai yra daug ilgesni, dėl to ir Lietuvoje būtų galima numatyti, kad teismai, tam tikrais atvejais, asmenims, galėtų paskirti ilgesnį teisų atėmimo terminą, vertinant bylos aplinkybes. Nors teisės vairuoti transporto priemones terminai galėtų būti griežtesni, nereikia, kad ir Lietuvoje, reikėtų įtvirtinti nuolatinį teisės vairuoti transporto priemones atėmimą, kaip yra įtvirtinta Lenkijoje ir Vokietijoje. Geresnė prevencinė priemonė būtų antialkoholinių variklio užraktų taikymo galimybė ne tik administracinėje, bet ir baudžiamojoje teisėje. Tai reikštų, kad asmenys, kuriems dėl vairavimo apsvaigus, kai nustatomas didesnis negu 1,51 promilės girtumo laipsnis arba asmuo apsvaigęs padaro eismo įvykį, būtų galimybė kreiptis į teismą ir anksčiau laiko atgauti teisę vairuoti, su sąlyga, kad jis vairuos transporto priemonę, kurioje būtų įrengtas antialkoholinis variklio užraktas, bei kaip ir dabar taikant administracinę atsakomybę, vairuotojo pažymėjime būtų nurodytas Valstybės įmonės „Regitra“ įtvirtintas kodas „69. Leidžiama vairuoti tik transporto priemones, kuriose yra antialkoholinis variklio užraktas pagal EN 50436.“¹²¹

¹²¹ „Pažymėjime nurodomi kodai“, Valstybės įmonė „Regitra“, žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., <https://www.regitra.lt/lt/paslaugos/egzaminai/kategorijos-kodai/pazymejime-nurodomi-kodai>

2.1. ALKOHOLIO, NARKOTINIŲ, PSICHOTROPINIŲ IR KITŲ PSICHIKĄ VEIKIANČIŲ MEDŽIAGŲ ĮTAKA ASMENS BAUDŽIAMAJAI ATSAKOMYBEI

2.1. Patologinis girtumas – medicininis nepakaltinamumo kriterijus

„Patologinis girtumas faktiškai yra trumpa ir ūmi psichozė, pasireiškianti prieblandiniu sąmonės sutrikimu.“¹²² Prieblandiniui sąmonės sutrikimui būdinga tai, kad asmuo kuriam pasireiškia šis sindromas būna visiškai atitrūkęs nuo tikrovės, šios būsenos metu pasireiškia haliucinacijos ir kludiesiai, kurių turinys dažniausiai yra gąsdinantis. Asmuo, kuriam pasireiškė šis sindromas galvoja, kad jį kažkas persekioja, puola, dėl to gindamasis nuo tariamų užpuolikų, asmuo gali pasidaryti pavojingas ir užpulti kitą žmogų. Dažniausiai prieblandiniai sąmonės sutrikimai trunka trumpą laiko tarpą – apie keliolika, keliasdešimt minučių, retai keletą valandų. Tokie sutrikimai prasideda greitai ir baigiasi labai staiga, vėliau asmuo tiesiog užmiega, o atsibudęs nieko neatsimena, kas buvo.¹²³ Būtent tas pats būdinga ir patologiniam girtumui. Kad atsirastu toks girtumas nereikia išgerti didelio alkoholio kiekio, kuris sukeltu vidutinį arba sunkų girtumo laipsnį, dažniausiai patologinis girtumas pasitaiko pervargus, esant asmenybės sutrikimams, sergant epilepsija. „Patologinio girtumo metu paprastai pasireiškia ryškūs afekciniai sutrikimai – stipri baimė, nerimas, ažitacija, pyktis, net įniršis.“¹²⁴ Patologinio girtumo būseną dažniausiai nėra pasikartojanti, dėl to tokiam asmeniui, kitaip nei kitų psichikos sutrikimų, atitinkančių medicininį nepakaltinamumo kriterijų, atveju, nėra skiriamos ir priverčiamosios medicinos priemonės, nes patologiniam girtumui nėra reikalingas specialus gydymas.¹²⁵ Kaip ir kiti psichikos sutrikimai, taip ir patologinis girtumas, baudžiamosiose bylose yra nustatomas paskyrus teismo psichiatrinę ekspertizę. Reikėtų paminėti, kad patologinis girtumas nėra vienintelė psichozė, kurią sukelia alkoholio vartojimas. Kitaip nei patologinis girtumas, kuris asmeniui gali prasidėti ir po mažo kiekio alkoholio, kita alkoholio sukelta psichozė būtų alkoholinis deliras, arba lietuviškai vadinama baltoji karštligė, kuri atsiranda po ilgo laiko piktnaudžiaujant alkoholiniais gėrimais. Ši būseną taip pat yra trumpalaikė, bet trunka ilgiau negu patologinis girtumas, tai yra tarp dviejų – penkių dienų, retais atvejais pora savaitių. Šiai būsenai taip pat būdingos haliucinacijos, ryškūs suvokimo sutrikimai, susijaudinimas, baimė.¹²⁶ Pagal alkoholinio delyro požymius, pastebima, kad asmuo gali taip pat prarasti savo veiksmų kontrolę ir nesuvokti

¹²² Liaudginas Erdvilas Radavičius, Teisės psichiatrija: istorija ir dabartis, (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2004), 250.

¹²³ *Ibid*, 196.

¹²⁴ *Ibid*, 252.

¹²⁵ *Ibid*.

¹²⁶ *Ibid*, 254.

ką daro bei taip padaryti nusikalstamą veiką, dėl to ir ši būseną gali būti pripažinta, kaip medicininis nepakaltinamumo kriterijus.¹²⁷ Nors pastebėtina tai, kad baudžiamųjų bylų, kuriose būtų sprendžiamas alkoholinio delyro klausimas nėra, kai patologinio girtumo klausimas sprendžiamas šiek tiek dažniau, nors tokių bylų irgi nėra labai daug, nes patologinio girtumo būseną yra pakankamai retai pasitaikanti. Baudžiamosiose bylose teismas dažniausiai atmeta kaltinamųjų teiginius, kad jie nusikalstamą veiką padarė būdami patologinio girtumo būsenoje, o teisme nagrinėjamų bylų, kuriose patologinis girtumas asmenims būtų nustatytas, kaip medicininis nepakaltinamumo kriterijus nelabai yra, tikėtina dėl to, kad tokios baudžiamosios bylos yra baigiamos dar ikiteisminio tyrimo stadijoje. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti, 2007 metai žiniasklaidoje garsiai nuskambėjusį atvejį, kai tuo metinis Vadovybės apsaugos departamento pareigūnas, buvo pripažintas nekaltinamu dėl patologinio girtumo, kai kavinėje apšaudė ten dirbantį asmenį.

Kasacinės instancijos teismo bylos, kuriose buvo nagrinėjamas patologinio girtumo klausimas jau yra pakankamai senos, bet ir dabar teismai vadovaujasi jau prieš 20 metų nustatyta praktika, nes patologinio girtumo aiškinimas nepasikeitė. Dar 2001 metų LAT nutartyje nurodė skirtumus tarp patologinio ir fiziologinio girtumo.¹²⁸ Po patologinio girtumo būsenos asmuo giliai užmiega, visiškai neatsimena veikos aplinkybių, yra pasimetęs, o minėtoje byloje kaltinamasis, nors ir nevienodai, bet veikos aplinkybes atpasakojo, tik jau nagrinėjant bylą teisme teigė, kad bylos aplinkybių neatsimena, bet paskirtos ambulatorinės teismo ekspertizės metu, jam patologinio girtumo būseną nebuvo nustatyta.¹²⁹ Taip pat vienas iš pagrindinių skirtumų, tarp patologinio ir fiziologinio girtumo yra tai, kad asmuo vartodamas alkoholinius gėrimus, pats sau sukelia fiziologinį girtumą būseną, o patologinis girtumas nepriklauso nuo asmens valios, nes kaip jau buvo minėta, patologinio girtumo būsenai kilti net nereikia labai didelio alkoholio kiekio. Dėl to teismai vertindami fiziologinį girtumą, jo niekada nelaikys nepakaltinamumo medicininio kriterijumi, nes asmuo sau tokią būseną sukelia pats. „Fiziologinis girtumas nepašalina baudžiamosios atsakomybės už tokioje būsenoje padarytą veiką, nepriklausomai nuo girtumo laipsnio. Net ir tuo atveju, jei kaltininkas buvo stipriai apsvaigęs ir teigs, kad dėl girtumo nieko neprisimena apie nusikaltimo padarymo aplinkybes, baudžiamoji atsakomybė kils, išskyrus patologinio girtumo atvejį. Baudžiamoji atsakomybė tokiu atveju pagrindžiama tuo, kad asmuo suprasdamas, jog dėl alkoholio vartojimo gali stipriai apgirsti, prarasti kontrolę savo veiksams ir dėl to padaryti nusikalstamą veiką, savo noru vartoja alkoholinius gėrimus ir priveda save prie

¹²⁷ Piesliakas, *supra note*, 10: 335.

¹²⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-538-2001“, Teisės gidas, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d., <https://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=20322>

¹²⁹ *Ibid.*

tokios būsenos, kai jo psichika ima iškreiptai atspindėti tai, kas vyksta aplink ir praranda kontrolę savo veiksams.¹³⁰ Dėl to dažniausiai, kai asmuo padaro nusikalstamą veiką būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, jo apsvaigimas yra vertinamas kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė, jeigu ji turi įtakos veikos padarymui, nes asmeniui nėra nustatoma pataloginio girtumo būseną.

Nagrinėjant pataloginį girtumą būtų galima atkreipti dėmesį ir į tai kokią įtaką apsvaigimas daro nustatant fiziologinio afekto būseną. Fiziologinis afektas, teismų praktikoje, yra tokia emocinė žmogaus būseną, kai susilpnėja savitvarda, iš dalies aptemsta sąmonė, bet gebėjimas suprasti savo veiksmus ar juo valdyti nėra prarandamas.¹³¹ 2007 metų, Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamojoje byloje, kaltinamajam buvo atlikta kompleksinė ambulatorinė teismo psichiatrinė – psichologinė ekspertizė, po kurios buvo pateikta išvada, kad kaltinamasis veikos padarymo metu nebuvo fiziologinio afekto būsenoje. Bylos nagrinėjimo teisme metu buvo apklausa ir išvada davusi ekspertė. „Ekspertė kategoriškai paneigė, kad girtumas nėra ta aplinkybė, kuri nešalina afektinės būsenos. Pagal ekspertės paaiškinimus, afekto būseną gali kilti tik žmogui esant normalios fiziologinės būsenos, o girtumas jau yra nenormali fiziologinė būseną ir yra labai svarbi aplinkybė, kuri neleidžia diagnozuoti fiziologinio afekto būsenos.“¹³² Vien tai reikštų, kad asmuo negalėtų būti pripažintas, kaip nusikalstamą veiką padaręs fiziologinio afekto būsenoje, nes veikos padarymo metu buvo apsvaigęs nuo alkoholio. Taip pat ir kasacinio teismo byloje, teismas nurodė, kad „fiziologinis afektas yra fakto klausimas, kurį kiekvieną kartą nustato teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes. Įvertinę byloje surinktus duomenis, teismai nenustatė, kad R. Š. veikė fiziologinio afekto būsenos. R. Š. įvykio metu buvo pakaltinama, savo veiksmus suprato ir galėjo juos valdyti. Be to, įvykio metu R. Š. buvo neblaivi, iš karto po įvykio jai buvo nustatytas 3,25 promilės girtumas, ir tai turėjo įtakos jos veiksams.“¹³³ Dėl to galima teigti, kad apsvaigimas gali būti pagrindu asmeniui nepripažinti, kad jis veiką padarė būdamas fiziologinio afekto būsenoje.

Ne tik apsvaigimas nuo alkoholio gali sukelti panašią būseną į pataloginį girtumą, bet ir kitos narkotinės ar psichotropinės medžiagos. Pavyzdžiui tokios medžiagos, kaip haliucinogenai ir stimulatoriai, iš kurių labiausiai žinomas LSD, psilocibinas arba amfetaminas ir kt. Šios medžiagos, kaip jau galimą spręsti iš jų pavadinimo, sukelia haliucinacijas arba yra tiesiog

¹³⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2003“, Teisės gidas, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d., <https://teisėsgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=24803>

¹³¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282-303/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ea1d5c6a-75c5-40bc-a649-a6ccac9e8c97>

¹³² „Lietuvos Apeliacinio Teismo 2007 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-219/2007“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c5752498-ee7f-40e3-b6ad-2cd1eeb30813>

¹³³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282-303/2020“, *op. cit.*

iškreipiami pojūčiai ir kyla gausios iliuzijos.¹³⁴ Kas reikštu, kad asmuo apsvaigęs nuo šių medžiagų ne pilnai supranta tikrovę, ir lygiai taip pat gali galvoti, kad jį kažkas puola. Bet tokia asmens būseną, kaip ir paprastas fiziologinis girtumas, nebus pripažintas medicininis nepakaltinamumo kriterijumi, nes asmuo svaigindamasis suvokia, kad šios medžiagos jam gali sukelti tokią būseną, kitaip nei patologinio girtumo atveju, kuri, kaip jau buvo minėta, nepriklauso nuo asmens valios. Tik tokiu atveju, kai gausus narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimas asmeniui atima galimybę suvokti jį supančią tikrovę, kas reikštu, kad asmuo suserga psichine liga, jis galėtų būti pripažintas nepakaltinamu. „Asmenys, padarę nusikalstamas veikas, dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimo pripažįstami pakaltinami, nes narkotinis ar psichotropinis apsvaigimas neatima galimybės suprasti savo veiksmų esmės.“¹³⁵

Dar vertėtu prisiminti ir pirmame baigiamojo darbo skyrelyje nagrinėta, Vokietijos baudžiamajame kodekse įtvirtintą nusikalstamą veiką – apsvaigimą. Kaip jau buvo minėta, Vokietijoje nepakaltinamumo apibrėžimas yra platesnis negu Lietuvoje, be to nagrinėjant pataloginį girtumą pastebėta, kad tokia norma kaip įtvirtinta Vokietijoje, Lietuvoje, pagal dabar esantį teisinį reguliavimą, nelabai galėtų būti įtvirtinta. Juk tai, kad asmuo nesuvokia savo veiksmų esmės ir negali jų valdyti, reiškia, kad asmuo negali būti laikomas pakaltinamu, tai yra, tokiam asmeniui negali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. O tokia norma, kaip yra įtvirtinta Vokietijoje, prieštarautų pakaltinamumo apibrėžimui, nes būtent apsvaigimas kaip nusikalstama veika būtų inkriminuojama asmeniui, kuris dėl apsvaigimo nesuvokė savo veiksmų esmės ir negalėjo jų valdyti. Tai reikštu, kad asmuo, kuris yra nepakaltinamas, būtų traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, kas dar labiau patvirtina tai, kad tokia norma kaip yra įtvirtinta Vokietijoje, prieštarautų teisės normoms įtvirtintoms Lietuvoje.

Nors pataloginio girtumo klausimas nėra labai dažnai sprendžiamas bylose, nes ir pati pataloginio girtumo būseną nėra labai dažnai pasitaikanti, vis tiek jis bylose pasitaiko dažniau, negu, pavyzdžiui, alkoholinis delyras. Apibendrinant galima teigti, kad pataloginis girtumas yra pripažįstamas nepakaltinamumo medicininis kriterijumi, nes tokia būseną asmeniui gali kilti netikėtai, nespėjamai, taip pat ir pataloginio girtumo būsenos trukmė nėra ilga. Vien dėl to, tokiam asmeniui nėra taikomos ir priverčiamosios medicinos priemonės, nes tokia būseną tikėtina, kad niekada nepasikartos. Nors ir stiprus fiziologinis apsvaigimas gali sukelti asmeniui tokią būseną, kada jis negali valdyti arba nesupranta savo veiksmų, bet toks apsvaigimas, kaip jau buvo minėta, nesukelia asmeniui psichikos sutrikimo, kuris yra reikalingas pripažinti asmenį nepakaltinamu. Taip pat ir paprastas apsvaigimas nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų,

¹³⁴ Radavičius, *supra note*, 122: 259.

¹³⁵ Piesliakas, *supra note*, 10: 335.

negali būti pagrindu asmenį pripažinti nepakaltinamu. Vien tai, kad fiziologinis girtumas ar apsvaigimas nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų, net ir tuo atveju, kai asmuo nesuvokia savo veiksmų esmės ar negali jų valdyti, negali būti pripažintas medicininio nepakaltinamumo kriterijumi, įtvirtina tai, kad nepakaltinamumo sąvoka Lietuvos baudžiamojoje teisėje, dėl apsvaigimo sukeltų būsenų yra siauresnė, negu įtvirtinta Vokietijoje. Iš Lietuvoje esančios teismų praktikos pastebėtina, kad nusikalstamų veikų padarymu kaltinami asmenys, bando savo fiziologinį apsvaigimą paversti patologiniu, bet teismai teisingai vertindami visas bylos aplinkybes ir dažniausiai tai, kad asmenys atsimenta veikos padarymą, atmeta tokius kaltinamųjų teiginius. Be to pataloginį girtumą nustatinėjantys psichiatrai žino, kaip reikia atskirti fiziologinį ir pataloginį girtumą, bei žino, kad tokie asmenys, siekdami išvengti baudžiamosios atsakomybės, dažnai gali apsimitinėti.¹³⁶

2.2. Apsvaigimas, kaip baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė pagal LR BK 19 str. 2 d. ir kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė

Lietuvos baudžiamojoje teisėje, kitaip nei prieš tai nagrinėtose Europos valstybėse, yra įtvirtinta, kad asmuo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu jis nusikalstamą veiką padarė būdamas prieš savo valią apsvaigintas. Tokia norma yra įtvirtinta LR BK kodekso 19 straipsnio 2 dalyje. Straipsnyje nurodoma, kad „asmuo, kuris baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą padarė būdamas prieš jo valią nugirdytas ar apsvaigintas ir dėl to ne visiškai sugebėdamas suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio arba valdyti savo veiksmų, atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės.“¹³⁷ Iš karto pastebėtina, kad atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai asmuo nusikalstamą veiką padaro būdamas prieš savo valią apsvaigintas, galimas tik tuo atveju, kai asmuo padaro baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba apysunkį tyčinį nusikaltimą, kas reikštų, kad asmuo nuo baudžiamosios atsakomybės, pagal šią normą, nebūtų atleistas, jeigu lygiai taip pat prieš savo valią apsvaigintas, dėl to padarytų sunkų arba labai sunkų nusikaltimą. Dėl to 19 straipsnio 3 dalyje yra nurodoma, kad prieš savo valią apsvaigintam asmeniui, dėl apsvaigimo padariusiam sunkų arba labai sunkų nusikaltimą, gali būti taikoma baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė, numatyta 59 straipsnio 1 dalies 12 punkte.

¹³⁶ Radavičius, *supra note*, 122: 253.

¹³⁷ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61: 19 straipsnio 2 dalis.

„Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės – tai nusikalstamą veiką padariusio asmens atleidimas nuo jo pasmerkimo valstybės vardu oficialiai pripažįstant jį kaltu padarius nusikalstamą veiką ir priimant apkaltinamąjį nuosprendį, nuo bausmės skyrimo ir teistumo.“¹³⁸ Baudžiamajame įstatyme yra atskiras, VI skyrius, skirtas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšims įtvirtinti, nurodant sąlygas kada kiekviena rūšis gali būti taikoma, bet apie šiame baigiamojo darbo skyrelyje nagrinėjamą atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšį, plačiau, įstatyme nėra įtvirtinama. Pastebėtina, kad nors Lietuvos baudžiamojoje teisėje yra įtvirtintas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai tam tikro sunkumo nusikalstamą veiką padarė asmuo, kuris buvo prieš savo valią apsvaigintas arba nugirdytas ir dėl to padarė nusikalstamą veiką, ši aplinkybė teisinėje literatūroje nėra nagrinėjama, o ir teismų praktikoje toks atleidimas nelabai pasitaiko. Tikėtina dėl to, kad ši aplinkybė retai pasitaiko teismų praktikoje, tai ir baudžiamosios teisės literatūroje ji nėra analizuojama. Analizuojant pačią normą įtvirtintą baudžiamajame įstatyme, pastebima, kad jos formuluotė yra kažkiek panaši į riboto pakaltinamumo. LR BK 18 straipsnyje yra įtvirtinta, kad „Asmenį teismas pripažįsta ribotai pakaltinamu, jeigu darydamas šio kodekso uždraustą veiką tas asmuo dėl psichikos sutrikimo, kuris nėra pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu, negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų.“¹³⁹ Kaip ir atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės atveju, kai asmuo padarė nusikalstamą veiką prieš savo valią apsvaigintas, taip ir riboto pakaltinamumo atveju, nurodoma, kad dėl tokios būsenos, kurią sukėlė ne pats asmuo, ne visiškai suvokė savo veiksmų esmę ar nevisai galėjo valdyti savo veiksmus. Vien dėl to, kad toks atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės galima sakyti nepasitaiko, tai ir jo taikymo problemų nėra nustatyta.

Tik pasitaiko atveju, kai teismai neteisingai vertina LR BK 19 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą aplinkybę, kad dėl fiziologinio girtumo asmuo nėra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės. Baudžiamojoje byloje tiek pirmosios instancijos teismas, tiek apeliacinės instancijos teismas, apsvaigimą įvertino ne kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę, bet vadovaudamiesi LR BK 19 straipsnio 1 dalimi, apsvaigimą įvertino, kaip aplinkybę draudžiančią atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal 38 straipsnį. Lietuvos Aukščiausiasis teismas, šioje situacijoje išaiškino, kad „BK 19 straipsnio 1 dalies nuostata niekaip negali būti siejama su draudimu atleisti nusikalstamą veiką padariusį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės BK VI skyriuje nustatytais pagrindais, tarp jų ir kaltininkui susitaikius su nukentėjusiu asmeniu.“¹⁴⁰ Dėl to kasacinis teismas asmeniui bylą nutraukė ir atleido jį nuo baudžiamosios atsakomybės, tai, kad

¹³⁸ Piesliakas (Antroji knyga), *supra note*, 10: 345.

¹³⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61: 18 straipsnis.

¹⁴⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250/2014“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fa13186d-6097-4502-8380-6b95bd5d2ead>

nusikalstamos veikos padarymo metu egzistavo viena sunkinanti aplinkybė – apsvaigimas nuo alkoholio (BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punktą), nesudaro pagrindo teismams riboti galimybę taikyti 38 straipsnio nuostatas, kuriose įtvirtintas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kaltininkui ir nuketėjusiajam susitaikius.

Kaip jau buvo minėta, nesavanoriškas apsvaigimas, kai yra padaromas sunkus arba labai sunkus nusikaltimas gali būti laikomas baudžiamąją atsakomybę lengvinančia aplinkybe. Ši aplinkybė yra įtvirtinta 59 straipsnio 1 dalies 12 punkte, kuriame nurodoma, kad atsakomybę lengvinančia aplinkybe yra laikoma tai, kad „veiką padarė prieš jo valią nugirdytas ar apsvaigintas asmuo.“¹⁴¹ Baudžiamąją atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės yra svarbios skiriant bausmę, nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, bausmės rūšies ir dydžio požiūriu.¹⁴² Ši baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė apibūdina nusikalstamą veiką padariusį subjektą ir pagrindines priežastis dėl ko jis padarė įstatymo uždraustą veiką.¹⁴³ Apie šią atsakomybę lengvinančią aplinkybę mokslinių straipsnių ar daug vadovėlių, aiškinančių jos esmę, nėra. Pagrindė apie ją yra rašoma baudžiamojo kodekso komentaro pirmoje dalyje, o Vytautas Piesliakas, Lietuvos baudžiamosios teisės vadovėlyje, prie šios aplinkybės yra nurodęs, kad praktikoje, dėl šios lengvinančios aplinkybės ginčų kyla retai,¹⁴⁴ o ir teismų praktikoje ji nėra labai dažnai nagrinėjama. Nagrinėjant šią lengvinančią aplinkybę svarbiausias jos aspektas yra tai, kad asmuo, kuris buvo nugirdytas arba apsvaigintas prieš savo valią, nevisapusiškai suprato savo veiksmus ar galėjo juos valdyti. Ir ši būseną, kitaip nei ribotas pakaltinamumas, yra neilgalaiškė ir ji atsiranda dėl kitų asmenų poveikio.¹⁴⁵ Kaip jau buvo minėta ši aplinkybė, teismų praktikoje pasitaiko labai retai, o ir dažniausiai teismas ją atmeta, nes nebūna nustatyta, kad kaltinamasis buvo prieš savo valią apsvaigintas ir dėl to padarė nusikalstamą veiką.¹⁴⁶

Vienintelė baudžiamoji byla, kurioje ši aplinkybė buvo pripažinta buvo nagrinėjama dar 2006 metais.¹⁴⁷ Baudžiamojoje byloje, Lietuvos apeliacinis teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kurioje apsvaigimas, kai nusikaltimo padarymo metu E.M.

¹⁴¹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61: 59 straipsnio 2 dalies 12 punktą.

¹⁴² Piesliakas (Antroji knyga), *supra note*, 10: 274.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 straipsniai), *supra note*, 18, 331.

¹⁴⁴ Piesliakas (Antroji knyga), *supra note*, 10: 292.

¹⁴⁵ *Ibid*, 331.

¹⁴⁶ „Lietuvos Apeliacinio Teismo 2015 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-362-396/2015“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=465d4508-c9df-44f2-9008-e2cfaba71ea3>

„Lietuvos Apeliacinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-335/2014“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0ae74bb1-0cc3-4c83-9284-10a7dc88f0c8>

¹⁴⁷ „Lietuvos Apeliacinio Teismo 2006 m. sausio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-85/2016“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0aabbfa-0782-47d7-ab9a-172f204dfc84>

dar buvo nepilnametis, buvo pripažintas, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė ir panaikinęs šią nuosprendžio dalį, nuteistojo apsvaigimą pripažino, kaip lengvinančią aplinkybę. E.M. šioje byloje buvo kaltinamas pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punktą, už tai, kad tyčia dėl chuliganiškų paskatų nužudė S.S. Būtent dėl aptariamą lengvinančios aplinkybės taikymo apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismas vertindamas nuteistojo apsvaigimą nuo alkoholio ir narkotinių medžiagų juos išskyrė, tai yra atskirai vertino apsvaigimą nuo alkoholio ir apsvaigimą nuo narkotinių medžiagų. Pirmosios instancijos teismas nepripažino, kad apsvaigimas nuo narkotinių medžiagų yra E.M. baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė, motyvuodamas tuo, kad E.M. narkotinėmis medžiagomis buvo apsvaigintas prieš savo valią, o apsvaigimą nuo alkoholio vertino kaip sunkinančią aplinkybę. Dėl to apeliacinis teismas taisydamas pirmosios instancijos teismo nuosprendį nurodė, kad „tokia teismo išvada neteisinga ir nepagrįsta. Jau pačiose teismo išvadose šioje dalyje yra akivaizdžių prieštaravimų. Atsisakius E.M. atsakomybę sunkinančia aplinkybe pripažinti jo apsvaigimą nuo narkotinių medžiagų, tuo pat metu tokia aplinkybe buvo pripažintas šio nuteistojo apsvaigimas nuo alkoholio, nors E.M. ir nugirdė, ir apsvaigino narkotikais tas pats kitas nuteistasis E.K.“¹⁴⁸ Apeliacinis teismas, vertindamas tai, kad E.M. veikos padarymo metu buvo nepilnametis, ir tik susitikęs su pilnamečiu E.K., kuris E.M. ir nupirko alkoholinių gėrimų, šiuo atveju alaus, ir nors E.M. gėrė alkoholį savo noru, tam vis tiek darė įtakos E.K. veiksmai, kuris ir pirmosios instancijos teismo metu buvo nuteistas už tai, kad nugirdė nepilnametį. Dėl to apeliacinis teismas panaikino E.M. taikytą atsakomybę sunkinančią aplinkybę, o išaiškinus tai, pasidaro akivaizdu, kad E.M. buvo apsvaigintas tiek alkoholiu, tiek narkotinėmis medžiagomis prieš savo valią ir teismas privalėjo E.M. pripažinti 59 straipsnio 1 dalies 12 punkte įtvirtintą lengvinančią aplinkybę. Apeliacinis teismas pripažindamas šią lengvinančią aplinkybę nurodė, kad „BK 59 str. 1 d. 12 p. nurodyta tokia lengvinanti aplinkybė yra tai, kad nusikalstamą veiką padarė prieš jo valią nugirdytas ar apsvaigintas asmuo. Nors teismas pats padarė išvadą, kad narkotinėmis medžiagomis E.M. buvo apsvaigintas prieš jo valią, tačiau šios aplinkybės pripažinimo jo atsakomybę lengvinančia aplinkybe klausimas net nebuvo svarstomas ir dėl to nuosprendyje iš viso nepasisakyta. Kaip jau buvo išdėstyta, kolegija padarė išvadą, kad E.M. prieš jo valią buvo ne tik apsvaigintas narkotikais, bet ir nugirdytas. Tokios būsenos E.M. ir kitą nepilnametį E.P. E.K. po to įtraukė į nusikalstamą veiką. Šiuo atveju, tai, kad E.M. nusikaltimą padarė būdamas prieš jo valią nugirdytas ir apsvaigintas, turi būti pripažinta jo atsakomybę lengvinančia aplinkybe.“¹⁴⁹ Pripažinus šią baudžiamąją atsakomybę lengvinančią aplinkybę ir panaikinus apsvaigimą, kaip sunkinančią

¹⁴⁸ „Lietuvos Apeliacinio Teismo 2006 m. sausio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-85/2016“, *supra note*, 147.

¹⁴⁹ *Ibid.*

aplinkybę, nuteistajam E.M. vietoj 7 metų laisvės atėmimo bausmės, apeliacinis teismas paskyrė 6 metų laisvės atėmimo bausmę.

Šioje situacijoje kyla klausimas, ar visais atvejais, nepilnamečiams, kurie vartoja alkoholį ar kitas psichiką veikiančias medžiagas savo noru, bet pilnamečių asmenų iniciatyva, teismai tokį nepilnamečio apsvaigimą vertina taip, kad jis nepilnamečiui asmeniui buvo sukeltas prieš jo valią. Teismų praktikoje, daugiau baudžiamųjų bylų, kuriose nepilnamečiui asmeniui būtų taikyta šiame baigiamojo darbo skyrelyje nagrinėjama lengvinanti aplinkybė, nepasitaikė, o ir apsvaigusiams nepilnamečiams, jų, savanoriškai sukeltas apsvaigimas, dažniausiai yra vertinamas, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė. Galima būtų prisiminti tai, kad fiziologinis, savanoriškai sukeltas apsvaigimas nėra laikomas baudžiamąją atsakomybę panaikinančia aplinkybe, taip pat nesvarbu koks apsvaigimo laipsnis yra nustatytas asmeniui, jis vis tiek laikomas pakaltinamu. „Šiuo požiūriu nei įstatymų leidėjas, nei teismų praktika nepilnamečiams nedaro jokių išlygų, nors mokslinėje literatūroje paskelbti duomenys rodo, kad vaikai yra 20 kartų jautresni nuodų poveikiui negu suaugusieji.“¹⁵⁰ Vaikams, alkoholio ar kitų svaigiuųjų medžiagų vartojimo pasekmės yra žymiai didesnės, gali sukelti daugiau sveikatos problemų, tai yra smegenų pažeidimai, poveikis kepenims, „alkoholio vartojimas spartaus augimo ir vystymosi periodu gali pažeisti hormonų pusiausvyrą, kuri būtina normaliam organų, raumenų ir kaulų vystymuisi.“¹⁵¹ Taip pat alkoholio, narkotinių, psichotropinių medžiagų vartojimas jauname amžiuje keičia vaiko elgesį, jis pasidaro agresyvesnis, šiurkštesnis. Bet visgi nėra nustatyta kažkokių išimčių nepilnamečiams asmenims, kurie apsvaigę padaro nusikalstamas veikas, kai jie psichiką veikiančias medžiagas vartojo suaugusiųjų asmenų iniciatyva, nes tokiu atveju priverstimo vartoti tokias medžiagas nėra, nes nepilnametis jas vartojo savo noru. Vertinant šią, baudžiamąją atsakomybę lengvinančią aplinkybę, kai ji yra taikoma nepilnamečiams, vadovaujamosi tokiomis pačiomis nuostatomis, kaip ši aplinkybė būtų taikoma pilnamečiam asmeniui. Tai reiškia, kad nepilnamečiui, kuris pats savo noru svaiginosi ir sukėlė sau tokią būseną, dėl kurios nebegalėjo kontroliuoti savo veiksmų, negali būti taikoma ši lengvinanti aplinkybė. O ir vien tai, kad kažkoks suaugęs asmuo pasiūlė nepilnamečiui vartoti šias medžiagas, tai yra įtraukė nepilnametį asmenį į girtavimą neturėtų būti vertinama, kaip lengvinanti aplinkybė.¹⁵² Taip pat ir 2003 metais, LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31/2003, dėl sunkaus kūno sužalojimo, kurioje buvo kaltinamas nepilnametis asmuo, kasaciniame skunde buvo skundžiama tai, kad teismas nepagrįstai pripažino nepilnamečiui kaltininkui atsakomybę sunkinančią aplinkybę – kad jis veikos padarymo metu

¹⁵⁰ Anna Drakšienė ir Romualdas Drakšas, *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*, (Vilnius: Eugrimas, 2008), 63.

¹⁵¹ Laura Varžinskienė, „Vaikų alkoholizmas: priežastys, pasekmės ir prevencijos gairės“, Socialinis darbas. Patirtis ir metodai ISSN 2029-0470 5(1) (2010): 35-36, <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367175670103/J.04~2010~1367175670103.pdf>

¹⁵² Drakšienė ir Drakšas, *op. cit.*, 318.

buvo apsvaigęs, nes į alkoholinių gėrimų vartojimą jį įtraukė suaugusieji. Teismas kasacinį skundą atmetė ir nurodė, kad „aplinkybė, kad kaltininkui alkoholinius gėrimus pasiūlė vartoti suaugęs asmuo, Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuomone, nėra reikšminga nustatant, ar girtumas yra nepilnamečio atsakomybę sunkinanti aplinkybė, nes byloje nėra jokių duomenų, kurie patvirtintų, jog J. S. prieš savo valią buvo verčiamas vartoti alkoholinius gėrimus.“¹⁵³ Iš to galima suprasti, kad teismas ne tik, tokio nepilnamečio apsvaigimo nevertins, kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės, bet tikėtina, kad tai pripažins sunkinančia aplinkybe, jeigu apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Aišku, dėl to įdomu, kodėl prieš tai nagrinėtoje byloje apsvaigimą nuo alkoholio apeliacinis teismas pripažino, kaip lengvinančią aplinkybę. Tikėtina dėl to, kad jau buvo nustatyta, kad apsvaigimas nuo narkotinių medžiagų buvo priverstinis, o kitu atveju, pagal kasacinio teismo bylą, jeigu šios aplinkybės nebūtų, teismas nevertintų to kaip nugirdymo, nes nepilnametis alkoholį vartojo nieko neverčiamas, bet autorės nuomone, vertinant bylos aplinkybes toks apsvaigimas neturėtų būti pripažintas ir sunkinančia aplinkybe. Taip pat apeliacinės instancijos teismo byloje suaugęs asmuo, kuris vartojo alkoholį kartu su nepilnamečiu, pagal LR BK 161 straipsnio 2 dalį buvo pripažintas kaltu, dėl vaiko nugirdymo. Bet šiuo klausimu aiški teismų praktika nėra susiformavusi.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek priverstinis apsvaigimas kaip baudžiamąją atsakomybę šalinant aplinkybė, tiek, kaip lengvinanti aplinkybė, nėra labai plačiai analizuojama, bei taikoma teismų praktikoje. Bet vien tai, kad tokios aplinkybės yra įtvirtintos LR BK, dar kartą parodo, kad Lietuvoje apsvaigimo vertinimas baudžiamojoje teisėje yra platesnis negu prieš tai nagrinėtose Europos valstybėse. Pagrindinė pastebėta problema, yra tai, kaip vertinti, kai nepilnamečiai asmenys savo noru vartoja alkoholinius gėrimus ar kitas psichiką veikiančias medžiagas, bet tokias medžiagas jiems pasiūlo vartoti suaugusieji asmenys. Iš LAT praktikos suprantama, kad toks apsvaigimas nebus vertinamas kaip priverstinis, bet apeliacinis teismas tokį apsvaigimą įvertino, kaip nugirdymą. Kai nepilnametis, savo noru, kai nėra grasinimo, vertimo ar kitokios prievartos, vartoja alkoholį, narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas, kartu su pilnamečiu asmeniu, ir neturėtų reikšti, kad tokiu atveju vaikas yra nugirdomas. Bet atsižvelgiant į tai, kad alkoholio įtaka vaikui yra daug didesnė negu suaugusiam asmeniui, teismai nagrinėdami bylas, kuriose kaltinami nepilnamečiai ir nustačius, kad nepilnametis asmuo alkoholinius gėrimus ar kitas svaigiąsias medžiagas vartojo suaugusiojo asmens iniciatyva, bet savo noru, į tai atsižvelgus, tokio apsvaigimo, nepilnamečiui, jeigu jis ir turėjo įtakos veikos padarymui, būtų galima nepripažinti atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Jeigu

¹⁵³ Drakšienė ir Drakšas, *supra note*, 150, 318.

vaikas svaiginasi savo iniciatyva, iš kažkur gavęs šių medžiagų ir dėl apsvaigimo padaro nusikalstamą veiką bei apsvaigimas turi įtakos, sunkinanti aplinkybė būtų nustatyta pagrįstai.

2.3. Apsvaigimas, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė

Patologinis girtumas, nesavanoriškas apsvaigimas, kaip baudžiamąją atsakomybę šalinanti arba lengvinanti aplinkybė teismų praktikoje yra pakankamai retas dalykas, bet savanoriškas apsvaigimas teismų praktikoje pasitaiko labai dažnai, dėl to jis yra pakankamai išanalizuotas. LR BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punkte yra įtvirtinta, kad baudžiamąją atsakomybę sunkinančia aplinkybe yra laikoma tai, kad „veiką padarė asmuo, apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jeigu šios aplinkybės turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui.“¹⁵⁴ Ši aplinkybė apibūdina nusikalstamą veiką padariusio asmens didesnę pavojingumą ir šios aplinkybės įtvirtinimas prie baudžiamąją atsakomybę sunkinančių aplinkybių turi daug prevencinės reikšmės.¹⁵⁵ Iš karto atkreiptinas dėmesys į tai, kad norint pripažinti apsvaigusiam, nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui šią sunkinančią aplinkybę, svarbiausia yra nustatyti, kad apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Apsvaigimo įtaka nusikalstamos veikos padarymui, pavyzdžiui, gali pasireikšti tuo, kad apsvaigimas „sustiprina kaltininko pasiryžimą padaryti nusikalstamą veiką, nulėmė neatsargų kaltininko elgesį,“¹⁵⁶ ir kita. Taip pat ši aplinkybė gali būti pripažinta sunkinančia, tik tada, kai apsvaigimas nėra numatytas, kaip nusikalstamos veikos sudėties požymis.¹⁵⁷ Teismų praktikoje taip pat yra išaiškinta, kad „šios atsakomybę sunkinančios aplinkybės turinį sudaro du tarpusavyje susiję momentai: a) kaltininkas padarė veiką apsvaigęs nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir b) apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, girtumas buvo pagrindinė priežastis susiformuoti nusikalstamam sumanymui ir jį realizuoti.“¹⁵⁸

Pastebėtina, kad apsvaigimas, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė yra dažniausiai pripažįstamas dėl smurtinių nusikalstamų veikų padarymo, o nusikalstamą veiką padarę asmenys dažniausiai teigia, kad jo apsvaigimo būseną neturėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Taip pat apsvaigimas yra dažna smurto artimoje aplinkoje priežastis. Aišku negalima

¹⁵⁴ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61: 60 straipsnio 2 dalies 9 punktas.

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 straipsniai), *supra note*, 18, 340.

¹⁵⁶ „Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54 – 64 str.) apžvalga,“ *supra note*, 16.

¹⁵⁷ *Ibid.*

¹⁵⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-334-699/2017“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=f8b39655-ee97-48fa-9efc-f1087e6aa6a7>

teigti, kad visose baudžiamosiose bylose, dėl smurtinių nusikalstamų veikų apsvaigimas bus kaip sunkinanti aplinkybė, nes kaip jau buvo minėta neužtenka nustatyti tik tai, kad asmuo buvo apsvaigęs, bet ir tai, kad apsvaigimas turėjo įtakos veikos padarymui. Nagrinėjant apsvaigimą, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę, svarbu paminėti ir tai, kad norint pripažinti, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo, veikos padarymo metu buvo apsvaigęs, nėra būtina, kad byloje būtų alkoholio kiekio matuoklio duomenys. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad „Apsvaigimas nuo alkoholio, kaip asmens, vartojusio alkoholį, būseną, nustatomas pagal bendrąsias įrodinėjimo taisykles, nes BPK nenustatyta kokių nors privalomų įrodinėjimo būdų. Teismų praktikoje asmens apsvaigimas nuo alkoholio nustatomas ne tik alkoholio kiekio matuoklio duomenimis, bet ir remiantis liudytojų, paties kaltininko parodymais, taip pat kitais duomenimis, kuriuos teismas pripažįsta įrodymais.“¹⁵⁹

LAT nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-596/2010 asmuo M.B. buvo nuteistas pagal 129 straipsnio 1 dalį, už tai, kad nužudė R.O. Viena iš aplinkybių, kurią nuteistasis ginčija yra tai, kad teismas nepagrįstai pripažino jo apsvaigimą, kaip atsakomybę sunkinančią aplinkybę. Nuteistasis tai motyvavo tuo, kad „apsvaigimas nuo alkoholio galėjo lemti tik jo suvokimą, kad paskubomis eina prie nukentėjusiojo ir rankoje nešasi peilį. Kasatorius kritikuoja teismo motyvus pripažįstant šią atsakomybę sunkinančią aplinkybę ir nurodo, kad tokiu atveju būtina nustatyti, ar apsvaigimo būseną lėmė tokie kaltininko veiksmai, kurių jis, būdamas neapsvaigęs, nepadarė, ir tai gali būti susiję tik su kaltininko elgesiu veikos padarymo metu.“¹⁶⁰ LAT atmetęs nuteistojo kasacinį skundą, nurodė, kad apsvaigimas yra faktinė bylos aplinkybė, kuri yra nustatoma pirmosios arba apeliacinės instancijos teismo, šioje byloje tiek apeliacinės instancijos teismas, tiek pirmosios instancijos teismas nustatė, kad nuteistasis M.B., veikos padarymo metu buvo apsvaigęs. Kasacinis teismas, taip pat nurodė, kad apeliacinis teismas motyvuotai pasisakė dėl ko apsvaigimas buvo vertintinas, kaip sunkinanti aplinkybė ir kad apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, dėl to nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai nepadarė klaidų taikydami šią aplinkybę.¹⁶¹

Kitoje LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-397/2014, asmuo A.G. buvo nuteistas pagal LR BK 135 straipsnio 1 dalį, už tai, kad kitam asmeniui padarė sunkų sveikatos sukrikdymą. Šioje

¹⁵⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49-693/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ba13ad22-fece-4994-91f9-fd1d9bf29160>

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296-942/2018“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3877575c-be2b-4a6f-a711-7d9315c07dc4>

¹⁶⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-596/2010“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cecb5ab6-6ce8-4a64-b5c4-8054016eec70>

¹⁶¹ *Ibid.*

byloje nuteistasis taip pat ginčija tai, kad teismai netinkamai įvertino jo apsvaigimą, kaip atsakomybę sunkinančią aplinkybę, nes nusikalstamos veikos padarymui įtakos turėjo ne apsvaigimas, o nukentėjusiojo veiksmai, ir net jeigu nuteistasis veikos padarymo metu būtų buvęs blaivus, vien dėl įžeidimo, būtų sumušęs nukentėjusįjį.¹⁶² Aišku, kaip ir prieš tai minėtoje byloje, taip ir šioje, teismas tokius nuteistojo argumentus atmetė ir nurodė, kad byloje surinkti įrodymai buvo pakankamas pagrindas apsvaigimą pripažinti, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę. „Iš paties nuteistojo, taip pat nukentėjusiojo E. L., liudytojų R. K., Ž. R., R. A. parodymų matyti, kad prieš nusikaltimą A. G. gėrė alkoholinius gėrimus ir begeriant susipyko su nukentėjusiuoju. Nuteistasis teisme pripažino, kad su nukentėjusiuoju buvo draugai, anksčiau niekada nesimušė, todėl pats negali suprasti, kaip tai įvyko. Atsižvelgdamas į tai, teismas visiškai pagrįstai nusprendė, jog kasatoriaus nemotyvuoto ir agresyvaus elgesio priežastis buvo alkoholio įtaka, nes nukentėjusysis iki įvykio nieko blogo jam nepadarė, todėl BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punkte numatytą atsakomybę sunkinančią aplinkybę nustatė pagrįstai.“¹⁶³ Šiose baudžiamosiose bylose kažkokių problemų, kad būtų galima pripažinti apsvaigimą, kaip sunkinančia aplinkybę nekilo ir teismai atmetė nuteistųjų nepagrįstus teiginius, kad jų apsvaigimas neturėjo įtakos padarytomis nusikalstamoms veikoms.

Daugelyje tyrimų nustatyta, kad alkoholis ir psichostimuliatoriai yra artimiausi smurto rizikos veiksniai. Literatūroje nurodoma, kad agresyvus elgesys ir apsvaigimas nuo alkoholio yra glaudžiai susiję. Pavyzdžiui, didelis apsvaigimo nuo alkoholio paplitimas smurtinių nusikalstamų veikų metu ir dažnesni alkoholio vartojimo sutrikimai tarp smurtautojų, palyginti su nesmurtinius nusikaltimus darančiais pažeidėjais, rodo alkoholio ir smurto ryšį.¹⁶⁴ Smurto artimoje aplinkoje atvejais, apsvaigimas nuo alkoholio, dažnai yra smurto priežastis. Vien analizuojant baudžiamąsias bylas, dėl smurto artimoje aplinkoje pagal nusikalstamos veikos fabulą, pastebimą, kad apsvaigimas labai dažnai figūruoja ir turi įtakos nusikalstamos veikos padarymui.¹⁶⁵ Taip pat

¹⁶² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-397/2014“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=f34d9852-a8ee-4f2c-9ea4-c5a9fc0355ef>

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ Ulrika Haggård-Grann, Johan Hallqvist, Niklas Långström ir Jette Möller, „The role of alcohol and drugs in triggering criminal violence: a case-crossover study“, *Society for the Study of Addiction*, (2006): 100. https://www.researchgate.net/profile/Niklas-Langstroem/publication/7378720_The_role_of_alcohol_and_drugs_in_triggering_criminal_violence_A_case-crossover_study/links/5afd55a80f7e9b98e04070ee/The-role-of-alcohol-and-drugs-in-triggering-criminal-violence-A-case-crossover-study.pdf

¹⁶⁵ „Klaipėdos Apylinkės Teismas 2019 m. kovo 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-259-526/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=fe6b7043-f4bc-4fec-aad3-5aa9a82ed297>

„Klaipėdos Apylinkės Teismas 2020 m. sausio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-229-563/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=4fea2faa-6e29-4c99-8cf0-a6c273dcc7ed>

ir nukentėjusieji ar liudytojai dažnai atvejais, nurodo, kad smurto priežastis galėjo būti apsvaigimas. Pagal tai galima suprasti, kaip alkoholis veikia asmenį, kad vien išgėręs alkoholinių gėrimų ar svaigindamasis kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis, asmuo gali labai stipriai pakeisti savo elgesį. Teismai vertindami nukentėjusiųjų, liudytojų ar pačių įtariamųjų parodymus, būtent ir nustato, kad apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Kauno apylinkės teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1-99-667/2020, asmuo buvo pripažintas kaltu dėl LR BK 140 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padarymo, kad sukėlė fizinį skausmą buvusiai sutuoktinei. Kaltinamasis nurodė, kad jis buvo išgėręs, taip pat ir nukentėjusioji nurodė tą patį, bei nurodė, kad „kai negeria, jis normalus yra.“¹⁶⁶ Taip pat nukentėjusioji nurodė, kad išgėręs kaltinamasis tampa agresyvus, tą patį nurodė ir įvykio liudytojai. Dėl to Kauno apylinkės teismas, įvertinęs tokius liudytojų parodymus, kaltininkui, baudžiamąją atsakomybę sunkinančia aplinkybe pripažino apsvaigimą.¹⁶⁷ Kitoje byloje, apsvaigimo įtaka nusikalstamos veikos padarymui, taip pat buvo nustatyta pagal nukentėjusiosios ir liudytojų parodymus. Lietuvos apeliacinio teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1A-198-197/2019, asmuo buvo nuteistas pagal LR BK 135 straipsnio 2 dalies 3 punktą, nes sunkiai sutrikdė šeimos narės – sugyventinės sveikatą. Nukentėjusioji nurodė, kad prieš įvykį buvo girtaujama, tiek ji, tiek nuteistasis vartojo alkoholinius gėrimus, taip pat apklaustas Lietuvos probacijos tarnybos specialistas, kuris buvo paskirtas prižiūrėti nuteistąjį, dėl prieš tai buvusių smurto artimoje aplinkoje atvejų, nurodė, kad pagal specialią metodiką buvo nustatyta, kad nuteistasis būdamas apsvaigęs gali tapti agresyvus, impulsyvus, taip pat prieš tai paskirtos bausmės atidėjimo laikotarpiu nevykdė įpareigojimo nevartoti psichiką veikiančių medžiagų, tai yra buvo neblaivus, darė pažeidimus. Įvertinus tai, buvo pripažinta, kad apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui.¹⁶⁸

Teismų praktikoje pasitaiko ir tokių atvejų, kai pirmosios instancijos teismas apsvaigimą sunkinančia aplinkybe pripažino baudžiamojoje byloje dėl vagystės, bet tiek apeliacinės, tiek kasacinės instancijos teismas šią aplinkybę panaikino. LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-628/2021, asmuo M.T. buvo nuteistas pagal 178 straipsnio 1 dalį, dėl to, kad slapta pagrobė ant

„Klaipėdos Apylinkės Teismas 2020 m. sausio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. e1-244-659/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=83f57870-d88f-4f39-a252-1ebbb1d3d331>

„Kauno Apylinkės Teismas 2019 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-34-311/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f175a33a-b17e-43da-a900-efb7928124e8>

¹⁶⁶ „Kauno Apylinkės Teismas 2020 m. vasario 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-99-667/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=31e24f03-d4c0-4430-a23c-5f04313839bd>

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ „Lietuvos Apeliacinis Teismas 2019 m. kovo 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-198-197/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a0b20327-6f14-41ec-a2a3-341c7b5dc43e>

suoliuko padėtą I.V. kuprinę - bendra pagrobto turto vertė – 1407,97 Eurai.¹⁶⁹ Apeliacinės instancijos teismas nagrinėdamas šią bylą iš karto pastebėjo, kad pirmosios instancijos teismas apsvaigimą, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę pripažino nepagrįstai. Šiaulių apygardos teismo baudžiamojoje byloje Nr. 1A-90-300/2020, nuteistasis M.T. teigė, kad apsvaigimas įtakos nusikalstamos veikos padarymui neturėjo, nes jis nusikalstamą veiką būtų padaręs ir tuo atveju, jeigu būtų blaivus, nes jam labai reikėjo pinigų. „Jei nusikalstamas sumanymas susiformavo iš anksto ir nustatyta išankstinė tyčia padaryti nusikaltimą, tokiu atveju alkoholio vartojimas nelemia asmens apsisprendimo padaryti nusikaltimą; taigi būtina tiksliai įvertinti nusikalstamos veikos padarymo situaciją.“¹⁷⁰ Dėl to ir šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo vertinti, kad nuteistojo apsisprendimui įvykdyti vagystę turėjo jo apsvaigimas ir teismas šią aplinkybę pašalino.¹⁷¹

Apibendrinant galima teigti, kad apsvaigimas, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė teismų praktikoje pasitaiko daug dažniau negu nesavanoriškas apsvaigimas arba patologinis girtumas. Kai yra nustatomas apsvaigimo faktas, norint savanorišką apsvaigimą pripažinti sunkinančia aplinkybe, reikia įrodyti, kad apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Smurto artimoje aplinkoje atvejais, ar kitais smurtinių nusikalstamų veikų padarymo atvejais, įrodyti, kad apsvaigimas turėjo įtakos tikėtina bus galima padaryti pagal kaltininko, nukentėjusiojo ar kitų liudytojų parodymus, o tiksliausiai įtaką galima nustatyti, kai parodymuose nurodoma, kaip alkoholis ar kitos psichiką veikiančios medžiagos paveikia kaltininko elgesį. Taip pat, kitaip, nei daugelyje nagrinėtų Europos valstybių atskirai apsvaigimas, kaip sunkinanti aplinkybė nėra įtvirtintas, išskyrus Latvijos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. O tai, kad Europos valstybėse nėra įtvirtinta, aiškių gairių, kaip apsvaigimas turi būti vertinamas, tai yra, kad apsvaigimas nėra numatytas nei kaip lengvinanti aplinkybė, nei kaip sunkinanti yra matoma, kaip trūkumas.¹⁷² Dėl to, kaip jau buvo minėta, Lietuvos baudžiamojoje teisėje apsvaigimo vertinimas baudžiamosiose bylose, yra įtvirtintas plačiau, negu užsienio šalyse. Tik labai svarbu, kad norint apsvaigimą pripažinti, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę, nustatyta, kad apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, kas reikštų, kad ne visais atvejais, kai asmuo padaro nusikalstamą veiką, būdamas pačio sukėltoje apsvaigimo būsenoje, pasunkins jo baudžiamąją atsakomybę.

¹⁶⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-628/2021“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 26 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=eb700a2b-ee71-4584-ba2f-53fe83802ff0>

¹⁷⁰ „Šiaulių Apygardos Teismo 2020 m. liepos 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-90-300/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 28 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=4c9b2a41-76ff-4b4d-8e6d-250c2f6be549>

¹⁷¹ *Ibid.*

¹⁷² Golonka, *supra note*, 53: 159.

2.4. Apsvaigimas, kaip nusikalstamos veikos sudėties požymis

Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse yra įtvirtinti du straipsniai, kurių dispozicijoje, kaip nusikalstamą veiką kvalifikuojanti aplinkybė yra įvardijamas apsvaigimas nuo alkoholio, taip pat viename iš dviejų straipsnių yra įvardijamas ir apsvaigimas, nuo narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų. Abu nusikalstamų veikų straipsniai yra įtvirtinti LR BK XXXIX skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai transporto eismo saugumui“. Šiame skyriuje įstatymo saugoma vertybė yra transporto eismo saugumas, taip pat 281 straipsnyje įtvirtintos ir šiam darbui aktualios, nusikalstamos veikos papildomi objektai yra žmogaus gyvybė, sveikata ir nuosavybė.¹⁷³

„Alkoholio vartojimas kelia didelį pavojų ne tik pačiam vartojančiam, bet ir aplinkiniams.“¹⁷⁴ Vienas iš tokių pavojų – transporto priemonių vairavimas esant vairuotojui neblaiviam, arba apsvaigusiam nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Taip pat analizuojant eismo įvykius, vairavimas apsvaigus yra labai svarbus veiksnys.¹⁷⁵ Pagal 2020 metų statistikos duomenis, eismo įvykių, kuriuose nukentėjo žmonės skaičius buvo 2817, o 2021 metais – 2863, dėl neblaivių vairuotojų kaltės 2020 metais, buvo užregistruoti 239 eismo įvykiai kurių metu buvo sužaloti ar žuvo žmonės, kas sudaro apie 8,4 procentus visų registruotų eismo įvykių, o 2021 metas – 176, kas sudaro apie 6,1 procento visų registruotų eismo įvykių.¹⁷⁶ Nors pagal Lietuvos kelių policijos tarnybos eismo įvykių Lietuvoje statistikos duomenis, lyginant 2020 metus ir 2021 metus eismo įvykių dėl neblaivių vairuotojų kaltės, skaičius yra sumažėjęs, bet tai nereiškia, kad jų visai nėra ir žmonės vis tiek sėda už transporto priemonės vairo būdami neblaivūs ar apsvaigę nuo psichiką veikiančių medžiagų, nors didžioji dalis tokių vairuotojų žino kokia atsakomybė jų laukia. Baudžiamoji atsakomybė, asmenims, kurie vairuoja transporto priemones būdami apsvaigę nuo alkoholio ar psichiką veikiančių medžiagų, kyla tada, kai eismo įvykio metu buvo sužaloti arba žuvo žmonės, arba būna padaryta didelė turtinė žala nukentėjusiajam. Taip pat pagal LR BK 281¹ straipsnį, baudžiamoji atsakomybė yra numatyta vien tik už transporto priemonės vairavimą, kai vairuotojui yra nustatomas didesnis negu 1,51 promilės girtumo laipsnis, arba vairuotojui nustatčius girtumo

¹⁷³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 straipsniai), *supra note*, 18, 430.

¹⁷⁴ Audronė Astrauskienė ir Laima Bulotaitė, „Lietuvos gyventojų, vairavusių apsvaigus nuo Alkoholio, alkoholio vartojimo įpročiai“, *„Visuomenės sveikata“* 1(52), (2011): 82, [https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2011.1\(52\)/Sveik_1\(52\)_Bulotaite_M.pdf](https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2011.1(52)/Sveik_1(52)_Bulotaite_M.pdf)

¹⁷⁵ Milda Motiejūnaitė-Timinskienė ir Laima Bulotaitė, „Asmenų, praradusių vairuotojo pažymėjimą dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio, alkoholio vartojimo įpročiai ir aštrių pojūčių siekis“, *„Visuomenės sveikata“* 3(58), (2012): 93. [https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2012.3\(58\)/VS%202012_3\(58\)_Motiejunaite.pdf](https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2012.3(58)/VS%202012_3(58)_Motiejunaite.pdf)

¹⁷⁶ „2021 m. Gruodžio mėn. Eismo įvykių, kuriuose nukentėjo žmonės, trumpa apžvalga (pagal teritorinį administracinį suskirstymą)“, Lietuvos kelių policijos tarnyba, žiūrėta 2022 m. vasario 28 d. https://lkpt.policija.lrv.lt/uploads/lkpt.policija/documents/files/statistika/2021/202112_apzvalga.pdf

požymius, jis atsisako pasikrinti girtumą, arba vartoja alkoholį, po eismo įvykio, iki jo aplinkybių išaiškinimo ir vairuotojui nustatomas didesnis, negu 1,51 promilės girtumo laipsnis. Šio straipsnio dispozicijoje yra nurodomi trys alternatyvūs nusikalstamos veikos padarymo būdai, ir dėl trečiojo svarbu paminėti, tai, kad atsakomybė pagal 281¹ straipsnio 1 dalį, dėl alkoholio vartojimo po eismo įvykio, iki jo aplinkybių išaiškinimo, kyla tik tada, kai nėra LR BK 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalyje numatytų aplinkybių. Nepadarius eismo įvykio, baudžiamoji atsakomybė asmeniui kyla tik tuo atveju, kai jis transporto priemonę vairuoja būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kai jam nustatomas didesnis negi 1,51 promilės girtumo laipsnis. Esant tokiai pačiai situacijai, kai nėra padaromas eismo įvykis, o asmuo vairuoja transporto priemonę apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jam kyla administracinė atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – LR ANK) 422 straipsnį.¹⁷⁷ Toks teisinis reguliavimas Lietuvoje, akivaizdžiai skiriasi, nuo prieš tai nagrinėtų Europos valstybių, kuriose vairavimas apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų buvo laikomas, kaip nusikalstama veika, bet kaip jau buvo minėta, toks reguliavimas turi tam tikrų trūkumų.

Viena iš nusikalstamų veikų, kai apsvaigimas yra vertinamas, kaip nusikalstamą veiką kvalifikuojanti aplinkybė, yra įtvirtinta LR BK 281 straipsnyje, tai yra „Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas“.¹⁷⁸ Straipsnyje yra įtvirtinta atsakomybė už kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo pažeidimus, kai dėl pažeidimų įvyksta eismo įvykis, ir eismo įvykio metu padaromas nesunkus arba sunkus sveikatos sutrikdymas, arba žūsta žmogus arba padaroma didelė turtinė žala. Šio straipsnio 2, 4 ir 6 dalyse yra įtvirtinta nusikalstamą veiką kvalifikuojanti aplinkybė, tai yra neblaivumas arba apsvaigimas nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Teismų praktikos, kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalgoje yra nurodyta, kad ši nusikalstamą veiką kvalifikuojanti aplinkybė apibūdina transporto priemonę vairuojančio asmens būklę, apsvaigimas yra faktinė bylos aplinkybė, kuri yra tiesiogiai susijusi su baudžiamojo įstatymo taikymu.¹⁷⁹ Šio straipsnio 8 dalyje yra įtvirtinta, kad neblaivus asmuo yra tas, kuriam nustatytas 0,41 promilės ar daugiau neblaivumo laipsnis, arba asmuo vengė neblaivumo patikrinimo ar iki eismo įvykio aplinkybių nustatymo vartojo alkoholį. Pagal tai, kas išdėstyta 281 straipsnio 8 dalyje, pastebima, kad įstatyme yra įtvirtinta tik apsvaigimo nuo

¹⁷⁷ „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas, 2015 m. birželio 25 d., Nr. XII-1869“, *supra note*, 106: 422 straipsnis.

¹⁷⁸ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61: 281 straipsnis.

¹⁷⁹ „Teismu praktikos keliu transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (Baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga“, *supra note*, 11: 19.

alkoholio laipsnis, o apie apsvaigimą nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų nėra užsimenama, tai yra nėra numatyta maksimali leistina šių medžiagų, koncentracijos norma vairuotojo kraujyje. Dėl to būtų galima spręsti, kad apsvaigimas, nuo narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, dėl šių medžiagų poveikio organizmui bei testavimo ypatybių yra netoleruotinas, esant bet kokiam šių medžiagų kiekiui vairuotojo organizme.¹⁸⁰ Pagal šį LR BK straipsnį, baudžiamoji atsakomybė kyla ir už apsvaigimą nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Reikėtų paminėti, kad 281 straipsnio dispozicija yra blanketinė, norint, kad būtų tinkamai atskleistas šios normos turinys, reikia vadovautis, ne tik LR BK, bet ir kitais teisės aktais,¹⁸¹ tokiais, kaip Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymu ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintomis kelių eismo taisyklėmis (toliau – KET).¹⁸²

Kita, LR BK įtvirtinta nusikalstama veika, kai apsvaigimas yra, kaip nusikalstamos veikos sudėties požymis yra „Transporto priemonės vairavimas, kai vairuoja neblaivus asmuo“, 281¹ straipsnis.¹⁸³ Šis straipsnis yra pakankamai naujas, jis pradėjo galioti nuo 2019 metų balandžio 1 dienos, dėl to ir baudžiamosios teisės literatūroje straipsnis nėra labai plačiai nagrinėtas. Iki 281¹ straipsnio įsigaliojimo, baudžiamoji atsakomybė už vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, kai nėra sukeliamas eismo įvykis, kurio metu sužalojami, žūsta žmonės, arba padaroma didelės turtinės žalos, jau buvo įtvirtinta. 2017 metais sausio 1 dieną, buvo atnaujintas LR BK 281 straipsnis, ir transporto priemonės vairavimas apsvaigus nuo alkoholio, kai vairuotojui nustatytas didesnis negu 1,5 promilės girtumo laipsnis buvo kriminalizuotas ir įtvirtintas 281 straipsnio 7 dalyje.¹⁸⁴ Aurelijus Gutauskas analizuodamas šią nusikalstamą veiką, priminė, kad „vien tik patį vairavimą apsvaigus (net ir nesant kitų taisyklių pažeidimo ir žalingų padarinių sukėlimo) kriminalizuojanti nuostata kuri laiką buvo nustatyta ir 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. Antai BK 281 straipsnio 6 dalyje (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) buvo nustatyta, kad „tas, kas vairavo kelių transporto priemonę būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, nors ir nepažeidė kitų taisyklių ir nesukėlė jokių žalingų padarinių, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas bauda arba areštu“. Vis dėlto, suabejojus tokios veikos pavojingumu, minėtoji nuostata 2003 m. balandžio 10

¹⁸⁰ „Teismu praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (Baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga“, *supra note*, 11: 19.

¹⁸¹ Armanas Abramavičius . ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai). 3 knyga.* (Vilnius: Registrų centras, 2010), 428.

¹⁸² „Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas, 2000 m. spalio 12 d. Nr. VIII-2043“, LRS, žiūrėta 2022 m. vasario 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111999/asr>

„Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas, dėl kelių eismo taisyklių patvirtinimo, 2002 m. gruodžio 11 d. Nr. 1950“, LRS, žiūrėta 2022 m. vasario 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.203613/asr>

¹⁸³ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61: 281¹ straipsnis.

¹⁸⁴ Gutauskas, *supra note*, 17: 103.

d. įstatymu, taigi dar prieš įsigaliojant naujam (dabartiniam) Baudžiamajam kodeksui, buvo panaikinta.“¹⁸⁵ 2000 metų rugsėjo 26 dienos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso redakcijoje, buvo kriminalizuotas ne tik vairavimas apsvaigus nuo alkoholio, bet ir vairavimas apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, bet kaip minėjo A. Gutauskas, ši veika buvo dekriminalizuota ir iki 2017 metų ir už vairavimą apsvaigus asmeniui buvo taikoma, tik administracinė atsakomybė. Kyla klausimas, dėl ko reikėjo, dar 2017 metais kriminalizuoti vairavimą apsvaigus nuo alkoholio, kai vairuotojui nustatomas didesnis negu 1,5 promilės girtumo laipsnis. Atsakymas, būtų labai paprastas, įstatymų leidėjas „siekė didinti eismo saugumą, užkirsti kelią neblaivių vairuotojų daromiems KET pažeidimams, keliantiems itin didelį pavojų kitiems eismo dalyviams.“¹⁸⁶ 2017 metais priimta norma turėjo ir trūkumų. Nusikalstamą veiką įtvirtintą 281 straipsnio 7 dalyje buvo galima padaryti tik tiesioginiais, tyčiais veiksmais, tai yra nebuvo numatytas veikos padarymas dėl neatsargumo.¹⁸⁷ Taip pat vengimas pasitikrinti girtumą, kai buvo nustatyti neblaivumo požymiai, užtraukdavo tik administracinę atsakomybę. Dėl to įstatymų leidėjas 2019 metais įtvirtinto naują LR BK 281¹ straipsnį, kuriame buvo įtvirtintas tiek transporto priemonės vairavimas, kai nustatomas 1,51 promilės girtumo laipsnis, tiek vengimas pasitikrinti girtumą, taip pat straipsnio 2 dalyje buvo numatyta, kad „asmuo atsako ir tais atvejais, kai šio straipsnio 1 dalyje numatytos veikos padarytos dėl neatsargumo.“¹⁸⁸

Nei 2017 metais, kai baudžiamajame įstatyme buvo įtvirtinta 281 straipsnio 7 dalis, dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio, kai nustatytas 1,51 promilės girtumo laipsnis, nei 2019 metais, kai minėta norma buvo pakeista 281¹ straipsniu, vairavimas apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų nebuvo įtvirtintas, kad toks apsvaigimas užtrauktų baudžiamąją atsakomybę. „Net ir haliucinogenų padauginusiam vairuotojui, kuris kelyje mato nesamus dalykus arba nemato realiai esančių dalykų, šiuo atveju negalėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, nes ji tik už alkoholio padauginimą.“¹⁸⁹ Bet tada kyla klausimas ar užtektų žinių apie narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kiekius ir tų kiekių poveikį asmens mąstymui, gebėjimui koordinuoti veiksmus, kad Lietuvoje toks apsvaigimas ir be eismo įvykio padarymo būtų laikomas, kaip nusikaltimas. Pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į tai, kaip apsvaigimas nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų yra vertinamas, kai nuo šių medžiagų apsvaigęs asmuo padaro eismo įvykį. Kaip jau buvo minėta, LAT apžvalgoje dėl teismų praktikos kelių eismo saugumui, yra įtvirtinta, kad bet

¹⁸⁵ Gutauskas, *supra note*, 17: 104.

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ *Ibid.*, 107.

¹⁸⁸ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61: 281¹ straipsnio 2 dalis.

¹⁸⁹ Gutauskas, *op. cit.*, 107.

koks nustatytas narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kiekis vairuotojo organizme yra netoleruotinas. Bet neužtenka nustatyti, kad asmuo, prieš vairuodamas transporto priemonę tų medžiagų vartojo. LAT kasacinėje nutartyje Nr. 2K-313-788-2016 buvo nagrinėjamas nuteistojo J. P. ir jo gynėjo kasacinis skundas. Skunde buvo ginčijama paskirta bausmė, bei apsvaigimo nuo narkotinių ir psichotropinių medžiagų nustatymo aplinkybės. Šioje byloje asmuo buvo kaltinamas pagal LR BK 281 straipsnio 6 dalį, nes būdamas apsvaigęs nuo psichiką veikiančių medžiagų padarė eismo įvykį, kurio metu nukentėjo penki žmonės, o trys iš jų žuvo. Kasacinis teismas atmetęs nuteistojo ir jo gynėjo kasacinį skundą nurodė, kad nuteistojo apsvaigimas buvo nustatytas pagrįstai. Teismas išaiškino, kad „veikai kvalifikuoti pagal BK 281 straipsnio 6 dalį nepakanka nustatyti, kad kelių transporto priemonę vairavęs asmuo iki eismo įvykio buvo vartojęs narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas; tam būtina nustatyti ir tai, kad įvykio metu tas asmuo nuo tų medžiagų buvo apsvaigęs; vien tik narkotinių ar psichotropinių medžiagų pėdsakų suradimas šlapime nėra absoliutus pagrindas konstatuoti apsvaigimo būklę, ypač kai byloje yra prieštaringų duomenų dėl vairuotojo būklės vairavimo metu.“¹⁹⁰ Tačiau nagrinėjant šią bylą apsvaigimo faktas buvo nustatytas tiesioginiais įrodymais, tiek specialisto išvada, kurioje buvo nurodoma, kad J. P. šlapime rasta amfetamino, metamfetamino ir tetrahidrokanabinolio karboksi rūgšties, tiek pačio nuteistojo parodymais, kuriuose, jis patvirtino vartojęs psichiką veikiančias medžiagas, taip pat liudytojai nurodė, kad J. P. prieš vairuodamas automobilį „uostė baltos spalvos medžiagą ir kad dėl to pakito jo elgesys“,¹⁹¹ pagal tokius liudytojų parodymus, galima nustatyti, kad būtent apsvaigimas ir lėmė tokį J. P. elgesį, tai yra vairavimą viršijant greitį ir bendrakeleivių prašymų važiuoti lėčiau ignoravimą, dėl to jo apsvaigimas nuo psichiką veikiančių medžiagų buvo pilnai įrodytas. Bet nors ir aišku, kaip Lietuvoje teismai vertina apsvaigimą nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, ir vis dėl to, pagal tokį kasacinio teismo išaiškinimą neužtenka nustatyti bet kokio šių medžiagų kiekio, kaip buvo įtvirtinta minėtoje LAT apžvalgoje, kažkokių aiškių nuostatų, nėra įtvirtinta. Tikėtina dėl to, įstatymų leidėjas nedrįsta kriminalizuoti vairavimo apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, nepadarius eismo įvykio, kaip buvo įtvirtinta 2000 metų rugsėjo 26 dienos baudžiamojo kodekso redakcijoje ir už tokį vairavimą yra taikoma tik administracinė atsakomybė.

Nustatyti tam tikras apsvaigimo ribas nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, kai apsvaigimo būsenoje yra vairuojama transporto priemonė vis dėl to

¹⁹⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-313-788-2016“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 29 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=61d79b71-414f-4ef5-8f05-60363e41fbd5>

¹⁹¹ *Ibid.*

nebūtų taip paprasta. Su šia problema susiduriama ne tik Lietuvoje įtvirtintame teisiniame reguliavime, bet ir prieš tai nagrinėtose Europos šalyse, aiškių gairių nėra nustatyta. Tik Norvegijoje yra bandoma tokias gaires įtvirtinti, ką ir Lietuva galėtų pritaikyti sau. Pirmiausia, kodėl nėra taip paprasta nustatyti apsvaigimo nuo narkotinių psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų draudžiamo kiekio, vairuojant transporto priemones? Paprasčiausias atsakymas būtų toks, kad nustatyti, kad asmuo yra apsvaigęs nuo minėtų medžiagų yra šiek tiek sudėtingiau, negu nustatyti apsvaigimą nuo alkoholio. Lietuvoje dažniausiai vairuotojų apsvaigimas nuo alkoholio yra tikrinamas alkoholio kiekio matuokliu, kuriuo iš karto nustatoma etilo alkoholio koncentracija iškvėptame ore, ir matomas tikslus skaičius, tai yra promilės, koks girtumas asmeniui yra nustatytas. Kai nustatyti apsvaigimą nuo psichiką veikiančių medžiagų, išskyrus alkoholį, nėra taip paprasta, nes asmuo turi būti pristatomas į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, kur asmeniui būna atliekama medicininė apžiūra. „Medicininė apžiūra neblaivumui ar apsvaigimui nustatyti – asmens sveikatos priežiūros įstaigų ar laisvės atėmimo įstaigų asmens sveikatos priežiūros specialistų atliekami veiksmai, kuriais nustatoma, ar asmuo yra neblaivus arba apsvaigęs.“¹⁹² Taip pat lyginant alkoholio ir narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų poveikį, kiek laiko šios medžiagos gali būti randamos žmogaus organizme, ir kiek jos veikia asmens mąstymą, veiksmus, poveikis nėra vienodas. Pavyzdžiui alkoholis žmogaus kraujyje gali būti randamas iki 6 valandų laikotarpyje, iškvėptame ore – 12 – 24 val., šlapime – 12 – 24 val.¹⁹³ Kai atlikus šlapimo testą dėl narkotinių medžiagų nustatymo, heroinas žmogaus šlapime gali išlikti nuo 1 iki 3 dienų, kokainas – 2 – 3 dienas, marihuana – 1 – 7 dienas, metamfetaminas – 2 – 3 dienas ir MDMA (ekstazis) – 2 – 4 dienas.¹⁹⁴ Iš karto pastebima, kad alkoholis asmens šlapime išlieka daug trumpesnę laiką tarpą, negu minėtos narkotinės medžiagos, bet tai irgi negali reikšti, kad heroinas, kokainas, marihuana ir kitos medžiagos, nurodytą laiką, kiek jos išbūna organizme, kelia asmeniui joms būdingą poveikį. O tikėtina, kad ir po kelių dienų nuo vartojimo, jų kiekis asmens organizme nebūtų toks didelis, kaip pirmąją dieną. Dėl to, vertėtų pagalvoti, ir naudojantis Norvegijos pavyzdžiu, baudžiamajame įstatyme įtvirtinti tikslesnį narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekio nustatymą, kai transporto priemonę vairuoja nuo minėtų medžiagų apsvaigęs asmuo ir padaro eismo įvykį, kaip yra nurodyta, kada asmuo bus laikomas apsvaigęs nuo alkoholio. Vien dėl to, kad narkotinės medžiagos žmogaus organizme užsilaiko ilgesnį laiką, pagal LAT apžvalgą, vertinti, kad bet koks narkotinių medžiagų kiekis yra

¹⁹² „Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „dėl transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklių patvirtinimo ir leidžiamos etilo alkoholio koncentracijos darbo metu nustatymo. 2006 m. gegužės 12 d. Nr. 452““, LRS, žiūrėta 2022 m. kovo 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.275868/asr>

¹⁹³ Scot Thomas, „How Long Does Alcohol Stay in Your System?“, American Addiction Centers, (2022), žiūrėta 2022 m. kovo 1 d., <https://americanaddictioncenters.org/alcoholism-treatment/how-long-in-system>

¹⁹⁴ Scot Thomas, „How Long Do Drugs Stay In Your System? (Drug Half-Life & Drug Tests)“, American Addiction Centers, (2022), žiūrėta 2022 m. kovo 1 d., <https://americanaddictioncenters.org/how-long-drugs-system>

netoleruotinas, yra nelabai teisinga. Aišku, kaip jau buvo minėta, vis dėl to, kasacinis teismas nagrinėdamas bylas, nurodo, kad visgi bet kokio psichiką veikiančių medžiagų kiekio nustatyti neužtenka, nes reikia vertinti ir tai, kad asmuo eismo įvykio metu tikrai buvo apsvaigęs nuo tų medžiagų. Bet įtvirtinus tikslesnius, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekius, kurie kaip Norvegijoje yra nustatyti, pagal tai, kokį apsvaigimo lygį, lyginant su apsvaigimu nuo alkoholio, atitinka. Nustačius tokias normas, būtų palengvintas įrodinėjimas baudžiamosiose bylose, kad asmuo tikrai buvo apsvaigęs nuo narkotinių ar psichotropinių medžiagų. Taip pat, vien dėl to, kad nėra nustatytų aiškių kiekių, nuo kada asmuo būtų laikomas apsvaigęs, Lietuvoje nevertėtų kriminalizuoti vairavimo apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, kaip yra padaryta kitose, nagrinėtose, Europos valstybėse. Tik nustačius tikslias apsvaigimo nuo aptariamų medžiagų normas, ir įtvirtinus jas baudžiamajame įstatyme būtų galima galvoti apie tokios veikos kriminalizavimą.

LR BK 281 straipsnio 2 dalyje sankcijoje yra įtvirtinta, kad šią veiką padaręs asmuo yra baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų, 4 dalyje – baudžiamas laisvės atėmimu iki šešerių metų, o 6 dalyje – laisvės atėmimu nuo trejų iki dešimties metų.¹⁹⁵ Padarius nusikalstamą veiką numatytą 281¹ straipsnio 1 dalyje, asmuo yra baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.¹⁹⁶ Taip už šių veikų padarymą dažniausiai teismai skiria baudžiamojo poveikio priemonę – uždraudimą naudotis specialia teise,¹⁹⁷ o būtent uždraudimą naudotis teise vairuoti transporto priemones. LR BK 68 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, kad „teismas uždraudžia naudotis specialiosiomis teisėmis nuo vienerių iki penkerių metų.“¹⁹⁸ Dažniausiai, teismai skirdami šią baudžiamojo poveikio priemonę, už vairavimą apsvaigus, neskiria maksimalaus teisių atėmimo termino, o jis būna nuo 2 iki 4 metų.¹⁹⁹ Keista tik tai, kad pasitaiko ir tokių atvejų, kai tik už vairavimą apsvaigus yra paskiriamas ilgesnis teisių atėmimas,

¹⁹⁵ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, *supra note*, 61: 281 straipsnis.

¹⁹⁶ *Ibid*, 281¹ straipsnis.

¹⁹⁷ *Ibid*, 68 straipsnis.

¹⁹⁸ *Ibid*, 68 straipsnio 2 dalis.

¹⁹⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-291-697/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=9eca1682-5d74-481d-80ed-21dc00e1b8f4>

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225-895/2016“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=8fb8e5a6-b88e-4a23-838a-0c6337c48025>

„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-179-693/2017“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=aa4b6655-195c-4ec4-982e-f87b0007e999>

„Vilniaus Regiono Apylinkės Teismo 2020 m. kovo 2 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-485-880/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=af70c9ac-eabf-4724-857d-2f5d0c56e331>

„Vilniaus Miesto Apylinkės Teismo 2022 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-667-957/2022“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=b5382137-cbb5-43c5-aead-bdff5884d4ca>

negu pavyzdžiui, kai apsvaigęs vairuotojas padaro eismo įvykį, kurio metu žūsta žmogus. Suprantama, kad 281¹ straipsnyje įtvirtinta, kad asmuo laikomas apsvaigusi, kai jam nustatytas didesnis negu 1,51 promilės girtumo laipsnis, o 281 straipsnio 8 dalyje, nurodoma, kad asmuo yra laikomas apsvaigęs, kai jam nustatomas 0,41 promilės ir didesnis girtumo laipsnis, ir pavyzdžiui pagal LR BK 281 straipsnio 6 dalį asmeniui, kyla baudžiamoji atsakomybė, kai jam nustatoma žemiausia apsvaigimo riba, bet ši veika, pagal padarinius yra pavojingesnė negu 281¹ straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika. Dėl to šiuo klausimu vertėtų pagalvoti ar teisės vairuoti atėmimo terminai, pagal minėtas nusikalstamas veikas, neturėtų būti išskirti ir už 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalyje numatytas nusikalstamas veikas, teisių atėmimo terminai galėtų būti ilgesni, nes šiomis veikomis jie gali sukelti negrįžtamus padarinius. Aišku teismai paskirdami uždraudimą vairuoti transporto priemonės pagal 281¹ straipsnį, nurodo, kad „automobilio vairavimas esant neblaiviam kelia grėsmę ne tik eismo saugumui, bet ir asmenų gyvybei, sveikatai ir turtui. Žmogaus gyvybė ir sveikata yra vienos svarbiausių Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintų įstatymo ginamų vertybių (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-14-511/2018, 2K-80-511/2018, 2K-186-942/2018). Įstatymų leidėjas, gindamas šias vertybes, atsižvelgdamas į veikos pavojingumą, už kelių transporto priemonės vairavimą arba praktinio vairavimo mokymą, apsvaigus nuo alkoholio, kai pažeidėjo kraujyje yra daugiau negu 1,5 promilės alkoholio, nustatė baudžiamąją atsakomybę, nurodydamas, kad už šį nusikaltimą asmuo gali būti baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-80-511/2018, 2K-186-942/2018).“²⁰⁰ Ir baudžiamojoje byloje Nr. 2K-112-942/2021, teismas motyvuodamas tuo, kad nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas, pagal laidavimą, asmuo padarydamas nusikalstamą veiką vairavo automobilį būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, kai jam buvo nustatytas 2,12 promilės neblaivumas, bei tai, kad šis neblaivumo kiekis žymiai viršija ribą, nuo kurios kyla baudžiamoji atsakomybė, tai yra 1,51 promilės neblaivumas, todėl pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimas paskirti V. J. baudžiamojo poveikio priemonę – uždraudimą naudotis teise vairuoti kelių transporto priemones – yra teisėtas ir pagrįstas. Taip pat paskirta ir šios priemonės dvejų metų trukmė, yra artimesnė minimaliai, šios priemonės ribai, dėl to ji negali būti laikoma neproporcinga.²⁰¹ Dėl to iš dalies galima suprasti, kodėl ir pagal 281¹ straipsnį teisių atėmimo terminai yra paskiriami panašaus ilgio, kaip ir skiriant teisių vairuoti atėmimą pagal LR BK 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalis. Tai vertinama tuo kad apsvaigęs nuo alkoholio asmuo, kuriam nustatytas 1,51 promilės ir didesnis girtumo laipsnis, sunkiai orientuojasi aplinkoje ir kelia didelį pavojų eismo saugumui ir net maksimalus teisių atėmimo terminas, nebūtų per

²⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-112-942/2021“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 7 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=983ab4ec-5842-43df-a62e-f9cbc09b53a5>

²⁰¹ *Ibid.*

griežtas tokiam vairuotojui. Bet tokiu atveju, kai yra padaromas eismo įvykis, kurio kaltininkas yra neblaivus vairuotojas, jo toks neatsargus elgesys turėtų būti vertinamas griežčiau, ne tik pagal tai, kad tokiam asmeniui baudžiamajame įstatyme yra numatyta daug griežtesnė baudžiamoji atsakomybė, bet ir teisių vairuoti atėmimo terminas galėtų būti griežtesnis.

Analizuojant šias nusikalstamas veikas eismo saugumui, taip pat pastebėtina, kad kitaip nei daugumoje kitų Europos valstybių teisės vairuoti transporto priemones atėmimas, nėra įtvirtintas prie sankcijų, o tam yra paskirtas atskiras baudžiamojo kodekso straipsnis. Ir kaip jau buvo minėta, kad vairuotojui, kuris padaro eismo įvykį būdamas apsvaigęs ir tam kuris tiesiog vairuoja transporto priemones apsvaigęs nuo alkoholio, kai nustatytas didesnis negu 1,51 promilės girtumo laipsnis, draudimo vairuoti transporto priemones terminai nesiskiria. Dėl to vertėtų baudžiamajame įstatyme, naudojantis užsienio šalių reguliavimu, kaip pavyzdžiui yra Latvijoje, įtvirtinti teisės vairuoti transporto priemones atėmimo terminą prie 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalių ir 281¹ straipsnio, nurodant, kad teismas skirdamas bausmę, kai apsvaigęs vairuotojas sukelia negrįžtamus padarinius, turi teisę, paskirti ilgesnį teisės vairuoti transporto priemones uždraudimą negu yra įtvirtinta LR BK 68 straipsnio 2 dalyje. Nors tai nebūtų toks pats terminų griežtinimas, kaip yra įtvirtinta Latvijoje, Vokietijoje ar Lenkijoje, bet jis vis tiek būtų griežtesnis ir teisingesnis pagal sukeltus padarinius, ir ilgesnis terminų paskyrimas būtų išimtinė teismo teisė, nes neblaivus vairuotojas kelia didelį pavojų eismo saugumui.

Kitas dalykas, ko yra pasigendamas Lietuvos baudžiamojoje teisėje yra galimybės teismui, asmens traukiamo baudžiamajon atsakomybėn sutikimu, asmeniui leisti ankščiau laiko susigrąžinti teisę vairuoti transporto priemones, su viena sąlyga – savo transporto priemonėje įsirengus antialkoholinį vairo užraktą. Lietuvoje tokia galimybė yra įtvirtinta LR ANK, kaip administracinio poveikio priemonė, o nagrinėtose Europos valstybėse, tai yra Suomijoje, Švedijoje ir Lenkijoje, ši priemonė yra taikoma ir baudžiamojoje teisėje. LR ANK yra įtvirtinta, kad draudimas vairuoti transporto priemonę, kurioje nėra įrengtas antialkoholinis variklio užraktas gali paskirti teismas, asmens sutikimu, kai tai numatyta specialiosios dalies straipsnyje, nustatančiame administracinę atsakomybę už asmens padarytą veiką, bei draudimo trukmė gali būti nuo vieno iki dvejų metų.²⁰² Pavyzdžiui, administracinių nusižengimų kodekso 422 straipsnio 6 dalyje yra nurodoma, kad už vairavimą apsvaigus, kai nustatytas didesnis negu 0,4 promilės girtumo laipsnis, bet ne didesnis negu 1,5 promilės girtumo laipsnis, arba asmuo apsvaigęs, nuo psichiką veikiančių medžiagų „privaloma skirti teisės vairuoti transporto priemones atėmimą nuo vieno metų iki vieno metų šešių mėnesių arba teisės vairuoti transporto priemones atėmimą nuo šešių mėnesių iki vieno

²⁰² „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas, 2015 m. birželio 25 d., Nr. XII-1869“, *supra note*, 106: 31¹ straipsnis.

metų ir draudimą vairuoti transporto priemonės, kuriose neįrengti antialkoholiniai variklio užraktai, nuo vienu metų iki vienu metų šešių mėnesių.“²⁰³ Svarbu paminėti ir tai, kad jeigu asmuo sutinka, kad jam būtų taikomas draudimas vairuoti transporto priemonės, kuriose nėra įrengtas antialkoholinis variklio užraktas, tai nereiškia, kad teismas privalo, tokiam asmeniui paskirti šią administracinio poveikio priemonę. „Teismas ar administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka nagrinėjanti institucija turi diskrecine teisę nuspręsti, kokią administracinio poveikio priemonę skirti asmeniui, padariusiam ANK 422 straipsnio 5 dalyje nurodytą administracinį nusižengimą.“²⁰⁴ Nors tokia priemonė nėra labai pigi, tai yra įstatyti antialkoholinį variklio užraktą, gali kainuoti apie 1100 eurų, arba galima naudotis įmonių teikiamomis, antialkoholinių variklio užraktų nuomos paslaugomis, kas vairuotojui kainuotų 75 – 100 eurų, per mėnesį. Tokia priemonė, baudžiamojoje teisėje leistų asmenims, kurie vairavo apsvaigę, ankščiau atgauti vairuotojo pažymėjimą, kas būtų naudinga ypač tiems vairuotojams, kuriems vairavimas yra pragyvenimo šaltinis.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek įstatymų leidėjas tiek teismai, nagrinėdami baudžiamąsias bylas, dėl kelių eismo taisyklių pažeidimų, kai transporto priemonės vairuoja apsvaigę asmenys, šias veikas vertina pakankamai griežtai. Tai parodo, kad vairavimas apsvaigus, yra labai netoleruotina veika, pakankamai dažnais atvejais sukelti labai sunkius, negrįžtamus padarinius. Jau įstatymų leidėjas už 281 straipsnio 4 ir 6 dalyse įtvirtintas nusikalstamas veikas yra numatęs griežtas sankcijas, kuriose vienintelė nurodyta bausmė už šio nusikaltimo padarymą yra laisvės atėmimas. Pagrindinė problema, kuri yra pastebima Lietuvoje įtvirtintame reguliavime, kad kaip ir kitose Europos valstybėse, vairavimas apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, nėra plačiau apibrėžtas įstatyme, nenurodomi šių medžiagų kiekiai, už kuriuos būtų baudžiama, nes kaip jau buvo minėta, bet koks nustatytas šių medžiagų kiekis, negali reikšti, kad asmuo yra apsvaigęs. Dėl to reikėtų įstatyme įtvirtinti normą, kurioje būtų nurodoma, koks narkotinių medžiagų kiekis atitinka tam tikro laipsnio apsvaigimą, kaip yra bandoma padaryti Norvegijoje. Taip pat būtų galima prie sankcijos įtvirtinti, kokiam laikotarpiui vairuotojas gali prarasti teisę vairuoti, o pavyzdžiui už nusikalstamas veikas įtvirtintas 281 straipsnio 4 ir 6 dalyse, teisių atėmimo terminą, teismas galėtų paskirti griežtesnį, negu yra įtvirtinta LR BK 68 straipsnio 2 dalyje, vien dėl to, kad šiomis veikomis padaroma žala yra labai didelė ir neatstatoma. Baudžiamojoje teisėje būtų galima pritaikyti ir administracinėje teisėje veikiančią administracinio poveikio priemonę – draudimą vairuoti transporto priemonės, kuriose

²⁰³ „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas, 2015 m. birželio 25 d., Nr. XII-1869“, *supra note*, 106: 422 straipsnis.

²⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-36-387/2021“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 8 d., <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=048788a1-8767-49ab-8ab3-d7ac94f450d0>

nėra įrengtas antialkoholinis variklio užraktas. Ši priemonė leistu asmenims ankščiau laiko susigražinti vairuotojo pažymėjimą, o taip pat tokia priemonė užsienio šalyse, tai yra Švedijoje, Suomijoje ir Lenkijoje gali būti taikoma ir baudžiamojoje teisėje.

IŠVADOS

1. Palyginus Lietuvoje ir pasirinktose Europos valstybėse esantį teisinį reguliavimą, dėl apsvaigimo įtakos baudžiamajai atsakomybei, galima išskirti kelis reguliavimo skirtumus. Užsienio valstybėse, kitaip nei Lietuvoje, baudžiamuosiuose įstatymuose yra pasigendama išaiškinimų, kaip bus vertinama prieš savo valią apsvaiginto ar nugirdyto asmens padaryta nusikalstama veika. Taip pat nėra išskiriama, kaip fiziologinis apsvaigimas turi būti vertinamas baudžiamosiose bylose, nes didžiojoje dalyje valstybių, išskyrus Latviją ir Ispaniją, jis nėra įtvirtintai nei, kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti, nei kaip sunkinant aplinkybė. Tokiose valstybėse kaip Vokietija, Slovakija ir Islandija, apsvaigimas yra įtvirtintas, kaip atskira nusikalstama veika, ko Lietuvos baudžiamajame įstatyme nėra, bet vien dėl to, kad ji prieštarautų Lietuvoje esančiam pakaltinamumo apibrėžimui, tokia norma ir negalėtų būti įtvirtinta.

Analizuojant vairavimą apsvaigus užsienio valstybėse, nustatyta, kad vairavimas apsvaigus yra labai netoleruotina veika, ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos valstybėse, kuriose už vairavimą apsvaigus dažniais atvejais yra taikoma baudžiamoji atsakomybė. Pagrindinė pastebėta problema su užsienyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu dėl vairavimo apsvaigus yra tai, kad nėra nustatyta aiškių gairių, kaip ir koks apsvaigimas turi būti nustatytas asmeniui, kuris transporto priemonę vairuoja apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų. Tokių gairių trūkumas yra matomas, kaip problema, dėl to, nes kai kuriose nagrinėtose valstybėse, vien tik už vairavimą apsvaigus nuo minėtų medžiagų yra taikoma baudžiamoji atsakomybė, tai yra griežčiausia teisinės atsakomybės forma.

2. Lietuvos baudžiamojoje teisėje apsvaigimas nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, gali arba švelninti arba sunkinti asmens baudžiamąją atsakomybę, taip pat gali ją visai panaikinti. Tai priklauso nuo to koks apsvaigimas asmeniui yra nustatytas – savanoriškas ar nesavanoriškas. Dažniais atvejais nusikalstamas veikas padaręs asmenys būna savanoriško apsvaigimo būsenoje, o toks apsvaigimas gali būti pripažintas sunkinančia aplinkybe, kai jis turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Teismų praktikoje nesavanoriškas apsvaigimas pasitaiko labai retai. Išanalizavus nesavanorišką apsvaigimą, nustatyta problema, kuri pastebima teismų praktikoje – kaip reikėtų vertinti nepilnamečio asmens apsvaigimą, kai jis psichiką veikiančias medžiagas vartojo savo noru, bet suaugusiųjų iniciatyva. Tokiu atveju nustačius nepilnamečio, padariusio nusikalstamą veiką apsvaigimą ir nustačius, kad nepilnametis psichiką veikiančias medžiagas vartojo pilnamečių asmenų iniciatyva, bei atsižvelgiant į alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų žalą nepilnamečiui, nesant nugirdymo ar apsvaiginimo faktui, ir net ir nustačius, kad nusikalstamos veikos padarymui turėjo įtakos apsvaigimas, nepilnamečiui nepripažinti apsvaigimo, kaip sunkinančios aplinkybės.

3. Lietuvoje, kaip ir užsienio valstybėse yra pasigendama aiškiai nustatytų gairių, koks apsvaigimo nuo narkotinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų kiekis turi būti nustatytas vairuotojui, kad jam būtų galima taikyti LR BK 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalyje įtvirtintas normas. Išanalizavus, kiek laiko narkotinės ar psichotropinės medžiagos išlieka asmens organizme, pasidaro aišku, kad neužtenka nustatyti bet kokį minėtų medžiagų kiekį. Dėl to reikia baudžiamajame įstatyme įtvirtinti, koks narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekis atitinka apsvaigimą nuo alkoholio ir įtvirtinus tokias normas būtų išvengiama skundų, dėl apsvaigimo nuo minėtų medžiagų nustatymo. Šiuo metu apsvaigimas nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, Lietuvos teismų praktikoje yra nustatinėjamas, tik pagal liudytojų, nukentėjusiųjų ar pačių kaltinamųjų parodymus, ar asmuo veikos padarymo metu buvo ne tik vartojęs medžiagų, bet ir nuo jų apsvaigęs.

Pagal pateiktas išvadas galima teigti, kad pirmasis baigiamojo darbo ginamasis teiginys pasitvirtino. Vien pagal tai, kad nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, asmuo gali pasidaryti agresyvus, nekontroliuojamas, veltis į konfliktus, patvirtina, kad smurto atvejais apsvaigimas turi įtakos nusikalstamos veikos padarymui. O teismų praktikoje analizė leidžia teigti, kad smurtinius nusikaltimus padariusio asmens elgesys, kai jis nusikalstamą veiką padarė apsvaigęs, turi būti vertinamas griežčiau, neapsvaigusio asmens, nes toks apsvaigęs asmuo yra pavojingesnis.

Antrasis baigiamojo darbo ginamasis teiginys taip pat pasitvirtino. Išnagrinėjus teismų praktiką, kaip yra įrodinėjamas apsvaigimas nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, kai padaromi nusikaltimai įtvirtinti 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalyse, pastebima, kad nėra nurodomi tikslūs nustatomų medžiagų kiekiai. Vairuotojo apsvaigimas nuo šių medžiagų yra nustatomas pagal liudytojų, nukentėjusiųjų ar pačio kaltinamojo parodymus, dėl to vien tik už vairavimą apsvaigus nuo šių medžiagų, taikyti baudžiamąją atsakomybę būtų labai sudėtinga. Tik įtvirtinus nuo kokių tiksliai narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų gali sutrikti vairuotojo gebėjimas saugiai vairuoti ir nustačius medžiagų kiekius įstatyme, būtų galima galvoti apie tokios veikos kriminalizavimą. Dėl to, šiuo metu, galima sakyti, kad tokios normos įtvirtinimas Lietuvoje yra neįmanomas.

PASIŪLYMAI

1. Siūloma, Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijai, bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija, nustatyti, kokios narkotinės, psichotropinės ar kitos psichiką veikiančios medžiagos gali daryti įtaką asmens gebėjimui vairuoti transporto priemones, bei nustatčius, koks medžiagų kiekis vairuotojo kraujyje atitinka tam tikrą apsvaigimo nuo alkoholio ribą, įtvirtinti nustatytas medžiagas ir jų kiekius baudžiamajame įstatyme.

2. Siūloma baudžiamajame įstatyme įtvirtinti galimybę neblaiviems vairuotojams anksčiau atgauti teisę vairuoti, su sąlyga, kad jie vairuos tik tokias transporto priemones, kuriose yra įrengti antialkoholiniai variklio užraktai, kaip šiuo metu yra įtvirtinta LR ANK. Nustačius tokią priemonę, kai kuriais atvejais, būtų užkertamas kelias pakartotiniam vairavimui apsvaigus.

Siūloma papildyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 68 straipsnį nauja 5 dalimi ir ją išdėstyti taip: *„Tais atvejais, kai asmuo padaro nusikalstamas veikas įtvirtintas kodekso 281 straipsnio 2, 4 ir 6 dalyse bei 281¹ straipsnyje, ir teismas paskiria asmeniui uždraudimą vairuoti transporto priemones, asmuo atlikęs pusę numatyto uždraudimo termino, gali kreiptis į teismą, kad jam būtų gražinta teisė vairuoti ir būtų paskirtas draudimas vairuoti transporto priemones, kuriose nėra įrengtas antialkoholinis variklio užraktas. Draudimo terminas atitiktų likusį, uždraudimo naudotis specialia teise, terminą.“*

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Specialioji literatūra:

1. Abramavičius, Armanas, Agnė Baranskienė, Algimantas Čepas, Gintaras Švedas, Romualdas Drakšas, Anna Drakšienė, Oleg Fedosiuk, Gintaras Ivoška, Antanas Jatkevičius, Albertas Milinis, Vytas Milius, Vladas Pavilionis, Jonas Prapiestis, Deividas Soloveičikas, ir Gintautas Šulija. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
2. Abramavičius, Armanas, Marius Aidukas, Rita Aliukonienė, Agnė Baranskaitė, Andžej Čaikovski, Laima Garnelienė, Vytas Milius, Anna Drakšienė, Oleg Fedosiuk, Girius Ivoška, Pranas Kuconis, Jonas Prapiestis, Edvardas Sinkevičius, Dainius Stasiulis ir Gintaras Švedas. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213 – 330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras, 2010
3. Alonso, Francisco, Juan C Pastor, Luis Montoro ir Cristina Esteban, „Driving under the influence of alcohol: frequency, reasons, perceived risk and punishment“, *Alonso et al. Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy* (2015): 1-9
<https://substanceabusepolicy.biomedcentral.com/track/pdf/10.1186/s13011-015-0007-4.pdf>
4. Astrauskienė, Audronė ir Laima Bulotaitė, „Lietuvos gyventojų, vairavusių apsvaigus nuo Alkoholio, alkoholio vartojimo įpročiai“, *„Visuomenės sveikata“* 1(52), (2011): 82-90,
[https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2011.1\(52\)/Sveik_1\(52\)_Bulotaite_M.pdf](https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2011.1(52)/Sveik_1(52)_Bulotaite_M.pdf)
5. Dimitrova, Slavka. „Drunk Driving Laws Bulgaria and European Union“, World Science, No 6(34), Vol.8, (2018): 51-54, https://www.researchgate.net/profile/Nugzari-Zosidze/publication/334730887_WORLD_SCIENCE-No_634_Vol8_June_2018/links/5d3d90f5299bf1995b50e847/WORLD-SCIENCE-No-634-Vol8-June-2018.pdf#page=52
6. Drakšienė, Anna ir Romualdas Drakšas, *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
7. „Driving under the influence of non-alcohol drugs – legal limits implemented in Norway“, *Norwegian Ministry of Transport and Communications*, (2014): 1-8.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/sd/vedlegg/brosjyrer/sd_ruspavirket_kjoring_net.pdf
8. „Drink – Driving Fact File: Poland“, *European Transport Safety Council*, (2020): 1-8.
https://etsc.eu/wp-content/uploads/SMART-COUNTRY-ANALYSIS_POLAND_04.pdf

9. „ETSC Fact Sheet, Drink Driving in Spain“, *European Transport Safety Council*., žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., 1-4. https://archive.etsc.eu/documents/copy_of_Fact_sheet_Drink%20Driving%20Spain.pdf
10. Foley, Brian „Same Problem, Same Solution? The Treatment of the Voluntarily Intoxicated Offender in England and Germany“, (2001), <https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=360#sdfootnote55sym>
11. Forsman, Asa ir Susanne Wallhagen, „Drink drivers’ views of a voluntary alcohol interlock programme for drink driving offenders in Sweden“, *Accident Analysis & Prevention*, (2019): <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0001457519300417?via%3Dihub>
12. Golonka, Anna Danuta, „Alcohol-related crime or no crime because of the perpetrator’s (factual) insanity?“, *Oñati Socio-Legal Series, Volume 11 Issue 6(S)* (2021): 146-163 <https://opo.iisj.net/index.php/osls/article/view/1312/1495>
13. Gutauskas, Aurelijus, „Vairavimas apsvaigus: grėsmės, padariniai ir baudžiamoji atsakomybė“, *Teisės viršenybės link*. Vilnius, (2019): 101-120. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2019/06/teisės_virsenybes_link_145x205mm_INTERNETUI_geras.pdf
14. Haggård-Grann, Ulrika, Johan Hallqvist, Niklas Långström ir Jette Möller, „The role of alcohol and drugs in triggering criminal violence: a case-crossover study“, *Society for the Study of Addiction*, (2006): 100-108 https://www.researchgate.net/profile/Niklas-Langstroem/publication/7378720_The_role_of_alcohol_and_drugs_in_triggering_criminal_violence_A_case-crossover_study/links/5afd55a80f7e9b98e04070ee/The-role-of-alcohol-and-drugs-in-triggering-criminal-violence-A-case-crossover-study.pdf
15. Houston, Julia, *Making Sense with Offenders. Personal Constructs, Therapy and Change*., John Wiley & Sons, 1998.
16. „International Transport Forum, Road Safety Data: Germany“, *OECD*, (2020), <https://www.itf-oecd.org/sites/default/files/germany-road-safety.pdf>
17. Loytty, Marita, „ETSC Safe & Sober: Alcohol Interlocks: towards a European approach for the fight against drink-driving? Feedback and analysis of Finnish legislation and interlock rehabilitation programme for offenders and recidivists“, *Finnish Transport Safety Agency*, (2016): 1-19. <https://etsc.eu/wp-content/uploads/Analysis-of-Finnish-legislation-on-alcohol-interlocks-TRAFI-Marita-L%C3%B6yty.pdf>
18. Loughnan, Arlie ir Sabine Gless, „Understanding the law on intoxicated offending: principle, pragmatism and legal culture“, *Journal of International and Comparative Law*, (2016): 345-373 <https://www.jicl.org.uk/storage/journals/November2020/uuRxzcGCIGGrqIcX2Bcp.pdf>
19. Motiejūnaitė-Timinskienė, Milda ir Laima Bulotaitė, „Asmenų, praradusių vairuotojo pažymėjimą dėl vairavimo apsvaigus nuo alkoholio, alkoholio vartojimo įpročiai ir aštrių pojūčių

- siekis“, „*Visuomenės sveikata*“ 3(58), (2012): 93-100.
[https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2012.3\(58\)/VS%202012_3\(58\)_Motiejunaite.pdf](https://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2012.3(58)/VS%202012_3(58)_Motiejunaite.pdf)
20. Paulauskas, Vilius, „Eismo įvykių ikiteisminio tyrimo kriminalistiniai ypatumai,“ *Societal innovations for global growth*. 2012, No. 1 (1): 24-39,
<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188622301/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
21. Piesliakas, Vytautas, *Lietuvos baudžiamoji teisė (Pirmoji knyga): baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*, (Vilnius: Justitia, 2006).
22. Piesliakas, Vytautas, *Lietuvos baudžiamoji teisė (Antroji knyga): aplinkybės, darančios įtaka baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai* (Vilnius: Justitia, 2008).
23. Piesliakas, Vytautas, „Baudžiamoji atsakomybė, kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys“, *Jurisprudencija* 8, 98 (2007).
24. Radavičius, Liaudginas Erdvilas, *Teisės psichiatrija: istorija ir dabartis*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2004.
25. Reingardienė, Dagmara, Jolita Vilčinskaitė, Virginija Adomaitienė, Vidas Pilvinis, Andrius Macas, Aurelijus Veryga, Virginija Stasiukynienė, Ramunė Rutkauskaitė, Ona Ragažinskienė, Jūratė Janėnaitė, Irena Marchertienė, Irena Unikauskienė, Jonas Šurkus, Rūta Lekšienė, Liucija Jodžiūnienė, Robertas Lažauskas, Giedrė Zinkevičiūtė ir Mindaugas Dūdonis. *Psichostimuliatoriai ir haliucinogenai*. Kaunas: Lietuvos sveikatos mokslų universitetas Medicinos akademija, 2010.
26. Thomas, Scot, „How Long Does Alcohol Stay in Your System?“, *American Addiction Centers*, (2022). Žiūrėta 2022 m. kovo 1 d., <https://americanaddictioncenters.org/alcoholism-treatment/how-long-in-system>
27. Thomas, Scot „How Long Do Drugs Stay In Your System? (Drug Half-Life & Drug Tests)“, *American Addiction Centers*, (2022). Žiūrėta 2022 m. kovo 1 d., <https://americanaddictioncenters.org/how-long-drugs-system>
28. Varžinskienė, Laura, „Vaikų alkoholizmas: priežastys, pasekmės ir prevencijos gairės“, *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai* ISSN 2029-0470 5(1) (2010),
<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367175670103/J.04~2010~1367175670103.pdf>

Lietuvos Respublikos teisės aktai ir užsienio šalių teisės aktai.

1. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas“, LRS. Žiūrėta 2022 m. vasario 12 dieną <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr>
2. „Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas, 2015 m. birželio 25 d., Nr. XII-1869“, LRS. Žiūrėta 2022 m. vasario 19 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b8d908c0215b11e58a4198cd62929b7a/asr>
3. „Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas, 2000 m. spalio 12 d. Nr. VIII-2043“, LRS. Žiūrėta 2022 m. vasario 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111999/asr>
- „Lietuvos Respublikos vyriausybė nutarimas, dėl kelių eismo taisyklių patvirtinimo, 2002 m. gruodžio 11 d. Nr. 1950“, LRS. Žiūrėta 2022 m. vasario 29 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.203613/asr>
4. „Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas „dėl transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklių patvirtinimo ir leidžiamos etilo alkoholio koncentracijos darbo metu nustatymo. 2006 m. gegužės 12 d. Nr. 452““, LRS. Žiūrėta 2022 m. kovo 1 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.275868/asr>
5. „Criminal Code of the Republic of Bulgaria (1968, amended 2017)“, Legislationline. Žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., https://www.legislationline.org/download/id/8395/file/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf
6. „Penal Code of the Republic of Estonia. (2001, as of May 2021)“, Legislationline. Žiūrėta 2022 m. vasario 1 d., https://www.legislationline.org/download/id/9098/file/EST_CC_as%20of%20May%202021.pdf
7. „Criminal law of the Republic of Latvia. 1998, as of June 2020“, Legislationline. Žiūrėta 2022 m. vasario 1 d., https://www.legislationline.org/download/id/9122/file/Latvia_Criminal%20Code%20as%20of%202020.pdf
8. „Criminal Code of the Republic of Finland (1889, amended 2015)“, Legislationline. Žiūrėta 2022 m. vasario 2 d., https://www.legislationline.org/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf

9. „General Penal Code of Iceland (1940, amended 2015)“, Legislationline. Žiūrēta 2022 m. vasario 2 d., <https://www.legislationline.org/download/id/6159/file/General%20Penal%20Code%20of%20Iceland%201940,%20amended%202015.pdf>
10. „Penal Code of the Kingdom of Norway. (2005, as of April 2021)“, Legislationline. Žiūrēta 2022 m. vasario 4 d., https://www.legislationline.org/download/id/9055/file/Norway_Penal%20Code.pdf
11. „Criminal code of the Kingdom of Sweden (1962, amended 2021)“, Legislationline. Žiūrēta 2022 m. vasario 4 d., https://www.legislationline.org/download/id/9097/file/Sweden_CC.pdf
12. „Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2019)“, Legislationline. Žiūrēta 2022 m. vasario 5 d., https://www.legislationline.org/download/id/10003/file/GERM_CC_en.pdf
13. „Criminal Code of the Slovak Republic (2005)“, Legislationline. Žiūrēta 2022 m. vasario 9 d., https://www.legislationline.org/download/id/3763/file/Slovakia_CC_2005_en.pdf
14. „Criminal Code of the Republic Poland (1997)“ (2022), Kancelaria Sejmu. Žiūrēta 2022 m. vasario 9 d., https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf?fbclid=IwAR3Wx3cB0bNwjntx_B7SrnYhZQsYIZ0OR2IsWjBJyngxsoaznl22P5plifIY
15. „Criminal Code of the Republic of Croatia (2011)“, Legislationline. Žiūrēta 2022 m. vasario 10 d., 25 straipsnis, https://www.legislationline.org/download/id/7896/file/Croatia_Criminal_Code_2011_en.pdf
16. „Criminal Code of the Republic of Serbia (2005, amended 2012)“, Legislationline. Žiūrēta 2022 m. vasario 10 d., https://www.legislationline.org/download/id/5480/file/Serbia_CC_am2012_en.pdf
17. „Criminal Code of the Kingdom of Spain (1995, as of 2013)“, Legislationline. Žiūrēta 2022 m. vasario 11 d., https://www.legislationline.org/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf
18. „Road Traffic Act of the Republic of Estonia (2022)“, Riigi Teataja. Žiūrēta 2022 m. vasario 16 d., <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/510012017001/consolide/current>
19. „Lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott t.o.m. SFS 2019:346“, Sveriges Riksdar. Žiūrēta 2022 m., vasario 17 d., https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1951649-om-straff-for-vissa-trafikbrott_sfs-1951-649

20. „Law On Road Traffic (Traffic Act) LAW-1965-06-18-4“, Global-Regulation. Žiūrėta 2022 m. vasario 17 d., <https://www.global-regulation.com/translation/norway/5961801/law-on-road-traffic-%2528traffic-act%2529.html>

21. „Straßenverkehrsgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. März 2003 (BGBl. I S. 310, 919), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 12. Juli 2021 (BGBl. I S. 3108) geändert worden ist“, Bundesministerium de Justiz. Žiūrėta 2022 m. vasario 18 d., <https://www.gesetze-im-internet.de/stvg/BJNR004370909.html>

Teismų praktika:

1. „Metinis informacinis pranešimas 2018,“ LAT, 17-21. Žiūrėta 2021 gegužės 15 d. <https://www.lat.lt/doclib/ixgstbjszeubaptwhjzmuufcag3dup84>

2. „Teismu praktikos keliu transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (Baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga,“ LAT, žiūrėta 2021 gegužės 15 d., <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-byly-apzvalgos/68>

3. „Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54 – 64 str.) apžvalga,“ LAT, žiūrėta 2021 gegužės 15 d., <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-byly-apzvalgos/68>

4. „Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga,“ LAT, <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-byly-apzvalgos/68>

5. „Teismų praktikos smurto artimoje aplinkoje baudžiamosiose bylose apžvalga,“ LAT, žiūrėta 2021 gegužės 15 d., <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/baudziamuju-byly-apzvalgos/68>

6. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-538-2001“, Teisės gidas, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d., <https://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=20322>

7. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-666/2003“, Teisės gidas, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d., <https://teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=24803>

8. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282-303/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=ea1d5c6a-75c5-40bc-a649-a6ccac9e8c97>

9. „Lietuvos Apeliacinio Teismo 2007 m. rugsėjo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-219/2007“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=c5752498-ee7f-40e3-b6ad-2cd1eeb30813>

10. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250/2014“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 21 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=fa13186d-6097-4502-8380-6b95bd5d2ead>

11. „Lietuvos Apeliacinio Teismo 2015 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-362-396/2015“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=465d4508-c9df-44f2-9008-e2cfaba71ea3>

12. „Lietuvos Apeliacinio Teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-335/2014“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 22 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=0ae74bb1-0cc3-4c83-9284-10a7dc88f0c8>

13. „Lietuvos Apeliacinio Teismo 2006 m. sausio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-85/2016“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 23 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=0aabbfba-0782-47d7-ab9a-172f204dfc84>

14. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-334-699/2017“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=f8b39655-ee97-48fa-9efc-f1087e6aa6a7>

15. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49-693/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=ba13ad22-fece-4994-91f9-fd1d9bf29160>

16. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296-942/2018“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3877575c-be2b-4a6f-a711-7d9315c07dc4>

17. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-596/2010“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 24 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=cecb5ab6-6ce8-4a64-b5c4-8054016eec70>

18. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-397/2014“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f34d9852-a8ee-4f2c-9ea4-c5a9fc0355ef>

19. „Klaipėdos Apylinkės Teismas 2019 m. kovo 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-259-526/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=fe6b7043-f4bc-4fec-aad3-5aa9a82ed297>

20. „Klaipėdos Apylinkės Teismas 2020 m. sausio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-229-563/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4fea2faa-6e29-4c99-8cf0-a6c273dcc7ed>

21. „Klaipėdos Apylinkės Teismas 2020 m. sausio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. e1-244-659/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=83f57870-d88f-4f39-a252-1ebbb1d3d331>

22. „Kauno Apylinkės Teismas 2019 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-34-311/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 25 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=f175a33a-b17e-43da-a900-efb7928124e8>

23. „Kauno Apylinkės Teismas 2020 m. vasario 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-99-667/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 26 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=31e24f03-d4c0-4430-a23c-5f04313839bd>

24. „Lietuvos Apeliacinis Teismas 2019 m. kovo 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-198-197/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 26 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=a0b20327-6f14-41ec-a2a3-341c7b5dc43e>

25. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismas 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-628/2021“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 26 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=eb700a2b-ee71-4584-ba2f-53fe83802ff0>

26. „Šiaulių Apygardos Teismas 2020 m. liepos 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-90-300/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 28 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4c9b2a41-76ff-4b4d-8e6d-250c2f6be549>

27. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-313-788-2016“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. vasario 29 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=61d79b71-414f-4ef5-8f05-60363e41fbd5>

28. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-291-697/2019“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9eca1682-5d74-481d-80ed-21dc00e1b8f4>

29. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-225-895/2016“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8fb8e5a6-b88e-4a23-838a-0c6337c48025>

30. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-179-693/2017“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=aa4b6655-195c-4ec4-982e-f87b0007e999>

31. „Vilniaus Regiono Apylinkės Teismo 2020 m. kovo 2 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-485-880/2020“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=af70c9ac-eabf-4724-857d-2f5d0c56e331>

32. „Vilniaus Miesto Apylinkės Teismo 2022 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-667-957/2022“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 4 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=b5382137-cbb5-43c5-aead-bdff5884d4ca>

33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-112-942/2021“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 7 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=983ab4ec-5842-43df-a62e-f9cbc09b53a5>

34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-36-387/2021“, LITEKO, žiūrėta 2022 m. kovo 8 d.,

<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=048788a1-8767-49ab-8ab3-d7ac94f450d0>

Daktaro disertacijos:

1. Milinis, Albertas, „Baudžiamoji atsakomybė už nužudymą be pavojingumą didinančių ar mažinančių aplinkybių (BK 129 str. 1 d.)“. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009.

<https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1944999/datastreams/MAIN/content>

Internetiniai tinklapiai:

1. „Actio libera in Causa“, University of Pennsylvania Law School, žiūrėta 2022 m. vasario 8 d., <https://archive.law.upenn.edu/institutes/cerl/conferences/actiolibera/index.html>

2. „Blood Alcohol Content (BAC) Drink Driving Limits across Europe“, European Transport Safety Council, žiūrėta 2022 m. vasario 16 d., <https://etsc.eu/issues/drink-driving/blood-alcohol-content-bac-drink-driving-limits-across-europe/>

3. „Drunk Driving“, United States Department of Transportation National Highway Traffic Safety Administration, žiūrėta 2022 m. vasario 15 d., <https://www.nhtsa.gov/risky-driving/drunk-driving>
„Drug-Impaired Driving“, United States Department of Transportation National Highway Traffic Safety Administration, žiūrėta 2022 m. vasario 15 d., <https://www.nhtsa.gov/risky-driving/drug-impaired-driving>

4. „Drunk driving on the rise in Latvia“, Public broadcasting of Latvia, žiūrėta 2022 m. vasario 16 d., <https://eng.lsm.lv/article/society/crime/drunk-driving-on-the-rise-in-latvia.a443954/>

„Drunk Driving“, Government Offices of Sweden, žiūrėta 2022 m. vasario 17 d., <https://www.government.se/government-of-sweden/ministry-for-foreign-affairs/diplomatic-portal/diplomatic-guide/9.-respect-for-the-local-laws-and-regulations/9.1-drunk-driving/>

5. „Drogen und Alkohol am Steuer“, Bussgeldkatalog, žiūrėta 2022 m. vasario 18 d., <https://www.bussgeldkatalog.org/alkohol-drogen/#alkohol>
6. „Drunken driving in Germany: What penalties are there for drivers?“, Afronews, žiūrėta 2022 m. vasario 18 d., <https://afronews.de/guides-germany/fines-drunk-driving-germany-penalties-driving-under-influence/>
7. „Namuose žmonės įkalinęs karantinas parankus smurtautojams, o jų aukoms – pražūtingas“, Oficialios statistikos portalas, žiūrėta 2021 gegužės 20 d., <https://osp.stat.gov.lt/straipsnis-namuose-zmones-ikalines-karantinas-parankus-smurtautojams>
8. „Pažymėjime nurodomi kodai“, Valstybės įmonė „Regitra“, žiūrėta 2022 m. vasario 20 d., <https://www.regitra.lt/lt/paslaugos/egzaminai/kategorijos-kodai/pazymejime-nurodomi-kodai>
9. „Police in Latvia support making drunk driving a criminal offence“, Batic News Network, žiūrėta 2022 m. vasario 16 d., <https://bnn-news.com/police-in-latvia-support-making-drunk-driving-a-criminal-offence-232068>
10. „Psichoaktyvios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2021“, Lietuvos Respublikos narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, žiūrėta 2022 balandžio 2 d., https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/Psichoaktyviosios_medziagos_tendencijos_ir_pokyciai_2021.pdf
11. „2021 m. Gruodžio mėn. Eismo įvykių, kuriuose nukentėjo žmonės, trumpa apžvalga (pagal teritorinį administracinį suskirstymą)“, Lietuvos kelių policijos tarnyba, žiūrėta 2022 m. vasario 28 d., https://lkpt.policija.lrv.lt/uploads/lkpt.policija/documents/files/statistika/2021/202112_apzvalga.pdf

ANOTACIJA

Magistro baigiamojo darbo tikslas - kompleksiskai ir sistemiškai išanalizavus teisinį reguliavimą, teismų praktiką ir doktriną analizuojant apsvaigusio kaltininko baudžiamąją atsakomybę, įvertinti šio teisinio instituto taikymo praktiką ir apsvaigimo įtaką baudžiamajai atsakomybei. Gauti darbo rezultatai rodo, kad iš pasirinktų nagrinėti Europos valstybių, Lietuvos baudžiamajoje teisėje apsvaigimo nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vertinimas yra įtvirtintas plačiausiai. Tiek kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė, tiek kaip sunkinanti ar net šalinanti aplinkybė. Taip pat yra reglamentuota, kaip turi būti vertinamas nesavanoriškas apsvaigimas, ko nagrinėtose užsienio valstybėse nėra. Nors teismų praktikos dėl nesavanoriško apsvaigimo ar patologinio girtumo trūksta, bet to priežastis būtų tai, kad tiek nesavanoriškas apsvaigimas, tiek patologinis girtumas faktinėse situacijose pasitaiko labai retai. Nustatyta, kad yra aiškus reguliavimo trūkumas, tiek Lietuvoje, tiek kitose valstybėse, dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo, vairavimo apsvaigus nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų atvejais. Toks trūkumas nustatytas ypač tose valstybėse, kuriose tik už vairavimą apsvaigus nuo minėtų medžiagų yra taikoma baudžiamoji atsakomybė. Tik nustačius narkotines, psichotropines ar kitas psichiką veikiančias medžiagas, dėl kurių poveikio sutrinka asmens galimybė saugiai vairuoti, bei kokie medžiagų kiekiai turi būti nustatyti vairuotojo organizme, būtų galima taikyti baudžiamąją atsakomybę.

Reikšminiai žodžiai: baudžiamoji atsakomybė, savanoriškas apsvaigimas, nesavanoriškas apsvaigimas, apsvaigimo nuo psichiką veikiančių medžiagų įtaka.

ANNOTATION

The aim of the master's thesis is to evaluate the practice of application of this legal institute and the impact of intoxication on criminal liability by analyzing the legal regulation, case law and doctrine of a intoxicated perpetrator after a comprehensive and systematic analysis. The results show that, among the European countries selected for analysis, the assessment of intoxication from alcohol, narcotic drugs, psychotropic substances or other psychoactive substances is the most comprehensively established in the Lithuanian criminal law. Both as an mitigating circumstance and as a circumstance that exacerbates or even excludes criminal liability. There are also rules on how involuntary intoxication is to be assessed, which is not the case in the foreign countries examined. Although there is a lack of case law on involuntary intoxication or pathological drunkenness, this would be due to the fact that both involuntary intoxication and pathological drunkenness are very rare in factual situations. It has been established that there is a clear lack of regulation, both in Lithuania and in other countries, due to the application of criminal liability in cases of driving under the influence of drugs, psychotropic or other psychoactive substances. This deficiency is particularly pronounced in countries where driving under the influence of the substances in question is a criminal offence. Only if the presence of narcotic, psychotropic or other mind-altering substances that impair a person's ability to drive safely, and the amount of such substances in the driver's system, have been established, can criminal liability apply.

Key words: criminal liability, voluntary intoxication, involuntary intoxication, influence of intoxication with psychoactive substances.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema – „Apsvaigimas nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir jo įtaka baudžiamajai atsakomybei“. Baigiamajame darbe buvo analizuojama, kokią įtaką apsvaigimas nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų daro asmens baudžiamajai atsakomybei. Pirmiausia buvo nustatyta, kaip apsvaigimas yra vertinamas pasirinktose Europos valstybėse lyginant su Lietuvoje įtvirtintu teisiniu reguliavimu. Taip pat buvo nagrinėjama, kokia atsakomybė laukia asmenų kitose valstybėse, kai jie vairuoja transporto priemones būdami apsvaigę. Pastebėta, kad dažniausiai, tik patologinis girtumas, iš alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų sukeliama būsenų, yra pripažįstamas, kaip medicininis nepakaltinamumo kriterijus. Nes patologinio girtumo būseną nepriklauso nuo asmens valios, kai fiziologinis girtumas, apsvaigimas nuo kitų psichiką veikiančių medžiagų yra sukeliama pačio asmens, jeigu nėra vertimo vartoti minimas medžiagas. Nustatyta, kad tik Lietuvoje, iš pasirinktų Europos valstybių, baudžiamajame įstatyme yra įtvirtinta, kaip turi būti vertinamas nesavavoriškas apsvaigimas, tai yra, arba kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė arba kaip atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutas. Taip pat nustatyta, kad teismai, vertindami nepilnamečio apsvaigimą, dažniausiai jį pripažins, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinančią aplinkybę, net ir tuo atveju, kai nepilnametis vartoja psichiką veikiančias medžiagas suaugusiojo iniciatyva. Tik nugirdymas arba apsvaiginimas gali būti vertinamas, kaip baudžiamąją atsakomybę lengvinanti arba šalinanti aplinkybė. Išanalizavus teismų praktiką, dėl apsvaigimo, kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės, pastebėtina, kad ji yra dažniausiai pripažįstama smurtiniuose nusikaltimuose, nes alkoholis ir kitos psichiką veikiančios medžiagos dažnai asmeniui kelia agresiją, jie tampa konfliktiški. Išnagrinėjus Lietuvoje ir kitose Europos šalyse esantį teisinį reguliavimą dėl vairavimo apsvaigus, yra pasigendama aiškių nuostatų, kaip ir koks turi būti nustatytas apsvaigimas nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, kad asmeniui būtų galima taikyti baudžiamąją atsakomybę. Tik vienoje iš valstybių – Norvegijoje – yra bandoma nustatyti tikslesnes gaires, kaip ir koks turi būti nustatytas apsvaigimas nuo minimų medžiagų. Taip pat nagrinėjant baudžiamąją atsakomybę dėl vairavimo apsvaigus, nustatyta, kad baudžiamajame teiseje, būtų galima pritaikyti administracinėje teiseje įtvirtintą administracinio poveikio priemonę – uždraudimą vairuoti transporto priemones, kuriose nėra įrengtas antialkoholinis variklio užraktas.

SUMMARY

The topic of the master's thesis is "Intoxication from Alcohol, Narcotic, Psychotropic or other Psychoactive Substances and Its Influence on Criminal Liability". The final work analyzed the impact of intoxication from alcohol, narcotic, psychotropic or other psychoactive substances on a person's criminal responsibility. First of all, it was determined how intoxication is assessed in selected European countries in comparison with the legal regulation established in Lithuania. The responsibilities of people in other countries driving under the influence of alcohol were also examined. It has been observed that, in most cases, only pathological intoxication, caused by alcohol, is recognized as a medical criterion for insanity. Because the state of pathological drunkenness does not depend on a person's will, when physiological drunkenness, intoxication from other psychoactive substances is caused by the person himself, if there is no coercion to consume the said substances. It has been established that only in Lithuania, out of the selected European countries, the criminal law enshrines how involuntary intoxication is to be assessed, that is, either as a circumstance mitigating criminal liability or as an institute of acquittal. It has also been found that courts will usually consider a minor's intoxication as an aggravating circumstance when assessing his or her criminal responsibility, even if the minor is using psychoactive substances at the initiative of an adult. Only forced drinking or intoxication can be considered as a circumstance mitigating or eliminating criminal responsibility. An analysis of case law on intoxication as an aggravating circumstance shows that it is most often recognized in violent crimes, as alcohol and other psychoactive substances often make a person aggressive and confrontational. An examination of the legal framework on driving under the influence in Lithuania and other European countries reveals a lack of clear provisions on how and to what extent intoxication from narcotic drugs, psychotropic substances or other psychoactive substances must be established in order for a person to be held criminally responsible. Only one country, Norway, is trying to set more precise guidelines on how and what kind of intoxication from these substances is to be determined. The examination of criminal liability for drink-driving has also shown that a measure of administrative effect in administrative law, such as a ban on driving vehicles without an anti-alcohol engine lock, could be applied in criminal law.